

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

Müzeyyen KILIÇ HAYRAN

KIRSAL ALANDA KADINLARIN SOSYAL KONUMUNUN
DEĞERLENDİRİLMESİ: HİZAN ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ-2023

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

Müzeyyen KILIÇ HAYRAN

KIRSAL ALANDA KADINLARIN SOSYAL KONUMUNUN
DEĞERLENDİRİLMESİ: HİZAN ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Ayşin ÇETİNKAYA BÜYÜKBODUR

MUŞ-2023

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
ÖN SÖZ.....	VII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. SOSYAL KONUM.....	4
1.1.1. Kırsal ve Kentsel Alanda Kadının Sosyal Konumu	5
1.1.2. Kentsel Alanda Kadının Sosyal Konumu.....	6
1.1.3. Kırsal Alanda Kadının Sosyal Konumu	7
1.2. KADININ SOSYAL KONUMUNA KURAMSAL BAKIŞ AÇILARI	9
1.2.1. Feminist Kuram	9
1.2.2. Toplumsal Cinsiyet Rol Kuram.....	11
1.2.3. Çatışma Kuramı.....	12
1.3. KIRSAL ALANDA AİLE İÇİNDE KADININ SOSYAL KONUMU.....	13
1.3.1. Zorla ve Erken Yaşta Evlilik	13
1.3.2. Kırsal Alanda Kadının Evlilikte Söz Hakkı	15
1.3.3. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet	15
1.3.4. Kırsal Alanda Kadının Ev İçi Emeği.....	18
1.3.5. Özel Alan, Kamusal Alan Ayrımı ve Toplumsal Cinsiyet.....	19
1.4. DÜNYADA VE CUMHURİYET DÖNEMİNDE KADINLARIN SOSYAL HAKLARINI KAZANMA SÜRECİ	21
1.4.1. Türkiye’de Kadınların Sosyal Haklarını Kazanma Süreci	24
1.4.1.1. Cumhuriyet Dönemi Kadınların Sosyal Hakları.....	24
1.4.1.2. Kırsal Alanda Kadının Eğitim Hakkı.....	26
1.4.1.3. Kırsal Alanda Kadının Sağlık Hakkı	27
1.4.1.4. Kırsal Alanda Kadının İstihdam Hakkı	29
1.5. KIRSAL ALANDA KADINLARIN SOSYAL KONUMUNUN SOSYAL HİZMET PERSPEKTİFİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ	31

1.5.1. Güçlendirme Yaklaşımı.....	32
1.5.2. Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması	33
1.5.3. Baskı Karşıtı Sosyal Hizmet Uygulaması	35

İKİNCİ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. EVREN VE ÇALIŞMA GRUBU	37
2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	39
2.3. ARAŞTIRMANIN ETİĞİ	39
2.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ	39
2.5. VERİLERİN ANALİZİ VE YORUMLANMASI	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. KIRSALDA KADINLARIN TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ	41
3.2. KIRSALDA YAŞAYAN KADIN KATILIMCILARIN EV İÇİ EMEĞE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ	42
3.3. KIRSALDA YAŞAYAN KADINLARIN ÖZEL ALAN KAMUSAL ALAN AYRIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ.....	45
3.4. KIRSALDA YAŞAYAN KADINLARIN AİLE YAPISINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ.....	46
3.5. KIRSALDA YAŞAYAN KADIN KATILIMCILARIN BOŞANMAYA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ	47
3.6. KIRSALDA YAŞAYAN KADINLARIN KUMALIĞA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ.....	48
3.7. KIRSALDA YAŞAYAN KADINLARIN ÇOCUK YAŞTA EVLİLİĞE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ	49
3.8. KIRSALDA YAŞAYAN KADINLARIN AİLE İÇİ ŞİDDETE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ.....	50
3.9. KIRSALDA YAŞAYAN KADINLARIN SOSYAL DESTEK YOKSUNLUĞUNA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ.....	51
3.10. KIRSALDA YAŞAYAN KADINLARIN EĞİTİM OLANAKLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ	53

3.11. KIRSALDA YAŞAYAN KADINLARIN İŞSİZLİK VE İSTİHDAMA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ	54
3.12. KIRSALDA KADINLARIN GÜNDELİK YAŞAM PRATİKLERİ ÇERÇEVESİNDE BOŞZAMAN DEĞERLENDİRME FAALİYETLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ	56
3.13. KIRSALDA KADINLARIN KENDİLERİNDE ALGILADIKLARI GÜCE VE GÜÇLENDİRİLMEMEYE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ	57
3.14. KIRSALDA KADINLARIN GELECEKLE İLGİLİ BEKLENTİLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ	58
SONUÇ VE TARTIŞMA.....	60
KAYNAKÇA	75
EKLER.....	91

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRSAL ALANDA KADINLARIN SOSYAL KONUMUNUN

DEĞERLENDİRİLMESİ: HIZAN ÖRNEĞİ

Müzeyyen KILIÇ HAYRAN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ayşin ÇETİNKAYA BÜYÜKBODUR

2023, 100 sayfa

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de kadınların hakları konusunda yasal düzenlemeler olmasına rağmen bu yasaların içselleştirilmesinde, hayata uyarlanmasında çeşitli sorunlar yaşanmış, birçok konuda olduğu gibi kadınlar sosyal anlamda verilen haklardan yeteri kadar faydalanamamıştır. Ataerkil kültürel yapının beslediği değer yargıları ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadınların haklarına erişimlerinde çeşitli sınırlılıkların oluşmasına zemin hazırlayabilmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı; kırsal alanda yaşayan kadınların sosyal konumlarını değerlendirme şekilleri ile sosyal haklarını etkileyen faktörlerin sosyal hizmet disiplini çerçevesinde incelemektir.

Çalışma nitel araştırma yönteminde fenomenolojik araştırma deseninde tasarlanmıştır. Bu çerçevede araştırmanın çalışma grubunu Bitlis ilinin Hizan İlçesinde yaşayan 18 yaş üstü kendini ifade edebilen araştırmaya katılmaya gönüllü 20 kadın katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmacı tarafından oluşturulmuş olan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler fenomenolojik veri analizi yöntemine dayanılarak analiz edilmiştir.

Araştırmanın sonucunda kadınların eğitim, sağlık ve istihdam olanaklarından yeterli düzeyde faydalanamadıkları; iş yaşamına katılım ve eğitim hakkına erişimin kadınların kendi yaşamları üzerinde karar verme süreçlerine katılabilmeleri ve yaşayabilecekleri çeşitli sorunların önlenmesi açısından önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Kırsal Alan, Toplumsal Cinsiyet Roller, Sosyal Konum, Sosyal Hizmet.

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

ASSESSMENT OF WOMEN'S SOCIAL POSITION IN RURAL AREA: THE CASE OF HIZAN

Müzeyyen KILIÇ HAYRAN

Advisor: Assoc. Dr. Ayşin ÇETİNKAYA BÜYÜKBODUR

2023, Page: 100

Although there are legal regulations on women's rights in our country as well as in the world, various problems have been experienced in the internalization and adaptation of these laws to life, and as in many other issues, women have not been able to benefit from the rights given socially enough. The value judgments fostered by the patriarchal cultural structure and gender inequality can pave the way for the formation of various limitations in women's access to their rights. In this context, the aim of the study is; The aim of this study is to examine the ways in which women living in rural areas evaluate their social status and the factors affecting their social rights within the framework of social work discipline.

The study was designed in the phenomenological research design in the qualitative research method. In this context, the study group of the research consists of 20 female participants over the age of 18 who live in the Hizan District of Bitlis province, who can express themselves and who volunteer to participate in the research. The data obtained from the in-depth interviews conducted through the semi-structured interview form created by the researcher were analyzed based on the phenomenological data analysis method.

As a result of the research, it was determined that women could not benefit from education, health and employment opportunities adequately; It was concluded that participation in business life and access to the right to education are important for women to participate in decision-making processes on their own lives and to prevent various problems they may experience.

Key Words: Women, Rural Area, Gender Roles, Social Positions, Social Work.

KISALTMALAR DİZİNİ

Akt.	: Aktaran
ASDEP	: Aile Sosyal Destek Programı
ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
CEDAW	: Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
Ed.	: Editör
FAO	: Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
FBE	: Fen Bilimleri Enstitüsü
SBE	: Sosyal Bilimleri Enstitüsü
SHU	: Sosyal Hizmet Uzmanı
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri

ÖN SÖZ

Çalışmada kırsal alanda yaşayan Hizan ilçesindeki kadınların sosyal konumlarını nasıl değerlendikleri ve nasıl problemlerle karşılaştıkları incelenmeye çalışılmıştır.

Tez çalışması boyunca bilgi ve önerileriyle yaptığı katkılarından dolayı değerli danışman hocam Doç. Dr. Ayşin ÇETİNKAYA BÜYÜKBODUR'a, seminer sürecinde desteklerini esirgemeyen hocam Prof. Dr. Hacı Mustafa AÇIKÖZ'e, savunmamda yer alan bilgi birikimleriyle tezime katkı sağlayan kıymetli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Elvan ATAMTÜRK ve Doç. Dr. Ümmet ERKAN'a, Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği dersindeki katkılarından dolayı hocam Dr. Öğr. Üyesi Özgür YEŞİLYURT'a, verileri toplama aşamasında kıymetli zamanlarını ayırıp araştırmaya katılan ve değerli görüşlerini paylaşan kadın katılımcılara teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her aşamasında maddi ve manevi olarak desteklerini esirgemeyen, bugünlere gelmemde karşılığı ödenemeyecek emekleri olan annem Yıldız KILIÇ, babam Ömer KILIÇ ve kardeşlerime, anlayış ve desteğiyle her an yanımda olan eşim Recep HAYRAN'a sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Muş -2023

Müzeyyen KILIÇ HAYRAN

GİRİŞ

Kadınlar geçmişten günümüze toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle çeşitli sorunlar yaşamaya devam etmektedirler. Kadınların yaşamış olduğu problemler kültürel farklılıklardan dolayı toplumdan topluma değişkenlik gösterir. Kadınların biyolojik cinsiyetinden kaynaklı olarak ataerkil, geleneksel, kültürel, toplumsal düşünce yapısından dolayı iş, eğitim, evlilik, sosyal, kamusal alanlara erkeklerle eşit düzeyde katılamamış ve haklarına erişimlerinde çeşitli sorunlarla karşılaşmalarına neden olmuştur. Kadınların iş, eğitim, sağlık, kamusal yaşama katılıma ilişkin haklarına ulaşamamaları birbirinden bağımsız bir şekilde değil, bir bütün halinde ve birbirini besler konumdadır. Sosyal haklardan herhangi birinin yokluğu bir diğer alanda mağduriyete neden olabilmektedir. Kadınların iş hayatına katılamaması ekonomik anlamda erkeğe bağımlı hale gelmesine neden olmaktadır. Eğitim hakkına küçük yaşlardan itibaren erişimi kısıtlayan sosyal normlar, erken yaşta ve zorla evliliklere, aile içinde söz sahibi olamamaya, biyopsikososyal sağlığı olumsuz şekilde etkileyen faktörlere zemin hazırlayabilmektedir. Bunlar kadınların kendilerini gerçekleştirememelerine, yaşamış oldukları ayrımcı tutumları içselleştirmelerine neden olmaktadır. Bu bağlamda kadınlar belli bir süre sonra yaşadığı eşitsizlikleri ve haklarına erişememeyi normalleştirebilirler ve kendilerindeki güçlü yanları fark edemeyebilirler.

Tarihsel süreç içerisinde kadınlar haklarını elde etmek ve var olan hakları korumak amacıyla birçok mücadele vermiş bu haklı mücadele bazı noktalarda değişim ve gelişme sağlamıştır. Bu değişim ve gelişimlerin sürekliliği için kadın hakları anlamında yapılan mücadelenin gündelik yaşamda yer edinmesi resmi ve gayri resmi bütün alanların iş birliğiyle toplum destekli olarak sağlanabilir. Kadınların haklarının savunuculuğunu gerçekleştirilmesinde sosyal hizmet disiplini ve mesleği bir taraftan topluluklarda kadınları çevreleyen ataerkil düşünce sisteminde, kültürde değişimi ve dönüşümün gerçekleştirilmesinde, diğer taraftan kadınların kendilerinde var olan gücün farkına varmalarını destekleyerek değişimi gerçekleştirmeye çalışır ve çalışmalarında multidisipliner bir yaklaşımla değişimi geniş bir alana yayar.

Kırsal alanda kadınların sorunları incelendiğinde kırsalın beraberinde getirdiği ataerkil düşünce yapısı etrafında oluşan kültürün beslediği gelenekler, kadınların eşitsizlikleri içselleştirmeleri ile coğrafi zorluklar kadınların sosyal konumunun belirleyicisi olabilmektedir. Kırsal alanda yaşayan kadınlar geçmişten günümüze kadar

çoğu zaman doğal olarak sahip olmaları gereken haklarına erişimde çeşitli sınırlılıklar ile karşılaşmışlardır. Kadın haklarını korumak için dünya da ve Türkiye’de çeşitli çalışmalar olmasına rağmen bu çalışmaların içselleştirilmesinde, hayata uyarlanmasında çeşitli sorunlar yaşanmış, birçok konuda olduğu gibi kırsal alanda yaşayan kadınlar haklarından yeteri kadar faydalanamamışlardır. Kırsal alanda yaşayan kadınlar toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı problemlerle sıklıkla karşılaşmaktadırlar. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı kırsal alandaki sosyal yapı kadınların rollerini önceden belirlemekte ve kadınların bu doğrultuda yaşamaya zorlamaktadır. Geçmişten günümüze kadar kadınların yaşadıkları sorunları önlemek amacıyla kadın hakları yasal süreçlerle güvence altına alınmaya çalışılmıştır. Fakat gerçek hayatta toplumda yer edinmiş düşünce, yaşam tarzı, kültür, örf ve adetler buna engel oluşturmıştır. Bu kalıplar belli bir süre sonra kadınların öğrenilmiş çaresizlik yaşamalarına neden olabilmektedir. Böylelikle kadınların eğitim, sağlık, istihdam yaşamına katılımlarına ilişkin haklarına erişimi istemeleri konusunda da sınırlılıklara yol açabilmektedir.

Bu doğrultuda kırsal alanda yaşayan kadınların sosyal konumlarının belirlenmesini amaçlayan bu çalışmada kadınların sosyal konumlarını nasıl değerlendirdikleri, eğitim, sağlık, çalışma yaşamında yer almak vb. haklarına ulaşımlarında yaşadıkları güçlükler sosyal hizmet bakış açısıyla ele alınmıştır.

Araştırmanın Sorunu: Kültürel faktörlerle etkileşim içerisinde bulunan cinsiyetçi tutumların, davranışların ve uygulamaların kırsal alanda yaşayan kadınların sosyal konumunu etkileyebilecek bir yapıyı oluşturması nedeniyle kadınların yaşamında haklarına erişimlerinde birçok sorunu oluşturması ve bu sorunlar nedeniyle kadınların yaşam koşullarında meydana gelen sınırlılıklardır. Bu sınırlılıklar, kırsal alanın sosyal yapısı ile ilişkili sorunlar, kadınlara bu alanda biçilen rol ve statü, toplumun kadına bakış açısı, kırsal alandaki sosyal yapının kadınlara bakış açısı, kadının sosyal konumu vb. sorunlardır. Bu sorunlar kırsal alanda kadınların, eğitim, sağlık, istihdam vb. alanlara katılımlarını zorlaştırmaktadır. Kadınlar yaşadıkları topluluk içerisinde karar alma mekanizmasında yer alamamaktadırlar. Kadınların yaşamış olduğu sınırlılıklar araştırmanın sorununu oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı: Bu tez çalışmasında kırsal alanda yaşayan kadınların sosyal konumlarına ilişkin görüşleri ve sosyal haklarını etkileyen faktörlerin sosyal hizmet bakış açısı ile incelenmesi amaçlanmıştır. Kırsalda kadınların hakları konusunda

farkındalığı ve haklarına kullanırken cinsiyetçi yaklaşımlardan dolayı yaşamış olduğu sorunlar kavramsal çerçeve ve saha çalışmasıyla desteklenerek ele alınmıştır. Kadınların eğitim, çalışma, sosyal hayata dâhil olma, boş zamanı değerlendirme, güç kaynağı gibi birçok duruma nasıl baktıklarını anlamaya çalışmak araştırmanın alt amaçları arasında yer almaktadır.

Araştırmanın Önemi: Çalışma ile kırsal alanda yaşayan kadınların sosyal konumları ile ilişkili ortaya çıkan sorunların görünür olması sağlanarak, sorunların çözümlenmesine yönelik sosyal politikaların ve sosyal hizmet uygulamalarının oluşturulmasına dönük önemli katkıların sağlanabileceği düşünülmektedir. Çalışma alan yazında yer alan bu konudaki sınırlı sayıdaki araştırmadan birini oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışma kadın refahı alanına ve sosyal hizmet literatürüne sağlayabileceği katkılar açısından önemli görülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Araştırma 10.09.2022-10.11.2022 tarihleri arasında 18 yaş üstü Hizan ilçesine bağlı köylerde yaşayan çalışmaya katılmaya gönüllü 20 kadın ile sınırlıdır. Araştırmacı tarafından hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorularla sınırlıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde kırsal alanda kadının sosyal konumu teorik çerçevede; kırsal, kentsel ve aile içinde kadının sosyal konumu, feminist kuram ,toplumsal cinsiyet rol kuramı ve çatışma kuramı çerçevesinde ele alınmıştır. Tarihsel dönemlerde kadınların sosyal haklarını kazanma süreci, eğitim, sağlık ve istihdam konularına değinilmiş, ardından sosyal hizmetin önemli yaklaşımları arasında yer alan güçlendirme yaklaşımına, feminist sosyal hizmet uygulamasına, baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasına yer verilmiştir

1.1. SOSYAL KONUM

Kadının sosyal konumu toplumsal gelişimin ve çağdaşlaşmanın temel göstergesidir. Kültür kadın ve erkeğin toplumda nasıl davranması gerektiğine ilişkin beklentilerin sosyal olarak şekillendirildiği yerdir (Üner, 2008: 6). “Bu bağlamda kültür kadının sosyal konumunun belirlenmesinde de önemli rol oynamaktadır. Kadının sosyal konumu birçok faktörden etkilenebilir. Bu faktörler arasında; evlenme yaşı, evlenme şekli, eğitim durumu, işgücüne katılımları, doğurganlık oranı ve karar alma mekanizmalarına katılımları öne çıkmaktadır (Çimen, 2008: 327-329).

Kadının toplumsal konumunun belirlenmesi genellikle “ev” üzerinden inşa edilmektedir (Karakaya, 2018: 76). Toplumun tekrardan üretimi için yapılan, ücretli olmayan ama neredeyse kadının zamanın tamamını alan eve özgü işler ve sorumluluklar kadınların çalışma yaşamında ve kamusal alanda yer almalarını engelleyebilmektedir. Üretim faaliyeti olarak görülmeyen ve değersiz görülen ev içi emeğin karşılığının olmaması ve değerinin ölçülememesi cinsiyetçi iş bölümünün en büyük problemlerinden birini oluşturmaktadır. Zamanının çoğunu ev temizliği, çocuk bakımı, yemek, vb. işlere harcayan kadınlar kamusal alanda az görünmekte ve çalışma hayatına kısıtlı şekilde katılabilmektedirler. Bu gerçeklik ataerkil yapı ve toplumsal cinsiyet rollerinin baskınlığıyla görünür olmaktadır (Özçatal, 2011: 21-39).

Kadının sosyal konumu toplumsal gelişimin ve çağdaşlaşmanın temel göstergesidir. Kadınların sosyal konumunu biçimlendiren bir diğer önemli faktör kadınların yasalarca tanımlanmış haklarıdır. Kadın hakları terimi; Biyolojik farklılıkları sebebiyle kadınların erkeklerle eşit görülmemesi, erkekler gibi temel haklara sahip

olması ve bu hakların da hukuk ve toplumsal düzen tarafından kabul görmemesidir. Pek çok alanda kadınların önündeki engellerin ve ayrımcılığın kaldırılması kadınların toplumsal durumunun iyileştirilmesi ve farklı açıdan konumlarının belirlenerek hak ve özgürlüklerini kullanabilmeleri düşüncesine dayanmaktadır (Farıma, 2017: 25). Türkiye’de kadının sosyal, siyasi haklarını elde etmesini sağlayan yasal düzenlemeler 1920’li ve 1930’lu yıllarda yapılmıştır. Kadınların haklarını koruyan birçok düzenleme adım adım gerçekleştirilmiş hukuksal anlamda kadın ve erkek için eşit şartlara sahip bir konum sağlanmaya çalışılmıştır. Fakat günümüzde ne aile yaşamında, ne çalışma yaşamında, ne de sosyal ve siyasi hakların kullanımında kadın ve erkek eşitliği tam olarak sağlanamamıştır.

Kadına sağlanan haklar kadının konumunun değişmesinde yasal dayanak oluşturmakta fakat toplumsal anlamdaki engellerin, sınırlılıkların ortadan kaldırılmasında yeterli olamamaktadır. Kadının sosyal konumunu yaşamış olduğu çevre içerisindeki gelenek, örf, kültür belirlemektedir. Bu konum beraberinde belli bir yaşam tarzı sorumluluklar getirmektedir. Bu bağlamda kadının sosyal konumuna kentsel ve kırsal alan çerçevesinde ele alınacaktır.

1.1.1. Kırsal ve Kentsel Alanda Kadının Sosyal Konumu

Kır ve kent oluşumlarından kent gelişmiş bir birimken, diğer ucunda kırsal kente göre daha az gelişmiş yerleşim birimidir. Kır ve kent yerleşim birimleri olmalarının yanında aynı zamanda kendilerine ait kültürel yapıları da inşa etmiştir ve kadınların konumu bu kültürel yapıdan etkilenmiştir. Günümüz yaşanan kültürde kadın olmak; eğitim, sınıf gibi alanlara bağlı olmadan, "ev" kavramıyla tanımlanır. Bu sebeple kadının öznelliğinin anlaşılmasında ev ve ev işleri kilit alanlardan biridir. Ev ve ev işleriyle yapılan tanımlama her kadın için önemli bir yer taşısa da, kadınların ait olduğu sınıfa, statüye, kuşağa ve eğitim düzeyine göre farklılaşır (Bora, 2018: 21).

Sanayileşmeyle birlikte köylerde makineleşme ve olanakların azlığı nedeniyle göç verirken, kentin ekonomik, eğitim, sağlık gibi olanakları göç almasını sağlamıştır. Kırsalda hâkim olan ataerkil düşüncenin yansımalarıyla oluşan sosyal ve norm yapılarla kadının sosyal konumu belirlenirken, kentlerde farklı kültür ve değerler söz konusu olmaktadır. Kadın kentteki hızlı ve dinamik farklı yapılanmadan hem olumlu hem de olumsuz anlamda etkilenebilmektedir. Alt ve orta sınıftan kadınlarının modernleşmeyle birlikte kentte ücretli olarak çalışma hayatına girmesi sadece iş hayatına girmesiyle

değil, bu istihdamın beraberinde getirdiği toplumsal ilişkilerdeki değişimler göz önüne alınarak incelenmelidir. İş hayatındaki kentli kadınların sayısındaki artışın sebeplerinin ve doğrultusunun doğru bir şekilde analiz edilmesi için sadece ekonomik faktörlere değil, aynı zamanda toplumsal arka plana, aile içi güç ilişkilerindeki değişim ve dönüşümlere, kadının toplumsal konumundaki ve bu konuda yaygın tutumlardaki değişimlere de bakılması gerekir (Bora,2018: 80).

1.1.2. Kentsel Alanda Kadının Sosyal Konumu

Dünyada kentleşme hızlı bir şekilde artmakta ve Birleşmiş Milletler Nüfus Örgütünün verilerine göre 2050 yılına kadar dünya nüfusunun 12 milyar olacağı ve bu nüfusun %80'inin şehirlerde yaşayacağı tahmin edilmektedir. Kentlerde meydana gelen bu artışın kentin sosyo-ekonomik, demografik, coğrafi ve kültürel yapıları üzerinde ki etkileri kaçınılmazdır (Yılmaz, Reis, Atasoy, 2007). Keleş (1998) Kent; Kent Bilimleri Sözlüğünde, *“Sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidiş geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşlarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi”* olarak tanımlanmaktadır.

Kentler uygarlık tarihinin en önemli basamağıdır. Tarihsel olarak farklı dönem, kültür ve toplumlarda gelişmenin, ilerlemenin, üretimin, iş bölümünün, toplumsal zenginliğin ve çeşitliliğin fazla olduğu mekânların net bir tanımlanması güçtür. Durkheim kentleri geleneksel toplumda yer alan bağların dağıldığını ve toplumsal işbölümünün geliştiği yerler olarak tanımlar (Güneş, 2019 : 29).

Kentler, birbirinden farklı niteliklere sahip olan birçok kişinin bir arada yaşadığı alanlardır. Kentleşme ve göç kavramıyla beraber üretim sistemi hanenin içinden çıkmaya başlamıştır, bu şekilde hanenin üretimin merkezi olması durumundaki değişiklik aile ve toplumun rollerinin de değişmesine neden olmuştur (Yaman, 2015: 10). Kent kavramı tarihsel süreçten günümüze kadar değişimi içinde barındırmaktadır. Eski dönemlerde kent, kale ve sur ölçütleriyle değerlendirilirken, günümüzde istihdam yapısı, ekonomik faaliyetler, nüfus yoğunluğu gibi kriterlerle değerlendirilmektedir. Kentleri diğer yerleşim biçimlerinden ayrılmasının ana ölçütleri olarak kullanılmaktadır. Sanayi devriminden bu yana kentsel alanlarda değişimin olduğu bir gerçektir. Bu bağlamda kentin sosyal özelliklerini sosyoloji, geçmişini ve bugününü tarih, coğrafi

özelliklerini coğrafyanın incelenmesi mümkün olmuştur. İnceleme alanları bunlarla da sınırlı kalmayarak, kentin siyasal, sanatsal ve kültürel özelliklerinin de incelenmesi söz konusudur (Topal, 2004: 279).

Kadının kentsel alanlarda sosyal konumu kırsal alana göre az da olsa değişmeye başlamıştır. Kadının sosyal konumu değiştiren kadının sadece ev ortamında olması gerektiği düşüncesinin kırılmaya başlanmasının en önemli kaynaklarından olan; eğitim, istihdam alanında ve birçok alanda varlığının artması cinsiyetçi yaklaşıma yapılan en büyük darbedir. Kadınların kentsel alanlarda var oldukları sektörde potansiyellerini daha iyi ortaya koyma şansı sağlarken kadının gücü kamusal alanda varlığını gösterir. Kentsel alanlarda yaşanan değişiklikler kadının toplum içinde sosyal konumunu etkileyerek kadının toplumun arka planında değil toplumun içinde yer almasını destekleyen yaşantılar sunar.

Kentsel alanlarda değişen ve gelişen alanlara uyum sürecinde, kentte daha iyi yaşam koşullarına erişme mücadelesi veren sosyal gruplardan birini kadınlar oluşturmaktadır. Kadınların iş hayatına ve eğitime katılma oranları arttıkça cinsiyete dair problemlerinde de azalma gözlemlenebilir. Kentsel alanın kadına sağladığı ekonomik güç, kadına sosyal hayatta kimlik kazandırıp belli statü sağlar. Daha önce yalnız ev işleri ve çocukların bakımında sorumlu olan kadınların giderek iş ve meslek yaşamına dair başarıları konuşulmaktadır (Henden Şolt, 2018: 14).

Kadınları dışlayan kentsel politika ve planlamaların yerini, toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların alması, kentsel kalkınma projelerinde haneden sorumlu kişinin her zaman “hanenin erkek reisi” olduğu anlayışından vazgeçilmelidir. Projeler hazırlanırken kadınların kentsel hizmetlerdeki öncelikler ve yoksullukla mücadeleyle ilgili düşüncelerine ve beklentilerine de yer verilmesi (katılımcılık esaslı planlama), kadınların “edilgen hizmet tüketicileri” oldukları anlayışının terk edilmelidir. Bunun yerini “kadınları etken, sorumlu ve yaratıcı bireyler” olarak değerlendiren anlayışın alması ve kadınların günlük ve pratik gereksinimleri kadar stratejik gereksinimlerine de önem verilmelidir (Ecevit ve Türkyılmaz, 2002: 154).

1.1.3. Kırsal Alanda Kadının Sosyal Konumu

Kırsal alan mekânsal ve sosyolojik olarak iki şekilde ele alınmaktadır. Kırsallık, mekânsal olarak daha çok ‘kırsal alan’ ve ‘yer’ olarak tanımlansa bile fiziki olarak daha geniş bir mekânı kapsamakta mekânın sosyoekonomik durumunu yansıtmaktadır.

Sosyolojik olarak ‘kırsal kesim’ tabiriyle ifade edilip daha çok tarımsal faaliyetlerin ve geleneksel yaşam tarzının hâkim olduğu, yüz yüze ilişkilerin öne çıktığı kente göre gelişimin daha yavaş olduğu alanları ifade eder (Kalkınma Planı, 2018: 1). Kırsal alandaki en önemli topluluk yapısı köy yerleşim yerlerinde ortaya çıkan topluluk yapısıdır. Köy topluluklarında sosyal yapı; genel olarak örf ve adetlere, gelenek ve göreneklere dayanmaktadır. Köylerde çoğunlukla örgütlenmemiş bir sosyal kontrol mekanizmasından söz edilebilir ve bu mekanizma örgütlü olmayan yaptırımlar uygulayabilir. Topluluk düzenini bozucu, değerlere, örf ve adetlere aykırı hareket eden bireyler köy sakinlerince alay edilme, ayıplanma, dışlanma gibi biçimsel olmayan cezalar ile karşılaşabilir. Sosyal kontrol genel olarak örf ve adetlere, gelenek ve göreneklere dayanır (Kızılaslan, 2006: 141-161). Söz konusu gelenek ve görenekler ise kadınların sosyal konumunu erkeklere göre farklılaştırabilmektedir.

Kırsal alan yoksulluğun mekânsal bir ifadesi olmakla birlikte bireylerin yoksunluğu yaşadığı yer olarak görülmektedir. Yoksulluğu sadece ekonomik boyutuyla değil, aynı zamanda toplumda sosyal, kültürel boyutlara yansımaları olarak ele almak önemli görülmektedir. Kırsal alanlarda yaşayan bireyler sosyal ve kültürel hayata katılmak ve yaşamlarını üretken bir biçimde devam ettirebilmek için gerekli gelirden yoksun kalabilmektedirler (Burcu, 2015: 130). Yoksulluk, bireylerin içinde yaşadıkları toplumla işlevsel bir bütünlük içinde yaşamalarını güçleştirmektedir (Besiri, 2009: 370). Kırsal alanda coğrafi yapıdan kaynaklı yaşanan sorunlar geleneksel düşünce yapısıyla birleşince sorunların büyümesine neden olmaktadır.

Kırsal alanda daha çok toplumsal değerler hayatı şekillendirmekte, eğitim, sağlık, istihdama ulaşım da çeşitli güçlükler ortaya çıkabilmektedir. Kadınların gerçekleştirdikleri işler erkekler tarafından yapılan işlere göre daha az değerli ve daha az saygın kabul edilebilmektedir. Aile gelirinin kontrolünde kadının çok az söz hakkına sahip olması, kamusal alanda yönetim ve denetim rollerini daha az oranda üstlenebilmesi anlamını taşıyan negatif ayrımcılıktan dolayı statüsü ve konumu ne olursa olsun kadın dezavantajlı duruma düşmektedir (Tarım Şurası Kırsal Kalkınma Politikaları Komisyon Raporu, 2004: 429).

Kırsal alanda kadınların yaşamış olduğu sorunların temelinde toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık ve geleneksel (ataerkil) düşünce yer almaktadır. Geleneksel cinsiyetçi

ayrılar erkeğin güçlü taraflarına odaklanırken kadının kendini gerçekleştirmesi izin vermeyip kendi hayatıyla ilgili karar verme ayrıcalığını zorlaştırmaktadır.

Kadının eğitim, sağlık, istihdam olanaklarına elde etmesi açısından kadınlar kırsal alanlarda dezavantajlı durumda olmaktadır. Hem cinsiyetçi hem de ulaşım problemlerden kaynaklı bu problemlerin çözülmesi kurumlar arası bütüncül bir yaklaşımı zorunlu hale getirir. Kırsal alanlar ataerkil düşüncenin daha fazla hâkim olduğu, bireysel farklılıkların daha az olduğu sosyal yapılardan dolayı, değişim ve gelişime direncinin fazla olduğu yerlerdir. Bu nedenle kadının sosyal hayata katılımının ve sosyal haklarını kullanımını, kendi adına karar verme kısıtlılığının daha fazla hissedildiği kesimlerdir. Kırsalda kadına bakış açısı kadının sosyal konumunun ev içinde sınırlandırılmasıyla kadının yasal birçok hakkından mahrum kalmasına neden olmaktadır.

1.2. KADININ SOSYAL KONUMUNA KURAMSAL BAKIŞ AÇILARI

Kuram, görebildiğimiz ve ölçebildiğimiz şeylerin ötesine geçerek açıklamalar sunmaktadır (Güçlü, 2012: 65). Kuramlar sosyal hizmet uzmanlarının davranışları durumları anlama, açıklamada yol gösterir yardımcı olurlar, geçmişte neler olduğu ve gelecekte neler olabileceği hakkında iç görüş sağlar. Kuramlar birçok alan için yol gösterici rehberdir. Sosyal hizmet uzmanları müracaatçı ile görüşmelerinde tek bir yöntem ve kuram kullanmayı tercih edebilecekleri gibi müdahalelerde eklettik birden fazla yaklaşımda kullanabilirler (Teater, 2015: 12). Bu bölümde feminist kuram, toplumsal cinsiyet rol kuramına, güçlendirme kuramı, feminist sosyal hizmet uygulaması, baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasına değinilmiştir

1.2.1. Feminist Kuram

Kadının ezilmişliği, ikincilleştirilmişliği ve ötekileştirilmesi, tarihsel olarak çok derinlere inmesine karşın feminizm modern bir terimdir. 20.yy feminizm kadınların eşit haklara sahip olma mücadelesinin merkezinde yer almış kadın hareketi ekseninde şekillenmiştir. Feminizm geleneksel ataerkil sistemin kural, değerleriyle mücadele eden toplumsal bir harekettir (Alptekin, 2011: 35). Feminist kuram kadınların erkeklerle eşit olmadığı düşüncesinden yola çıkarak, hem çevresel hem de düşünsel anlamda değişimi hedeflemektedir. Bu değişim erkeklerin ve kadınların yaşamın tüm alanlarında eşit şekilde yer almaları amacıyla ataerkil yapıyla mücadeleden oluşmaktadır.

Feminist kuram, kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıkların geçmişten günümüze kadar nasıl ortaya çıktığını açıklamayı amaçlar, kadınların yaşadığı baskılar konusunda farkındalık kazandırmayı ve kendi yaşamları üzerinde karar veren durumuna getirmek amacıyla yol göstericidir (Teater, 2015: 105). Kadınların deneyimlerinin yeniden yazılması, kadının kendi hayatı üzerinde kontrol merkezi durumuna gelmesini amaçlar. Birçok kadın yaşadığı eşitsizlik durumunu toplumun gereği gibi görebilmektedir. Bazen de toplumun kendisine önceden belirlediği sınırlar içerisinde kalabilmekte ve yaşadığı baskının farkında olamayabilmektedir.

Tarihsel süreç içerisinde kadın hakları savunuculuğunu üstlenen feminizm kadınların ikincilleştirilmesi, ihtiyaç ve hakların farklılıklarından dolayı farklı şekillerde ortaya çıkmıştır. Bunlar liberal feminizm, radikal feminizm, marksist ve sosyalist feminizm, kültürel feminizm, varoluşçu feminizm, ekofeminizm, postmodern feminizm gibi çok boyutta görünür. Liberal feminizm; var olan siyasal düzende eşit, politik haklara ve fırsatlara eşit katılımı savunurken, radikal feminizm; ataerkil yapının yok edilmesi gerektiğini destekler. Marksist ve sosyalist feminizm kadının ezilmişliğini, ataerkil düşünce yapısından beslenen sınıf ayrımı, cinsiyetçi yaklaşımları ve ırkçılığın etkileşimine bağlar (Acar, 2001: 16).

Marksist ve sosyalist feminizme göre; erkeklerin elinde olan maddi güç kadınları kontrol altında tutulmasına neden olmaktadır. Kadınlar üzerindeki maddi ve kültürel baskının ortadan kalkması ve kapitalizmin etkilerinin yok edilmesi, kadınların özgürleşmesini sağlar (Teather, 2015: 108).

Marksist ve sosyalist feministlere göre kadının biyolojik rolü kadının var olduğu tarihsel süreçte değerlendirilmelidir. Bu bakımdan da çocuk bakım hizmetleri, sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri gibi alanlarda kadınların lehine olacak iyileştirmelere gidilmesi gerektiğinin altını çizerler (Kara, 2016: 8). Marksist ve sosyalist feministler kadının pozisyonunu tanımlamak için cinsiyet kavramının yanında kadınların ekonomik ve sınıfsal şartlarını da analizlerine dâhil etmişlerdir. Kapitalist ataerkil sistem içerisinde kadınların sömürülmesini ve baskı altında tutulmasını toplumsal cinsiyet bakımından emeğin parçalanmasıyla açıklamışlardır. Marksist feministlere göre, kapitalist dünya düzeninde kadına uygulanan baskı türlerinin dereceleri yalnızca kadının önceki dönemlerindeki sosyal konumları ile karşılaştırma yapılarak kontrol edilebilir (Özdemir, 2017: 399).

Feminist uygulama sadece bir cinsin özel olarak maruz bırakıldığı baskıyla ilişkilendirilmekten ziyade toplumda var olan bütün bireyler üzerinde yaşanan baskı ve türevlerini ele alırken modern olarak ortaya çıkmış eleştirel bir bakış açısı sunmaktadır.

1.2.2. Toplumsal Cinsiyet Rol Kuram

Toplumsal cinsiyet geniş perspektifi olan kapsamlı bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet kavramı, toplum tarafından oluşturulmuş olan kalıplar, kurallar doğrultusunda kadınlık ve erkekliğin öğrenilen olgular olduğunu belirtir (Özaydınlık, 2014: 94). Kız çocukları pembe, erkek çocukları mavi giyer düşüncesinin toplumda ilk çocuklukta öğretilen toplumsal cinsiyetçi yapının somut bir örneğidir.

Türkiye’de kadınlar toplumsal cinsiyete dayalı ayırım yaşamakta ve ötekileştirilmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramını, Simone de Beauvoir, “kadın doğulmaz, kadın olunur”, sözüyle vurgulamıştır. Bu temelde toplumsal cinsiyet kalıpları yaşanan toplumda şekillenir, kadın ve erkek arasındaki farklar doğuştan değil sonradan öğrenilir (Güzel, 2018: 4). Her toplumda bu cinsiyetçi roller farklılık gösterebilmektedir. Bunun nedeni toplumsal cinsiyetçi rollerin kültür, gelenek görenek gibi toplumsal değerlerden beslenmesinden kaynaklanır.

Toplumsal cinsiyetin kadın ve erkekten beklediği toplumsal cinsiyet rolleri yaşanan coğrafyaya, sahip olunan kültüre göre toplumdan topluma değişkenlik gösterebilir. Ayrıca, ortaya çıktığı zaman dilimine göre de sabit kalmayarak zamanla da değişimlere uğrayabilir (Bingöl, 2014: 109). Toplumsal cinsiyet, geleneksel yapıdan beslenerek modern hayatta yeniden şekillendirilip farklı alanlarda tekrar yayılmaktadır (Yaman, 2016: 26). Her ne kadar cinsiyetçi yaklaşımlar geleneksel yapı içinde değerlendirilse de bu durum hızlı değişen ve gelişen toplumla farklı alanlarda farklı kalıplarla devamlılığını sürdürmektedir.

Toplumda inşa edilen normlar erkeğin biyolojik yapısına dayanan cinsiyetçi kalıplarla oluşturulup, kadını ikinci sınıf gören bir sisteme dönüşmektedir. Bu normlar kadını toplumda görünmez kılarken kadının sosyal hayattan dışlanmasına neden olmaktadır (Torlak, 2016: 162).

Kırsal alanda kadınların sosyal hakları konusunda bilinçlendirilmesi gelecek nesillerin toplumsal cinsiyet ayrımcılığının önüne geçilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Yaşanan ayrımcılık sadece kadınları değil toplumun demokratikleşmesi önündeki en büyük engeli meydana getirir. Toplumsal cinsiyete dayalı yaşanan

ayrımcılıklar kültürel, sosyal, ekonomik, siyasi vb. alanlarda farklılık gösterse de geçmişten günümüze kadar yaşamın her alanında karşımıza çıkmaktadır. Cinsiyetçi yaklaşımlar kadınları ikinci plana atmakta olup çoğu zaman kadınların yetersizliği düşüncesi hâkim olmaktadır bu da kadınların haklarından mahrum kalmasına neden olmakta ve kadını dışlayan, baskılayan toplumsal yapıları inşa etmektedir. Cinsiyetçi düşünce yapısı genelde toplumun ataerkil düşünce yapısı, kültürel öğelere dayanmaktadır.

Cinsiyetçi yaklaşım; biyolojik temeller üzerine kurulmuş kadın ve erkeğin biyolojik farklılığını bir erkeğin üstünlüğü ve kadının zayıflığına dayanan sosyal bir norm haline getirmiştir. Toplumdan topluma aktarılan bu bakış açısı günümüz modern dünyada hala varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Cinsiyetçi bakış açısı kırsal alanda da etkisini göstermekte ve kadının aile içinde konumunu etkileyebilmektedir.

1.2.3. Çatışma Kuramı

Bilindiği gibi çatışma kuramları toplumun dengeli, uyumlu ve bütünleşmiş bir organik ve işlevsel bütün olduğu görüşünün karşıtı olarak gelişmişlerdir(Oskay, 1984: 89). Genel anlamda sosyolojik olarak çatışma, toplumu oluşturan birim ve öğeler arasında norm, değer yargılarından kaynaklanan mücadele olarak tanımlamıştır(Şahin, 2013: 33). Çatışmanın sürekliliği ve kaçınılmazlığı, toplumu oluşturan kişilerin, toplumsal grupların, kesimlerin ve sınıfların her birinin nesnel koşullar içinde oluşan farklı çıkarları, özlemleri ve değer yargılarının olmasından kaynaklanır(Oskay, 1984: 89).

Çatışma kuramı genel olarak çatışmaların psikolojik, sosyolojik ve biyolojik temellere dayandığını vurgular. Çatışma kuramına göre, kişilerin aile hayatında üstlendiği rol tek başına çatışmaya neden olmaz, çatışmaya yol açan şey kişilerin bu rollerin gereği olarak üstlendiği sorumluluk ve yükümlülüklerinin kişi üzerinde birbirleriyle uyumsuz talepler yaratmasıdır (Önderoğlu, 2010: 22).

Merkezi otoritenin yıkıldığı ya da olmadığı yerlerde güç, otorite, ekonomik üstünlüğün mücadelesi yaşanırken bireysel çıkarlar öne çıkarak diğerlerini kontrol etme durumu yaşanır(Şahin, 2013: 51). Çatışma kuramı aile içi çatışmaların daha iyi anlaşılup çözümlenmesini kolaylaştıracaktır bu anlamda aileye makro ve mikro düzeyde ele alınması gerekmektedir. Kırsal bağlamda yaşanan çatışmaların nedenine baktığımızda kadına yüklenen fazla sorumluluğunun neden olduğu söylenebilir. Bu çatışmaları

özmenin yolu sorunları sebebinin anlaşılıp buna yönelik çalışma yapılmasını önermektedir.

1.3. KIRSAL ALANDA AİLE İÇİNDE KADININ SOSYAL KONUMU

Tarihsel süreç içerisinde aile farklı anlam ve şekillerde varlığını devam ettiren bir sistemdir. Aile türlerinden tek bir çatı altında bahsetmek mümkün değildir. Aile hukuksal bir nitelik taşıyan, gerekli şartların oluşumunu zorunlu kılan (yaş, evlenme engelinin bulunmaması) resmi bir evlilik akdi ile oluşmaktadır. Evlilik, bir erkek ve bir kadının aile bağı kurarak hayatı paylaşmasını ve aile kurması olarak tanımlanmaktadır. Aile bağı kurmak yaşamı paylaşmak olduğundan her anlamda kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olduğu bir yapı arzulanır. Fakat toplumlarda kadın ve erkeğe dünyaya geldikleri andan başlayarak öğretilen toplumsal cinsiyet rolleri evlilik sürecinde ve sonrasında kurulan ailede açığa çıkarak çoğu zaman bu eşitliği kadınlar aleyhine bozmaktadır (Doğancı ve Tuncay, 2020: 1325).

Toplumda kadınlardan beklenen roller gereğı, kız çocukları erken yaştan itibaren evlilik hayalleri ile büyümektedirler. Ataerkil ailede yetişen ve özgürlükleri kısıtlanan kız çocukları ve kadınlar, özellikle eğitimden yoksun bırakıldıklarında, evliliğı hayatlarını değıştirme fırsatı olarak yorumlayabilmektedirler (Boran, Gökçay, Devecioğlu ve Eren, 2015).

Dünyada ve ülkemizde Türkiye de kadınların biyolojik, psikolojik ve sosyal iyilik halini olumsuz şekilde etkileyen kadınların başta yaşam hakları olmak üzere birçok haklarına ulaşmalarının önünde çeşitli engellerin oluşumuna zemin hazırlayan erken yaşta ve zorla evlilikler ve aile içi şiddet durumlarına değınmek gerekmektedir.

1.3.1. Zorla ve Erken Yaşta Evlilik

Zorla evlilik; taraflarından en az birinin, evliliğı veya o kişi ile evliliğı iradesi dışında mecbur bırakılması sonucu kurulmuş evlilikler ile eşlerin rızası ile kurulmuş olsa dahi, taraflardan birinin yahut her ikisinin de sonlandırmak istemesine rağmen evliliğı devam etmek zorunda bırakılmasını ifade etmektedir (Erkılıç ve Piyal, 2022: 633)

Kişiyi istemediğı evliliğı zorlama fiziksel, psikolojik ve ekonomik şiddetin yanında, sosyokültürel bir şiddet şeklinde de olabilir (Ekici şahin, 2015: 399). Zorla evlilik, evlenmeye karar vermek ve eş seçmek için tarafların iradelerine tanınan

özgürlüğe zarar vermesi bakımından evlenme hakkının ihlâli sonucunu doğurur. Evlenme hakkının ihlâl edilmesinin yanında, şiddetin bir türü olup bu yönüyle de bir insan hakları meselesidir. Çoğunlukla aile içi zorlama söz konusu olduğundan, zorla evlilik genellikle aile içi şiddetin bir türü olan cinsel şiddetin de bir türü olarak tanımlanmaktadır(Yenerer Çakmut, 2018: 51).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre *“Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır”*. Buradan hareketle söyleyebiliriz ki, on sekiz yaşından küçük herkesin yaptığı evlilik kural olarak erken yaşta evliliğdir. Medeni Kanunda, Madde 124 *“Erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple on altı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak bulundukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir.”* şeklinde evlenmeye ilişkin kuralları açıklamaktadır.

Erken yaşta evlilikleri besleyen en önemli faktörlerden biri de toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir. Ataerkil nitelik gösteren toplumlarda erkek çocukları kız çocuklarına göre öncelenirler. Bu topluluklarda erkek çocukları ailenin geleceği, soyadının taşıyıcısı ve namın sürdürücüsü olarak görülürler. Bu nedenle eğitim, sağlık, yetenek edindirme gibi yatırımlar erkek çocuklarına yapılırken, kız çocukları mutlaka evlenip aileden ayrılacak olmaları nedeniyle yatırıma gerek görülmeyen ve gelecekteki eşine ve eşinin ailesine ait sayılan fertler olarak görülebilmektedir. Bu bakış açısıyla paralel olarak kız çocukları ailelerin yanında uzun süre yaşayamamakta, bir an evvel evlendirileceği kişinin ailesinin egemenlik alanına girmesi istenmektedir (Thomson, 2007: 25-30).

Kırsal alanda erken ve zorla evlilikler hala görülmektedir. Erken yaşta, kadının beden ve ruhen evliliğe hazır olmadığı yaşlarda evlendirilmesi kadının bedensel sağlığını olumsuz etkilerken aynı zamanda kadını psikolojik ve ruhsal anlamda da etkilemektedir. Kız çocukları daha çocuk yaşta anne olmakta, kendisi hala çocukken kendi çocuğunun sorumluluğunu alması istenebilmektedir. Sağlıksız gebelikler ve bedenin yeterli olgunluğa erişmemiş olması kadınları sağlık problemi yaşamlarına neden olmaktadır. Erken evlilikler aynı zamanda eğitimin önünde de engel teşkil eder. Reşit olmadan evlendirilen kız çocukları birçok alandan mahrum bırakılmakta ve hem bedensel hem de ruhsal anlamda etkilenmektedir.

1.3.2. Kırsal Alanda Kadının Evlilikte Söz Hakkı

Erken yaşta ve zorla evliliklerin günümüzde hala yaşandığına şahit olunmaktadır. Erken yaşta yaşanan evliliklerde çocuk yaşta anne olan kadınlar, kadının kendi adına karar veremediği evlilikler kadının hem psikolojik hem de bedensel sağlığını olumsuz etkilenmekte, bu durum özellikle kırsal bölgelerde daha çok yaşanabilmektedir.

Evlenme şekli ve yaşı, öğrenim durumuna göre değişiklik gösterdiği gibi bölgesel farklılıklara göre de değişiklik göstermektedir. Çok kadınlı evlilik (kumalık) kadının eş seçiminde rızasının alınmasını engelleyebilir ve erken yaşta zorla evliliklerin kapısını aralayabilir(Ayhan ve Yaman, 2021: 160) . Evlenmede yaşı etkileyen bir durum da aile yapısıdır. Kentlerde doğurganlık oranı düşerken, kırsal kesimlerde doğurganlık oranı ne kadar yüksek ise, kadının statüsü o kadar yüksek olur anlamına gelmektedir. Kadınların sosyal konumlarının önemli noktalara gelebilmesinde eğitim olanaklarından faydalanabilme düzeyleri oldukça önemlidir. Eğitimli kadın oranlarının yükselmesi bir ülkenin kalkınmasının en önemli gereklerindendir. Eğitim olanaklarından kadın ve erkeklerin eşit oranda faydalanabilmeleri bu açıdan çok önemlidir. Kadınların işgücüne katılımlarında da yine eğitim durumları oldukça önem arz etmektedir (Çimen, 2008: 335-336).

Kadının toplum içindeki rol ve statüsünün değişmesi cinsiyetçi kalıp önyargıların kırılması kadının desteklenmesi ve kadınlara dair eğitim olanaklarının artırılması gereklidir.

1.3.3. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet

Şiddetin tanımına dar ve geniş çerçevede bakılacak olursa, dar anlamıyla şiddet; fiziki açıdan bireyin vücuduna yönelik ıstırap veren tüm davranışlardır ve bireyde geçici veya kalıcı hasarlar bırakabilmektedir(Polat, 2016: 25). Bu davranışlar bireyin özgürlük alanını kısıtlarken, bireye yönelik tehdit, darbe, tecavüz gibi tüm davranışları kapsamaktadır. Ayrıca şiddetin birey üzerinde fiziksel etkilerinin yanında sosyal etkileri de vardır. Bu durumuyla şiddet, kişiye bedensel olarak zarar verirken diğer taraftan sosyal anlamda kişinin hak ve özgürlüklerini kısıtlamaktadır (Ünsal, 1996: 32). Geniş anlamıyla şiddet ise bireye yöneltilen fiziki davranışların yanı sıra sosyal ve psikolojik

açından bireyleri olumsuz durumlara düşüren somut baskı eylemler olarak değerlendirilebilir(Erten ve Ardalı, 1996: 143).

6284 ‘Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’ şiddeti, aile içi Şiddet ve kadına yönelik olarak iki Şekilde tanımlamıştır. Kanun’a göre Şiddet;

“kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış” olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda aile içi Şiddet; “şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet olarak belirtilmiştir. Kadına yönelik şiddet ise 18 kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış”

olarak tanımlanmıştır. Kadınlar sürekli olarak toplumsal cinsiyet kurallarına uyması beklentisi nedeniyle erkeğin iktidar ve güç şemsiyesi altında mağdur olmaktadır. Erkeğe verilen bu güç şemsiyesinde bazı kadınlar şiddet mağduru olmakta, başka ifadeyle erkeğin sosyal kontrolü ellerinde tutmasının yollarından biridir. Eril ve dişi kimlikler sosyal kontrolü sağlamak için farklı kültürel içerikli alanlarda mücadeleye girmektedirler. Şiddet, gücün bir dışavurumudur ve patriarkal toplumlarda erkeğe baskın olmayı öğretmektedir (Sallan Gül, 2012: 28).

Kadına yönelik şiddet Birleşmiş Milletlerin Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi’nde ; *“İster kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik acı veya ıstırap veren ya da verebilecek olan cinsiyete dayalı bir eylem uygulama ya da bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma”*. Toplumun bir kesiminde şiddet gören kadınların şiddet gördüğü halde ilişkisine devam ettiği görülmektedir. Yaşadığı birliktelikte şiddet gören kadının içinde bulunduğu durumu kabul ettiği ve yaşamış olduğu şiddete rağmen birlikteliğine devam etmesi, birlikteliğinin devamı için ısrarcı olması ve şiddet durumunun sürmesine rağmen ilişkisini sonlandırmamasıyla ilgili çalışmalar yapılmış ve kadının yaşadığı durumdaki bakış açısı çeşitli durumlara dayandırılmıştır. Bunlar cezalandırılma daha fazla şiddet görme endişesi, maddi anlamda daha uygun bir koşulunun olamaması, çocuklarını, evini kaybetme korkusu, düşük özgüven, utanç, şiddeti inkâr etme ya da

şiddeti olduğundan daha az gösterme, sevgiyi bağımlılığa dönüştürme şeklinde gözlemlenmiştir (Sheafor ve Horejsi, 2014: 547).

Aile yapısını sarsan şiddet çok boyutlu ele alınması gereken, bir sorun alanını teşkil etmektedir. Genel çerçevede kadınlara yönelik fiziksel, duygusal, psikolojik, ekonomik şiddetin çok boyutlu olduğu sorunun en aza indirmek için uzun soluklu ve birden fazla alanı kapsayan çalışmaların yapılması gerekmektedir (Mavili, 2014: 18). Teknolojinin hızlı gelişimi birçok alanda hayatı kolaylaştırırken çeşitli sorunları da beraberinde getirmekte, bunlardan biride kadına yönelik yaşanan siber zorbalıktır, bu zorbalık kadınların rızası olmadan teknolojik ortamda kadınlara yönelik her türlü içerik ve mesajlar olarak tanımlanabilir(Özer Öksüzöğlu, 2021: 68).

Sosyal hizmet birey, grup ve toplumsal refahı amaçlayan bir meslek olmasından dolayı şiddet konusunda şiddet gören dezavantajlı bireyleri savunan taraftadır. Şiddet dair yapılan çalışmalarda sadece mağdura değil şiddet uygulayan kişiye dair ekolojik bir yaklaşımla müdahale gerçekleştirir. Şiddet görene dair müdahale, şiddeti önleme ve şiddetin yol açtığı sorunları çözüme kavuşturmak aynı zamanda şiddet uygulanan bireyde sarsılan düşük benlik algısını güçlendirme çalışmaları yapar (Demiröz, 1999:387). Şiddet mağduru kadınların barınma talepleri olması durumunda sığınma evlerinde, barınma, ekonomik, psikolojik anlamda kadına destek sağlanır. Sosyal hizmetin şiddet alanında çalışırken önemli sorumluluklarından biri de önleyici çalışmalardır buna yönelik olarak şiddet ortaya çıkmadan eğitimler verilmesi, kurumlar arası iş birliğiyle şiddeti önlemeye yönelik bilinçlendirme çalışmaları, afiş ve broşür basma önleyici sosyal hizmete faaliyetleri arasında yer alır.

Kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında topluluk temelli müdahaleler şiddetin ortaya çıkmadan önlenmesi ve azaltılmasında tüm kadınları, erkekleri, gençleri ve çocukları önemli aktör olarak ele alır, toplumsal cinsiyet ayrımcılığına ve şiddete sebep olan toplumda yerleşmiş ilke ve düşüncelerde değişimi ve dönüşümü sağlayabilir(Çakır, Budak, Harcar, Sürgevil, 2008: 68). Bu bağlamda kırsal alanda kadın refahının desteklenmesi için kırsal alanda topluluk temelli müdahalelerin sosyal hizmet uzmanları/sosyal çalışmacılar tarafından tasarlanması, topluluk düzeyinde problemin belirlenmesi aşamasından müdahaleyi sonlandırma ve izleme aşamasını içerecek şekilde oluşturulması gerekli görülmektedir (Çetinkaya Büyükbodur, 2022: 3).

1.3.4. Kırsal Alanda Kadının Ev İçi Emeği

Kadınlık ve erkeklik rollerini belirleyen cinsiyetçi yapı kadın ve erkeğin nasıl hissetmesi, davranması konusunda önceden belirlenmiş kalıplar sunar. Bu bakış açısıyla kadınların ve erkeklerin görev alanlarını belirleyip erkekleri kamusal alanda, kadını ev içi alanda konumlandırmaktadır. Toplumsal cinsiyete dayanan ayrımcılık, ayrıcalık ve hiyerarşik ilişkilere dayanarak kadının görevi olarak meşrulaştırılan alanlardan biri de ev içi sorumluluklardır. Kadın ev içinde çocuk, hasta, yaşlı bakımı gibi hizmete dayalı işlerde cinsiyetçi iş bölümüne maruz kalmakta bu da kadını eğitim, sağlık, istihdam gibi birçok alanda dezavantajlı konumda bulunmasına neden olmaktadır (Şaşman Kaylı ve Şahin, 2016: 35).

Toplumsal cinsiyet var olan ekonomik sisteminin sürekliliği için gerekli olan yeniden üretimin, kadının toplumsal statüsünün açıklanmasına ışık tutmaktadır (Aldemir, 2016: 8). Cinsiyetçi yaklaşımlar sosyal sınıfsal ayrıma neden olmakta, bu ayrıma maruz kalan kadınlar kendilerine odaklı olmaktan çok bir başkasına odaklı bir şekilde hayatını sürdürmektedir (McGinn1 ve Oh,2017: 84).

Kamusal alanda yer almayan ev içinde, tarımda, hayvancılıkta belli bir sosyal güvencesi olmadan çalışan kadınların emeği görünmez durumdadır. Kadınların yaptıkları işlerde belirlenmiş bir zaman diliminin olmaması ve maddi kazanç sağlanamamasından dolayı yapılan işler emek olarak görülmez, işler günlük hayatla o kadar birleşmiş ve sabitlenmiştir ki kadın bunu günlük hayat akışı içinde sürüp giden bir zorunluluk ve görev olarak algılar.

Ev içi emeğiyle ilgili somut politikalar üretilemediğinden, feministler tarafından kadınların ev içinde çalışmalarını görünür kılinarak ‘iş’ ve ‘karşılıksız emek’ olarak adlandırılması bile uzun uğraşlar gerektirmiştir (Acar Savran, 2004: 16). Görünmeyen emek kavramı genel anlamda, emek gücünün yeniden üretiminde kadınların ev içinde harcadığı emeği kapsamaktadır. Kadın ev dışında çalışsın ya da çalışmasın aile içinde bu emeği harcamakta, eşine ve çocuklarına veya yakın aile bireylerine karşı beslenme, bakım gibi işlerden sorumlu tutulmaktadır. Ev eksenli çalışmada veya kadının sekreter olarak çalışması gibi durumlarda da görünmeyen emek kavramının kullanılması bu kavramı patriyarka çerçevesinin dışına çıkartmıştır (Acar Savran, 2004: 10).

Sosyal politikalarda kadının ev içi emeğinin görülmemesinin en büyük nedenlerinden biri de bu durumun kadının kimliği haline gelmesi, iyi bir anne, iş bir eş,

iyi bir ev hanımı şeklinde yer edinmiş yaklaşımların yer alması ve seviyorsa yapar dayatmaları politika üretmenin önündeki engelledir (Şaşman Kaylı ve Şahin, 2016: 39).

Kadınların ev içindeki işlerini sevgiyle yapmaları, ev içi emeğin bir karşılığının olmamasına ve politik bir problem olarak gündeme taşınmanın önündeki engellerden biridir. Kadınlar en sevdiklerine, en yakın olduklarına yönelik günlük pratikleri yerine getirirlerken bu pratikler bazen kadın için sevginin dışavurumu olarak algılanır. Karşılıksız emeğin kadındaki adı ‘sevgi karşılığı çalışma’ olarak tanımlanmaktadır(Acar Savran, 2004: 19). Yapılan işlerin mesai saati olmayıp günlük yaşamla iç içe geçmiş emek sürecini oluşturur. Sevgi ve iş iç içe geçmiş bir vaziyette olduğundan ev kadınlarının boş vakitlerini ve çalışmalarını birbirinden ayırmak oldukça güçtür(Karakaya, 2018: 78).

Bu durum toplumsal cinsiyet rollerinin kadını eve gelir getiren değil hizmet eden konumunda sınırlandırmasına neden olmakta, erkeğin ise çalışmadığı zamanlarda bile evin içine ilişkin sorumlulukları yerine getirmemesine yol açmaktadır. Sonuç olarak eve ilişkin sorumluluklar yalnızca kadının sorumluluk alanı olarak görülmektedir

Kırsal alanda kadınların yaşadığı bu durumun bir diğer nedeni de kadınların cinsiyetçi yaklaşımlar etrafında örülen bu durumu olağan kabul etmesidir. Bu bağlamda yaşadığı kültür, gelenek ve göreneklere göre hayat süren kadınlar değişimi sağlayacak farkındalığa sahip olma noktasında da dezavantajlı konumdadırlar.

1.3.5. Özel Alan, Kamusal Alan Ayrımı ve Toplumsal Cinsiyet

17. ve 18.yüzyıllarda kadına yönelik evrensel olarak hâkim olan düşünce kadının eş ve anne olarak eve ait olduğu fikridir. Sanayi devrimiyle birlikte üretimin evden çıkıp fabrika ortamlarında yapılmaya başlanmasıyla özel ve kamusal alan ayrımı belirginleşmiştir. Kadının toplumdaki konumu özel alana hapsedilmesinden kaynaklanmaktadır (Buz, 2009: 55).

Kamusal alan, Habermas’a göre, toplumsal bütünleşmenin gerçekleşebileceği yegâne mekândır. Bu mekân, karmaşık toplumsal bütünde bireyleri bir arada tutan toplumsal bir “iç yapıştırıcı” görevi görür. Özel bireylerin kamusal bir gövde oluşturarak toplandıkları her konuşma durumunda, kamusal alanın bir parçası varlık kazanmaktadır (Habermas, 2004: 95).

“...bir biraradalık durumundaki bireylerin davranışları, ne iş ve meslek sahiplerinin özel işlerini görürken yaptıkları davranışlara; ne de bir devlet bürokrasisinin yasal sınırlarına tabi anayasal bir düzenin üyelerinin

davranışlarına benzer. Yurttaşlar ancak, genel yarara ilişkin meseleler hakkında kısıtlanmamış bir tarzda, yani toplanma, örgütlenme, kanaatlerini ifade etme ve yayınlama özgürlükleri garantilenmiş olarak tartışabildiklerinde kamusal bir gövde biçiminde davranmış olurlar. Bu tür bir iletişimin daha genel bir kamusal gövde içinde gerçekleşmesi, bilginin muhataplarına aktarılmasını ve onların etkilenmesini mümkün kılacak özgül araçları gerektirir. Günümüzde gazeteler, dergiler, radyo ve televizyon kamusal alanın iletişim araçlarıdır” (Habermas, 2004: 95).

Arendt’e göre mahremiyet alanını ifade eden özel alanın başlangıcı geç dönem Roması’na kadar dayanır, fakat modern dönemden önce mahremiyetin kendine özgü renkliliği ve çeşitliliği bilinmemektedir (Arendt, 2012: 78). Geleneksel toplumlarda, kamusal alanın çok sınırlı, özel alanın ise oldukça geniş olduğu görülmektedir. Özel alanda aile, loncalar gibi ekonomik gruplar ve dini gruplar, birbirlerinden çok kalın duvarlarla ayrılmış olmakta birlikte sosyal yaşamın eğitim ve ekonomi gibi çok geniş alanlarını kapsamaktaydı. Modern toplumlarda bu özel alanların kapsamı, alanı ve fonksiyonları daralırken, kamusal alan özel alanın çekildiği yerlerde etkin olmuştur (Çaha, 2003: 80).

Özel ve kamusal alan ikiliğinin modern kapitalist topluluklarda modern toplumsal bağlar ortaya çıktığı şekliyle evrenselleştirilmesi bazı kadınların toplumda görünmez olmasına neden oluyor (Günindi Ersöz, 2015: 81). Bu kadınlar, modern-batılı ikiliğinin ortaya koyduğu özel alanda diğer kadınlardan ayrıştırılmış olarak hayat süren ve kimliği bu duvarlar arasında belirlenen ‘anne-eş kadın’ sembolünde kendisini bulur. Toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünü ve hiyerarşiyi görmezden gelerek kamusal alanda yer almayı kurtulmuşun ölçütü haline getirmektedir. Bir dönem batılı kadınlar yaygın ve yerleşik anlamda kamusal alanda yer almayan kadınlar pasif ve kurban olarak görmelerini, kendilerini daha üst bir mercide görmelerine neden olmaktadır (Bora, 1997: 75).

Kentsel alanlarda ortaya çıkan mekânların tanımlanması ve sınıflandırılmasında mülkiyet ilkesine göre değerlendirilen ve birbirine zıt olan özel alan ve kamusal alan kavramları bulunmaktadır. Kentsel alan içinde yer alan kamusal ve özel alan birbirlerini tamamlayan, etkileyen değiştiren niteliklere sahiptirler. Kamusal alan ve özel alan, kentlerde mekânların sınıflandırılmasında, fiziksel özelliklerin ötesinde; kullanım, yaşayış, davranış gibi durumları da etkilemesi açısından önemlidir (Özdemir, 2018: 8).

Modern toplumsal yaşamın temelini meydana getiren özel-kamusal alan ayrımı, kadın ve mekân etkileşiminin en açık şekilde somutlaştığı alanlardandır. Bu ayrım, özellikle de kentsel bağlamda irdelendiğinde kadınların kentteki hareket alanlarının

sınırlılıklarını açıklamaya imkân veren bir çerçeve sunar (Tuncer, 2015: 31). Ataerkil toplumlarda geçerliliği olan cinsiyete göre şekillenen yaşam rollerinde kadın daha çok evde zaman geçiren, evle meşgul olması gereken yani özel mekânla özdeşleşen kesimi oluşturmaktadır. Erkekler daha çok dış çevrede yani kamusal mekânda zaman geçiren ve ev dışı işlerden sorumlu, eve ekmek getirmek için çalışan kesimi oluşturmaktadır (Altındal, 2017: 6-25).

1.4. DÜNYADA VE CUMHURİYET DÖNEMİNDE KADINLARIN SOSYAL HAKLARINI KAZANMA SÜRECİ

Geçmişten günümüze kadar topluluk halinde yaşayan insanlar çeşitli yöntem ve tekniklerle hak kazanmak için mücadele halinde olmuştur. Hak kavramı insanlık tarihi kadar eskiye dayanan, bireyin ve toplumun değerinden kaynaklı; ilahi dinlere, felsefeye, siyasete, dine ve ahlaka ortak konu olmasına rağmen bu alanların hak konusundaki kazanımları farklı zamanlarda gerçekleşmiştir (Çalık, 2016: 42). Farklı zamanlarda elde edilen kazanımlar bireyleri sosyal, siyasi, ekonomik, kültürel vb. alanlarda güvence sağlamaktadır. İnsan hakları ve hak kavramı birçok alanı içinde barındıran yapboz parçalarında oluşan bir bütündür, bu parçalardan birinin eksikliği, bireyin haklara tam anlamıyla erişimini zorlaştırmaktadır.

Hak kavramı: Toplumdaki bireylerin istifade etmesini sağlayan kanun koyucular tarafından sınırları, konusu, koşulları bilinen birtakım özgürlüklerdir (Duman, Yavuz, Karakaya, 2010: 67).

İnsan haklarını kabul eden, eşitlikçi bir toplumda, haklar bakımından insanlar arasında ayrıcalık gözetilemez. Haklarla birlikte ödevlerde vardır. Şu halde her hak, kendisiyle birlikte bir ödev getirir. Bu ödev, başkalarının aynı hakka saygı gösterme ödevidir. Herkesin hak sahibi olduğu, fakat hiç kimsenin ödevi olmadığı toplumlarda karşılıklı haklar ve saygı yerine tam kargaşa hâkim olacaktır. 20. yy dan sonra gerçek anlamda eşitlik bir cinsiyetin egemenliğine değil gerçek anlamda eşitliğe dayanan “insan hakkı” kavramı vurgusu öne çıkmaya başlamıştır (Torlak, 2016: 162). Hak bireyden alınmayacak bir olgudur, hak sahibi bireyin özgürlük sınırları belirlenirken etkileşim içinde olduğu diğer bireylerin dar ve geniş ölçüde sınırlarının aşılmasında gerektiği vurgusu yapılmıştır.

İnsan hakları kavramı ve sosyal hizmet mesleği arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. İnsan haklarına yön veren yaşamın değeri, özgürlük, eşitlik ve

ayrımcılık gözetmeme, adalet, dayanışma, toplumsal sorumluluk, evrim, barış ve şiddetin olmaması, doğal çevrenin korunması gibi değerler ve sosyal hizmetin dayandığı “her insanın doğuştan değerli ve biricik olduğu” ilkesi yer alırken her ikisinin de insana yakışır değer ve onura dayandığını göstermektedir ve her iki disiplin insanı yaşadığı çevreyle bütün olarak değerlendirmektedir (Karataş, 2002: 1). İnsan odaklı bir meslek olan sosyal hizmet toplumda dezavantajlı (kadın, çocuk, engelli...) durumda olan bireylere yaptığı profesyonel müdahalelerle bireyi korumakta, desteklemekte ve bulunduğu çevre içerisinde bireye işlevsellik kazandırmayı amaçlamaktadır.

Hak kavramı kapsamlı bir kavramdır ve parçaları bir araya gelerek bütünü inşa eder. Bu bileşenler yapboz parçaları gibidir birinin eksikliği bir diğer alanı olumsuz etkileyebilmektedir. Bu kavramın önemli bir bileşeni de karşımıza sosyal haklar olarak çıkmaktadır. Sosyal haklar eğitim, sağlık, çalışma hayatı ve vb. konuları kapsamakta olup sosyal devletin gereklerini oluşturmaktadır. Sosyal haklarda amaç sosyal adaleti gerçekleştirmek, sosyal eşitsizlikleri gidermek, toplumda ekonomik bakımdan güçsüz olanları korumak amacına yönelmiş haklardır (Tanör, 1978: 92).

Gülmez'e göre sosyal haklar, düzenli ve sürekli bir çabayla, sosyal adaletsizlik ve eşitsizlikleri yok edilmesi ve gelir dağılımını iyileştirmesi gereken işlevsel ve etkin sosyal devleti gerçekleştirmenin hukuksal araçlarıdır (Gülmez, 2009: 10). Sosyal haklar öğretide ve denetim organlarının kararlarında çok sık vurgulandığı gibi devletin olumlu bir edimde bulunmakla görevli olduğu haklardır (Gülmez, 2009: 9).

Sosyal haklar toplumun dezavantajlı grupların insan onuruna yaraşır bir hayat sürdürebilmeleri için devletin önlemler alması ya da doğrudan müdahaleler de bulunması şeklinde olumlu yükümlülükleri yerine getirmesiyle gerçekleşir. Bu bakımdan sosyal haklar, sosyal devlet bağlamında toplumsal eşitlik amacına yönelmiş haklar olarak tanımlanabilir (Kaboğlu, 2012: 29-30).

Kadın hakları, evrensel insan haklarının ayrılmaz bir parçasıdır. Kadınların, ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel hayata adil ve tam olarak katılımı ile cinsiyete dayalı tüm ayrımcılığın tamamen ortadan kaldırılması, uluslararası bir sorundur ve her toplumun asıl hedefi haline gelmelidir (Özalp, 2016: 21).

Bireylere sosyal ve ekonomik güvence sağlayan olayların en başında eğitim, sağlık gelmekte ayrıca çalışma hakkı, grev sendika hakkının sağlanmasının yanında çocuğun ve annenin korunmasını sağlayan haklardır (Koray, 2000: 4).

Dünya genelinde yaşayan kadınların haklarına yönelik biyolojik, cinsiyetçi düşüncelere karşı mücadeleler eskiden beri devamlılık gösterse de, Fransız Devrimi ile birlikte resmi olarak başlamış ve yeni hakların kazanılmasıyla birlikte hak, adalet, eşitlik arayışı devam etmiş kazanılan haklar her alanda ilerleme göstererek artmıştır.

Tarihsel süreç incelendiğinde 19. yüzyılda sosyal, ekonomik ve siyasal mücadelelerdeki gelişmeler toplumların ilerleme ve özgürleşme düzeyini arttırmıştır. Eşitlik ve özgürlük fikirleri, toplumsal hayata uygulanırken bazı kadın grupları tarafından kadın ve erkeklerin bu haklardan eşit düzeyde faydalanamadığını gözlemlemiş ve eşit haklar için mücadeleye başlamışlardır. Kadınlar bu durumun biyolojik cinsiyetlerinin değil, sonradan insanlar tarafından inşa edilen cinsiyetçi yaklaşımların bir sonucu olduğunu fark ederek eşitlik mücadelesine başlamışlardır (Kolay, 2015: 5-6).

1789 Fransız İhtilali ile başlayan kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olma mücadelesi 20. yy. da şekil bulmuştur. Fransız İhtilalinde baskıcı rejime karşı erkeklerle beraber direnen kadınlar “İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi’nin kadınları kapsamadığını fark ederek 1791 yılında “*Kadın ve Yurttaş Hakları Beyannamesini*” yayımlamış ve tarihteki ilk kadın hakları beyannamesi olarak tarihe geçmiştir (Moroğlu, 2018: 3).

Birleşmiş Milletler (BM) tarafından 1979 yılında ‘Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)’ üye ülkelerin imzasına açılmıştır. Böylece, uluslararası hukuktaki mevcut insan hakları belgelerinde, kadınların sorunlarının tamamıyla ele alınmadığı kabul edilmiş bu konuda çalışma ve düzenlemelerin yapılıp önlem alınması gerekliliği ortaya konulmuştur ve “*kadınların insan hakları*” kavramı, uluslararası hukuk belgelerinde zamanla daha fazla yer almaya başlamıştır (Berktaş, 2004: 8).

1972 yılında BM Genel Kurulu ayrımcılığın giderilmesini ve kadın ile erkek arasında eşit haklara sahip olma ilkesinin yaşama geçirilmesini sağlamak üzere “1975 Yılı Uluslararası Kadınlar Yılı” olarak kabul edilmiştir (Acar, 1998: 23).

Kadınların insan haklarının tanınması yönündeki diğer önemli bir adım ise 1993 tarihli Viyana Dünya İnsan Hakları Konferansı’dır. Bu konferansta Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’ne çekince koyan devletlerin çekinceyi kaldırmaları tavsiye edilmiştir. Viyana Konferansı, “*kadınların bütün insan*

haklarından tam ve eşit olarak yararlanmalarını sağlamanın” hükümetlerin ve BM öncelikli sorumlulukları arasında olduğunu ifade edilmiştir. Aynı sene BM Genel Kurulu, Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi’ni kabul ederek önemli bir gelişme daha sağlamıştır (Berktaş, 2004: 9).

BM Kadın Konferansı, kadın haklarının insan haklarının ayrılmaz bir parçası olduğunu onaylayarak kadınların insan haklarını idari anlamda uluslararası hukukun parçası haline getirmede önemli bir adım olmuştur. Tüm bu adımlarla önemli kazanımlar elde edilse de kadınların insan hakları ihlalleri dünyanın her yerinde devam etmektedir. Bu noktada bu ihlallerin önüne geçilebilmesi için devletler gerekli önlemleri almalıdır (Berktaş, 2004: 10).

Kadın hakları mücadelesi kadınların toplumsal cinsiyet eşitliğine dayanan her alandaki haklarını koruma ve hayata geçirme sürecidir. Fransız ihtilaliyle başlayan kadın haklarına yönelik mücadele yasal süreçlerde kadın ve erkek arasındaki ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına rağmen yaşama uyarlanmasında geçmişte ve günümüzde kalıplaşmış düşünce yapısından kaynaklı birçok engel ortaya çıkmıştır ve bunlara yönelik mücadele tüm dünyada devam etmektedir.

1.4.1. Türkiye’de Kadınların Sosyal Haklarını Kazanma Süreci

Her ülkede olduğu gibi Türkiye’de de kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olması belli süreçlerden geçmektedir. Türkiye’de kadın haklarına yönelik olarak sosyal, medeni, siyasi ve diğer hakların kazanılması 1924’te başlayarak devam eden bir süreçtir. Bununla beraber kadınların sosyal hayata katılımını destekleyecek birçok hak tanınmıştır.

1.4.1.1. Cumhuriyet Dönemi Kadınların Sosyal Hakları

Dünyada ve Türkiye’de kadınların hakları yasal olarak güvence altına alma çalışmaları geçmişten günümüze sürekli korunmaya devam etmektedir. Ülkemizde 1924’te başlayan ve günümüze kadar devam eden yasal süreçlerin hepsinde kadınlara haklar tanınmış ve erkeklerle eşit haklara sahip bir konuma getirilmiş olsa da toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayanan düşünce yapısı, yaşam tarzı, kadını arka planda gören geleneksel kalıplar yaşanan gelişmelerin hayata geçirilmesinde ve içselleştirilmesinde

aşılması gereken çeşitli sorunları beraberinde getirmiştir.

Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birçok alanda yapılan reformlar kadınların sosyal ve diğer haklarına erkeklerle eşit şekilde yararlandırılması için yasal düzenlemeler yapılmıştır.

1923 Cumhuriyet'in ilanı ile kurulan Türkiye'de kadına verilen haklar anayasal sürecin her aşamasında yer almış reform niteliğinde olan bu hakların başlangıcı olan 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğretim Birliği Yasası) ile kadın erkeğe eşitlik (eğitime katılma, siyasal katılma, çalışma hayatı) verilmiş ve gerçek anlamda eşitliğin sağlanması 1926 yılında 'Türk Medeni Kanunu' kabulü ile olmuştur, 1930 yılında Belediyelerde, 1934 yılında ise Milletvekilliğinde seçme ve seçilme hakkı verilmesiyle *"Kadın, boşanma, seçme ve seçilme, eğitim, meslek seçimi, kamu görevleri yapma haklarına kavuşmuştur."* Başta eğitim olmak üzere kadın hukuki, toplumsal hayat, siyasi katılım, istihdam ve aile yaşantısında eşit haklara sahip olabilmesi için gerekli adımlar atılmış ve yaşantıya hızlı bir şekilde geçirilme çabası başlamıştır (Sağ, 2001; Ülger, 2005: 18-21; 30-31).

1936 İş Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile kadınların çalışma hayatına düzenleme getirilmiş, 1937 yılında kadınların yeraltında ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılmasını yasaklanmıştır. 1945 yılında Analık Sigortası, 1955 Nüfus Planlaması, 1966 yılında ILO sözleşmesinin onaylanması ile eşit değerde iş için kadın ve erkek işçiler arasında ücret eşitliği sağlanmış, 1983 de, "Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesini" (CEDAW) imzalanmıştır. 1996 "Kırsal Kalkınmada Kadın Daire Başkanlığı" kurulmuş, 1997 yılında Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü koordinasyonunda 13 İl Valiliği bünyesinde "Kadının Statüsü Birimleri" kurulmuştur. 2012'de 6284 sayılı 'Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun' kabul edildi (Moroğlu, 2018: 2).

Kadınlara verilen hakların birçok alanda olması hakların kullanılmasına kolaylık sağlarken, Ülkemizde yasalar önünde ayrımcılığı önlemeye yönelik yapılan çalışmaların hayata geçirilmesi ve içselleştirilmesinde problemler yaşanabilmektedir. Özellikle örf, gelenek, töre gibi kalıplaşmış toplumsal düşüncelerin öne çıkmış olduğu kırsal alanlarda yaşayan kadınların bu sorunları daha fazla göze çarpmaktadır. Kazanılan haklar kadını

daha güçlü bir konuma getirse de halen devam eden geleneksel ve ataerkil yapı bu kazanımların içselleştirilmesinde problem yaratmaktadır.

Bu bölümde Kırsal alanda kadınların sosyal konumlarının belirlenmesi amacıyla kadını eğitim, sağlık, istihdam ve evlilik durumlarına yönelik karar verme sürecine katılımı ve toplumsal cinsiyet kavramına değinilmiştir.

1.4.1.2. Kırsal Alanda Kadının Eğitim Hakkı

Kadının eğitimi, geçmişten günümüze tartışma konusu olup çeşitli çözümler, politikalar üretilmeye çalışılmış fakat günümüzde hala güncel bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eğitim, kadının toplumsal hayatta yer alabilmesi, toplumla uyumlu bir şekilde yaşaması, kendini geliştirmesi, haklarını bilmesi ve bu hakları kullanabilmesine temel oluşturur. Eğitim, kaliteli ve üretken bir hayatın önkoşulu olmanın yanında hem bireysel hem de toplumsal değişimin aracı olarak, toplumsal gruplar ve cinsiyetler arasındaki eşitsizlikleri en aza indirebilecek bir anahtardır. Kadınların toplumsal hayatta etkin rol üstlenmelerinde her düzeyde eğitim imkânlarından ve fırsatlarından eşit bir şekilde faydalanmaları son derece önemlidir (Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi Ve Eylem Planı, 2018: 43-50). Eğitim bireyin kendini geliştirmesi toplumsal hayata uyum içinde gereksinimlerini karşılamasını sağlar.

Kırsal alanda kadının sosyal çevresinde kararlarının çok etkili olmamasının temelinde geleneksel cinsiyetçi bakış açısı yer almaktadır. Kadınların eğitim düzeylerinin düşük olması bu bakış açısını pekiştirmektedir. Kadınların karar verme sürecine katılamaması, genel olarak kadınlar tarafından hissedilirken, kırsal alanda yaşayan kadınlarda daha belirgindir (Fazlıoğlu, 2002: 435).

Türkiye’de 2018 yılında yapılan onbirinci kalkınma planının hedefleri arasında

‘Erken yaşta ve zorla evliliklerin yüksek, kız çocuklarının okullaşma oranlarının düşük olduğu illerde, erken yaşta ve zorla evliliklerle mücadele politikalarına duyarlı burs ve sosyal yardım programlarının uygulanması ve duyurulmasını sağlayacak çalışmaların yapılması ve buna dair gerekli tedbirlerin alınması sağlanacaktır.’ ‘Erken yaşta ve zorla evliliklerin önlenmesi için kız çocuklarını okula göndermeyen ailelere yönelik etkili ve caydırıcı cezai yaptırım uygulanacaktır.’ (Kalkınma Planı, 2018: 21).

Türkiye 2022 eğitim verileri; % 92,5 ilkokul ve üzeri iken Hizan ilçesinin %26 okuma yazma bilmeyen ve eğitimi olmadan okur-yazar olan kesim, %67 ilk-orta-lise, %8 üniversite ve üstü kesimden oluşmaktadır (TÜİK, 2022).

Kırsal alanda yaşayan kız çocukları, ataerkil düşünsel yapısı nedeniyle erkek çocukları gibi eğitim hakkından çoğu zaman yararlanamamaktadır. Kız çocukları toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcı uygulamalar, erken yaşta evlilik ve çocuk sahibi olma, eğitime erişim imkânlarının bulunmaması, eğitim materyallerinin yetersizliği nedeni ile eğitim olanaklarından yararlanamamaktadırlar(Çakır, 2008: 259-280). Cinsiyetçi ön kabuller, kız çocuklarının nitelikli eğitim, bilim ve teknoloji alanlarından dışlanmalarına neden olmaktadır. Kırsalda erkek çocuklarına daha fazla değer atfeden ataerkil değerler, erkek çocuklarının eğitime ulaşımını desteklerken kız çocuklarının beslenme olanaklarından, eğitim ve sağlık hizmetlerinden daha az yararlanmalarına yol açmaktadır (Çakır, 2008: 259-280). Kırsal alanda kadın üretim anlamında en az erkek kadar sorumluluğa sahipken eğitim anlamında eşit derecede faydalanamamaktadır.

Günümüzde devletlerin gelişmişlik düzeyine dair pek çok ayırıcı nokta bulunmaktadır, bu noktalardan bir tanesi de kadının eğitim durumu olarak belirlenmiştir. Dünyada kadın eğitime ilişkin veriler gözlemlendiğinde kadın ve erkeklerin eğitime katılımı arasında büyük farklar olduğu görülmektedir. Günümüz toplumlarında kadınların önemli bir kesiminin eğitimden erkekler kadar faydalanmadığı görülmektedir(Sargın,2016: 200).

Kırsal alanda kadınların eğitim olanaklarına erişimi birçok faktör etkileyebilmektedir bunlar ailede gelirinin az olması, var olan gelirin belli alana ayrılması, ekonomik sebepken geleneksel roller, kadının statüsüne ilişkin değer yargıları toplumsal engeller olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile toplumun en küçük yapıtaşını oluşturur, ailenin temelinde yer alan kadının eğitimi, toplumun eğitilmesidir. Kadınların eğitim hayatının önemini ortaya koymaktadır.

1.4.1.3. Kırsal Alanda Kadının Sağlık Hakkı

Kırsal alanda sağlık hizmetlerinin yetersizliği, kırsal alanda yaşayan kadınların temel sorunlarından biri olarak kabul edilmektedir (Aşkın Asan,2012:2). Kadınlarda planlanmayan gebelikler, erken yaşta evlilik ve buna bağlı gebelik durumları kadının ve çocuğunun sağlığını olumsuz etkilerken sağlık kuruluşlarına ulaşımında birçok sorun yaşanmaktadır. Kadınlar artan ulaşım maliyetleri ve fiziksel hareketliliklerini kısıtlayan cinsiyetçi engeller sebebiyle sağlık hizmetlerine ulaşım bakımından dezavantajlıdırlar. Kadınların sağlık kurumlarına ulaşmak amacıyla hanedeki erkeklerden para ve izin istemesinin zorunluluğu, tek başlarına gidemedikleri takdirde eşlik edilme isteklerinin

erkekler tarafından karşılanmaması, sağlık kurumlarına başvurmalarını zorlaştırmaktadır (Şavran,2014:104). Kadınların güvenli annelik, jinekolojik sorunlar, infertilite, aile planlaması vb. konularında üreme sağlığı hizmetlerinden yararlanmada çeşitli engellerle karşılaşabilmektedirler. Kadınların ailedeki konumları nedeniyle sağlık hizmeti almaya bağımsız karar vermede zorlandıkları, sağlık kuruluşuna gitmede sorun yaşadıkları, ulaşımında engellerle karşılaştıkları ve sonuçta sağlık hizmeti almada geciktikleri alan yazında ifade edilmektedir (Coşkun ve Özdilek, 2012).

Kadınların en çok yaşamış olduğu sağlık problemlerinin başında, ergenlik dönemindeki gebelikler, doğum öncesi ve sonrasında yeterli bakım hizmetlerinden yararlanamama, genital sistemde görülen enfeksiyonlar, kırsaldaki kadınların iş yükü nedeniyle bel fıtığı, romatizma gibi hastalıklara daha fazla maruz kalması, iyot yetersizliği nedeniyle tiroit hastalıkları ve anemi gibi sağlık problemleri gelmektedir (Eryılmaz, 2020: 5-13). Üreme sağlığı hizmetleri ise, kadın sağlığında toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın en yoğun görüldüğü alandır. Kadınlar, sağlıklı annelik, jinekolojik sorunlar, aile planlaması vb. konularında üreme sağlığı hizmetlerinden yeterince yararlanamamaktadırlar (Eryılmaz, 2020: 5-13). Kadınların, ailedeki ikincil konumları nedeniyle sağlık hizmetini alma kararında bağımsız davranamadıkları, sağlık kuruluşlarına ulaşımında sorunlarla ve engellerle karşılaştıkları dolayısıyla sağlık hizmetlerine erişim sürelerinin uzadığı görülmektedir. Kırsal alanda kadınının eğitim düzeyinin düşüklüğü, sağlık hizmetlerinden etkin bir şekilde yararlanmalarını engelleyici bir faktör olmaktadır. Kadınlar doğum öncesi, doğum ve doğum sonrası bakım hizmetlerinden gerektiği ölçüde faydalanamamakta, çoğu zaman sağlıksız koşullarda doğumlarını gerçekleştirmek durumunda kalabilmektedirler. Kırsal yaşam koşullarının etkisiyle kadının, gebelik ve doğum sonrası dönemde de çalışma zorunluluğu, sağlık ve toplumsal cinsiyet arasındaki görünmez bağ işaret etmektedir (Eryılmaz, 2020: 5-13).

Ülkemizde yapılan Onbirinci Kalkınma Planı Hedefleri arasında '*Okullarda cinsel sağlık ve üreme sağlığı eğitiminin zorunlu ve yaşa uygun olarak verilmesi sağlanacaktır.*' (11. Kalkınma Planı, 2018: 21).

Kırsalda kadın sağlık kuruluşlarına ulaşım sıkıntısı yaşamakta aile planlamasını yapamamaktadır. Kadınlar gebelik ve diğer hastalık durumlarında sağlık hizmetlerinden yeterli düzeyde faydalanamıyorken, yapılan ağır işlerde kadının sağlığını olumsuz

etkilemektedir. Hizan ilçesinde merkezde 1 devlet hastanesi bulunmaktadır. Fakat kırsal yaşamın şartlarının getirdiği problemle birlikte doktorların çok kalmadığı birçok polikliniğin olmadığı gözlemlenmiştir.

1.4.1.4. Kırsal Alanda Kadının İstihdam Hakkı

Kırsal alanda yaşamını sürdüren bireyler ve aileler, temel ihtiyaçlarını, geçimlerini genel anlamda topraktan ve tarımsal üretimden sağlamaktadırlar. Tarımsal üretim daha çok maddi anlamda parasal bir kazançtan çok günlük gıda ihtiyacının devamlı bir şekilde karşılanması için yapılmaktadır. Fakat kullanılan üretim tekniklerinin teknolojiye dayalı olmayan yollarla ve geleneksel oluşu istenilen düzeyde verim alınamamasına ve gıda ihtiyacının karşılanmasına yönelik güvenin sarsılmasına neden olabilmektedir. Diğer yandan insan yaşamını olumsuz etkileyen çevresel koşulların iyileştirilmesi ve kırsal kalkınmanın gerçekleşmesi için yol, su, elektrik gibi alt yapı yatırımlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde kaynakların rasyonel olmayan dağılımı, eğitim ve sağlık sorunları en yoğun şekilde kırsal alanda hissedilmektedir (Gürlük, 2001:4).

Kırsal alanda aile üretimin merkezinde önemli bir role sahiptir. Kadın ev ve tarım işlerini organize ederken aynı zamanda bu alanda büyük katkı sağlamaktadır. Çoğu zaman tarım ve hayvancılıkla hayatını devam eden kırsal alanlarda kadın önemli bir güç kaynağıdır. Kadın kamusal alanlarda çalışmıyor olarak gözüke de gerçekte gayri resmi olarak çalışmaktadır.

Kırsal alanda kadının en önemli üstlendiği rol, tarımsal üretimdir. Türkiye’de istihdamının yarısını oluşturan kadınların yaklaşık %50’sini Tarımsal üretimde çalışmaktadır. Üretimin büyük çoğunluğunu gerçekleştiren kadın ne yazık ki nimetlerinden faydalanamamaktadır. Kırsal alanda tarım kesiminde istihdam edilen kadınların çoğunluğu ücretsiz aile işçisi konumunda yer almaktadır (*Ulusal Eylem Planı*, 2012: 10). Tarımda iş gücünü gelire dönüştürebilen kadın oranı oldukça sınırlıdır. Kırsal da yaşayan kadın üretim aşamasında yer alırken girişimcilikte ikinci planda yer almaktadır.

21.yy toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan kadınlar görünür de eşit haklara sahip gibi gözüke de gerçekte bu durum böyle değildir ciddi bir çelişki söz konusudur. Kadınların çalışma, ekonomik veya kültürel haklarına erişimlerinde çeşitli sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

Onbirinci Kalkınma Planı Hedefleri arasında: Kırsal alanda kadınların tarım ve tarım dışında iş alanların sağlayacak mesleki eğitimlerin verilerek beceri kazandırılması ve bu eğitimlerin arttırılması, kırsal alanda rol modeller desteğiyle geleneksel alanlardan farklı yeni beceriler öğretilecek. Kırsal alanda kadınlara girişimcilik için eğitimlerin verilmesi ve rol model olacak girişimci kadınların tanıtılması gerekmektedir(11. Kalkınma Planı, 2018: 26).

Kadınların istihdamı, iş hayatına katılımı, sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir bileşenidir. Ekonomik gelişmenin devamlılığının sağlanması, sosyal kalkınma ve sosyal adaletin tam anlamıyla gerçekleşmesi; insan temelli, sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştiricileri ve yararlanıcıları olarak kadınlarla erkeklerin toplumsal hayatın tüm alanlarına tam ve eşit olarak katılımları ile gerçekleşir. Kadınların toplumsal statülerinin yükseltilmesi ve kalkınmaya katılımlarının yükseltilmesi için eğitim, sağlık, istihdam, sosyal güvenlik alanları ile ilgili alanların iyileştirilmesi, yasal açıdan ve gerçek hayatta kadın-erkek eşitliğinin sağlanması büyük önem arz etmektedir (Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı, 2018: 170-180).

Kadınların iş hayatına katılamamasının en büyük sebeplerinden biri de kadının eğitimde eşitsizlik yaşaması ve sosyokültürel engellerdir. Ülkemizde eğitim ve kadının işgücüne katılımı arasında pozitif bir ilişki söz konusudur.

Genel anlamda erkeklerin yaptıkları işler toplum tarafından daha kıymetli ve karşılığında maddi kazanç sağlanan işlerdir. Kadınların yaptıkları işler genellikle ev eksenli emekle oluşan mevsimlik, yarı zamanlı, ücretsiz işler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bundan kaynaklı olarak kadınların çalıştığı alanlardan ortaya çıkan ürünler hemen tüketildikleri için maddi olarak bir değer ifade etmemektedir. Kırsal alan da daha çok kadının çalıştığı ev işleri ve tarım işleri birbirine yakın görülmekte ve bu durum kadının yaptığı işin değersiz ve görünmez olmasına nede olmaktadır. Bu pencereden bakıldığında toplumda "erkek işi" değerli, "kadın işi" daha az değerli olduğu kanısının var olduğu görülmektedir(Gökdemir, 2012: 72). Bunun en önemli sebeplerinden birisi de kadının kendisine ve toplum tarafından kadına yüklenen geleneksel anlamdır. Kadının rolü iyi bir eş, iyi bir ev kadını ve iyi bir anne olmaktır (Çimen, 2008: 341-342).

Türkiye’de, geleneklere dayanan toplumsal cinsiyet rolleri perspektifinde ailede bakım hizmetlerinin ücretsiz bir şekilde kadınlar tarafından karşılanması durumu büyük oranda devamlılık göstermektedir (11.Kalkınma Planı: 2018, 61).

Kırsal alanlarda tarımda kayıt dışı ve ücretsiz olarak çalışanların büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır, kadın emeğinin yoğun bir şekilde karşımıza çıktığı alanlardan biride tarım sektörüdür. Kayıt dışı olarak tarımda çalışan kadınların ev içi emeği de oldukça fazladır.

Kırsal alanlarda kadın üretimin her noktasında yer almaktadır. Halk eğitim merkezlerinde ek kazanç elde edecekleri eğitimlerle beraber, tarımda verimliliğin devamlılığı için kadınlara tarım alanında eğitimlerin verilmesi önem arz etmektedir. Kadınlar kırsal kesimde işlenen toprağın sahibi olmasa da asıl kullanan kişilerdendir. Bu kapsamda, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın 10 çalıştay düzenlemiş; 1’i ulusal 9’u bölgesel düzeyde yapılmış sonuçlar doğrultusunda “Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi Ulusal Eylem Planı” hazırlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Eylem Planının hedefleri; Kadının Kırsal alanda mevcut durumunu iyileştirmek, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini azaltmak Tarım sektörünü, kadınlar ile ilgili istatistiksel verilerde Türkiye’nin uluslararası göstergelerini ve sıralamasını iyileştirmek, Kırsal alandaki kadınları ulusal kalkınma çalışmaları ile uyumlu hale getirmek (Kalkınma Planı, 2018: 99).

Kırsal alanlarda kadınlara yönelik iş alanlarının sağlanması ve çeşitli alanlarda eğitilmesi kadının hayatını kolaylaştıracak bir etkidir.

1.5. KIRSAL ALANDA KADINLARIN SOSYAL KONUMUNUN SOSYAL HİZMET PERSPEKTİFİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Sosyal hizmet uzmanları her bireyin biricik ve insan onuruna yakışır bir şekilde yaşaması gerektiği tezinden yola çıkarak toplumda dezavantajlı konumda yer alan kadınlar için; yoksulluk, istihdam, şiddet, barınma vb. alanlarda haklarının savunuculuğunu yapmakta ve bireyin bulunduğu çevre içerisinde ele alacak yeterli bilgi birikime sahip kişilerdir(Çüm ve Köroğlu, 2021: 166).

Sosyal hizmet, toplumun gelişme ve değişmelerine uygun toplumun var olan şartlarını göz önüne alarak hizmet modelleri ortaya koymayı çalışmıştır (Cılga, 2004: 35). Sosyal hizmet uzmanları, birey, grup, ve toplum müdahalelerinin yanında makro

düzeyde bireylerin çevreleriyle olan ilişkilerini kolaylaştırmak, insanlara hizmet veren örgütleri düzenlenmek ve sosyal politikaları etkilemek için çalışmaktadırlar (Sheafor ve Horejsi, 2014: 26). Tüm bunları gerçekleştirebilmek için ise sosyal hizmet uzmanları bireyler, aileler, gruplar ve topluluklarla çalışmaktadır (Zastrow, 2014: 34). Sosyal hizmet uzmanı çalıştığı çevrenin erkekler ve kadınlar arasındaki toplumsal cinsiyetçi rollerin farkında olmalıdır.

Sosyal hizmet uygulamasından beklenen, kırsal alanda kadını güçlendirmeye yönelik insani, sosyal ve ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesidir. Sosyal kalkınma genel olarak nüfusun refah düzeyinin yükselmesidir. Kalkınma bireyler, aileler, gruplar, topluluklar ve toplumların gerçek olarak katkı sağlamasını gerektiren, diğer yandan bireylerin kendilerinde var olan güçlerinin ve kaynaklarının farkına varması ve bunu gelişmesine de olanak sağlayan karşılıklı etkileşime dayalı bir süreçtir. Bu sebeple kırsalda kadının güçlendirilmesine ilişkin çabalar, hem kalkınma sürecine kadının tam katılımını sağlanması, hem de bu süreçte birey olarak kendi potansiyelinin ve güçlü yönlerinin açığa çıkması açısından önemlidir (Özmete, 2012: 125). Sosyal hizmet uygulamaları sosyal hizmetin kendi içinde var olan yaklaşımları içeren bilgi ve eklettik bilgi temelinde, sosyal hizmetin değerleri ve etik ilkeleri çerçevesinde gerçekleştirilmelidir. Kırsal alanda yaşayan ve çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalan kadınlara yönelik sosyal hizmet uygulamalarında feminist yaklaşım, güçlendirme yaklaşımı ve ekolojik yaklaşıma (Teather, 2015:110) dayanan sosyal hizmet uygulamaları gerçekleştirilebilir.

1.5.1. Güçlendirme Yaklaşımı

Sosyal hizmet bağlamında güçlendirme yaklaşımı; müracaatçının kendi kaderini tayin etme ilkesine sıkı sıkıya bağlı olarak müracaatçının baskıcı uygulamalar ve politikalara karşı güçlü olma, eleştirel düşünme, kendine güven duyma ve bu yönde kendi haklarının savunucusu olmasını ve kendi hayatıyla ilgili karar verebilecek gücün farkında olmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Müracaatçı süreçte pasif yardım alan değil, aktif bir şekilde kendine yardım edendir (Erbay, 2019: 46). SHU'nı müracaatçıların içinde bulunduğu durumla ilgili sorumluluk almasını sağlayarak, müracaatçıyı değişimin baş mimarı yaparak müdahale sürecine katmaktadır (Erbay, 2019: 43). Bireyin geçmiş yaşantısı referans alınarak bireyin geçmiş bilgi ve

becerileriyle güçlü yanlarının ortaya çıkarılmasına yardımcı olur, bireyin kendi bilgi, becerisine güvenmesini, bireyin kendi hayatıyla ilgili önemli kararları alabilmesi ve bireyin kendi hayatı üzerinde kontrolü sağlaması hedeflenir(Altıntop, 2014: 24)

Güçlendirme baskı karşıtı bir yaklaşımdır müracaatçının ihtiyaçlarına ve kaynaklara ulaşmasındaki engelleri, sınırlılıkları ve baskıyı yok etmeye çalışır. Güçlendirme hem süreç hem de bir sonuçtur(Erbay, 2019: 49). Güçlendirme yaklaşımı çerçevesinde müracaatçıya baş etme becerisi kazandırılmaktadır. Güçlendirme yaklaşımı sadece bireysel değil çoklu bütünsel bir yaklaşımdır(Teather, 2015: 80).

Güçlendirmede yaklaşımında kadın hareketlerine dikkat çekilmesi yararlı olacaktır. Toplumun kadınlara yaşatmış olduğu cinsiyet eşitsizliğine dayanan tutumlar, kadınların bu tutum ve davranışları sorgulamaları, daha adaletli ve iyi bir hayat isteğiyle harekete geçmeleri güçlendirme yaklaşımına dayanan müdahalelerde önemlidir.

Kırsal alanda kadının güçlendirilmesi; yardımlaşma, paylaşma, kişisel potansiyeli geliştirme, insana yatırım yapma yolu ile kadınların karar verme haklarını, yetkilerini artırma ve geliştirme süreci olarak tanımlanabilir. Kırsal alanda kadınlar için bu yeterliğin kazanılması ve pekiştirilmesi geleneksel toplumsal cinsiyet anlayışı, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişebilmedeki güçlükler, çalışma yaşamına katılamama, ataerkil aile yapısı gibi nedenlerle zor bir sürece dönüşmektedir (Proctor, 2005).

Sosyal hizmetin kırsal alandaki kadınları güçlendirmeye yönelik en önemli çıktısı kırsal alanda insani, sosyal ve ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesidir. Kırsal alandaki kadınların güçlendirilmesi, kadınların güçlü yanlarının, potansiyellerinin farkına varması ayrıca toplumsal kalkınma sürecine kadının gerçek anlamda katılımının sağlanması ile gerçekleştirilir. Kadınların güçlendirilmesi kamusal alanda olma, sağlık, eğitim, toplumsal katılım, ekonomik bağımsızlık, haklarının farkında olma ve kamusal alana katılım gibi güçlenmeyi güvence altına alan birçok unsuru bir araya gelmesi ile mümkün olmaktadır. Gerçek anlamda güçlenme ise kadınların bireysel engellerini, sınırlarını aşma anlamına gelmektedir (Özmete, 2012: 25).

1.5.2. Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması

Sosyal hizmet, sosyal adaleti gerçekleştirebilmek için insan haklarını savunuculuğunu yaparak haklara erişimin sağlanabilmesi için sosyal değişimi, gerçekleştirmeyi hedefleyen, toplumsal eşitsizliklerle mücadele ederek toplumsal refahı amaçlayan bir meslektir. Sosyal hizmet mesleği feminizme, kadın sorunları ve

alışmaları noktasında bağlanır ve bu teoriyle iş birliği yaparak kadınların toplumsal refahını geliştirmeye çalışır (Baydar, 2014: 34).

Feminist kuram toplumsal cinsiyet ayrımcılığına ve cinsiyet stereotipilerine maruz kalmış kadın müracaatçılara yönelik sosyal hizmet uygulamalarında sıklıkla başvurulmuş önemli bir yaklaşımdır. Feminist sosyal hizmet uygulaması kadın müracaatçılara yönelik hizmet sunarken, problem çözme ve değerlendirme süreci büyük önem taşır (Sheafor ve Horejsi, 2006: 95).

Feminist sosyal hizmet yaklaşımı kadın müracaatçılarla çalışırken toplumda eşit olamayan ve baskı karşıtı uygulamalarla mücadele ederek kadının güçlendirilmesine dayanır. Kadınları güçlü hale getirmek kaynakları ulaşılır hale getirmeyi amaçlar (Teather, 2015: 118).

Feminist kuramın amacı; sosyal inanışların etkileri ve toplumsal cinsiyete ve cinsiyet rollerine ait stereotipileri sosyal hizmet odağında incelemektir (Sheafor ve Horejsi, 2006: 95).

Feminizm ve sosyal hizmetin kesiştiği nokta bireyin kendi kaderini tayin etme hakkıdır. Sosyal hizmet müracaatçının çözüm sürecinde kendi kararını verebilmesini ve etkin katılımını amaçlar ve birey kendi kaderini tayin ederken bulunduğu çevreyle birlikte değerlendirilip bütüncül bir şekilde ele alınır (Yaman,2015: 20).

Sosyal hizmet multidisipliner bir bilimdir ve feminist yaklaşımının kadın hareketine ilişkin bilgi birikiminden faydalanarak, sosyal hizmete uygun hale getirip müdahalelerini gerçekleştirir. Sosyal hizmet uzmanının müracaatçıların yardım talebi, yaşadığı güçlüğü, gereksinimlerini anlaması açısından feminist yaklaşımın kavram ve kurallarını bilmesi müdahale sürecinde kolaylık sağlar (Buz,2009:55).

Feminist sosyal hizmetin uygulamaya dönük ilkelerini Dominelli (2002: 162) şöyle ifade etmektedir:

Kadınların farklılıklarını bilmek, Kadınların güçlü yönlerini desteklemek, farklı kadın grupları arasındaki eşit olmayan güç ilişkilerini engellemek ve ayrıcalıkları ortadan kaldırmak, kadınların kendi hayatı üzerinde karar verebilecek duruma getirmek, kadınların kamusal alanda yer alması ve sosyal bir birey olarak yer edinmelerini desteklemek, kadınların sorunlarını dile getirebilecekleri sosyal ortamlar oluşturmak, Sosyal hizmetin mikro, mezzo ve makro düzeylerinde ‘kişisel olan politiktir’ ilkesini etkin kılmak, Bireysel sorunları, güçlükleri ve sıkıntıları genel konular olarak yeniden

tanımlamak, Kadınların her türlü ihtiyaçlarını, ayrımcılık uygulamadan etkileşim kurduğu diğer bireyler gibi ele almak, İnsan ilişkilerinin bağımsız doğasını teşhis etmek ve bunun birey ya da grup düzeyinde neye yol açtığı ve nasıl gerçekleştiğini kavramak, . Kadınların bireysel sorunlarının aslında sosyal nedenleri (örneğin, ataerkillik, toplumsal cinsiyet gibi) olduğunun farkına varmak ve buna yönelik bir müdahale hazırlamak Kadınların bireysel sorunlarına ortak çözümler getirmeye çalışmaktır (akt. Buz, 2009:58).

Bu maddeler Sosyal hizmet uzmanının kırsal alandaki kadınlarla yapılandırılacak sosyal hizmet uygulamalarında izlenecek yola ışık tutarken, bir diğer sosyal hizmet yaklaşımı olan baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasını da bir anlamda içinde barındırmaktadır. Kırsalda kadının bulunduğu çevrede bütüncül bir şekilde birçok alanda güçlendirilmesini destekleyen sosyal hizmet disiplinin bir diğer dayandığı nokta baskı ve ayrımcılık karşıtı olmasıdır.

1.5.3. Baskı Karşıtı Sosyal Hizmet Uygulaması

Baskı karşıtı sosyal hizmet uygulaması; toplumda adaletsizlik ve eşit olmayan ortamlar üreten baskı, sömürü ve ayrımcılıkları ortadan kaldırmayı hedefleyen, toplumsal değişimi önceleyen önemli bir uygulama yaklaşımıdır. Baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasının birçok alanı (feminist, sosyalist, anarşist, antikapitalist) bir arada barındıran yeni toplumsal hareketlerle güçlü ilişkiler kurmaya yönlendirmektedir (Güldalı, 2017: 232).

Baskı karşıtı uygulama sosyal hizmetin mevcut sistemi yalnız analiz etmeyip değiştirmeyi, bunun yanında ezilen, baskılanan, dışlanan kişilerin yanında olunmasına katkı sağlamıştır (Çiftçi, 2019: 3). Baskı karşıtı uygulama müracaatçı sorunlarını bireysel değil daha geniş bir çerçevede ele alarak buna yönelik politikalarla her türlü baskıyı ortadan kaldıracak köklü çözümleri hedefler.

Sosyal hizmetin uygulamalarının baskı karşıtı uygulamaya dönüşmesi, dezavantajlı gruplarla çalışırken müracaatçılarla yapılan bireysel görüşmelerde aynı zamanda toplumsal ve politik alanda da bu bireylerle ilgili çalışmaların içinde yer almasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda ‘kişisel’ olarak ele alınan konuların gerçekte ‘sosyal’ sorun olduğu kabul görür. Sosyal hizmet uzmanları değişim ajanı sistemi olarak sosyal refahın arttırılmasına yönelik olarak uygulamalarda bulunur. Bu

bağlamda sosyal adaletsizliğin karşısında durabilen olmalıdır. Bu sosyal hizmet değerleri içinde yer alan demokratik doğanın gereğidir (Tuncay ve İl, 2006: 64).

İKİNCİ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmanın bu kısmında araştırmanın bilimsel yöntemine, evren ve çalışma grubuna, veri toplama sürecine, verilerin analizi ve yorumlanmasına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Hizanda yaşayan kadınların sosyal konumlarının belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışma nitel araştırma yönteminde fenomenolojik araştırma deseninde tasarlanmıştır. Nitel araştırma; dünyayı görünür hale getiren bir dizi yorumlayıcı, materyal uygulamalarından (alan notları, mülakatlar) oluşur ve bu uygulamalar dünyayı temsiller serisine dönüştürmektedir (Creswell, 2013, s.43). Nitel araştırma bireylerin ve grupların sosyal bir probleme atfettikleri anlamı keşfetmeye ve anlamaya yönelik bir yaklaşımdır (Cresswell, 2017, s. 4). Fenomenolojik araştırma ise; bireylerin bir fenomen veya kavramla ilgili “neyi”, “nasıl” deneyimlediklerine, ve bu yaşanmış deneyimlerin ortak anlamını tanımlamaktadır (Cresswell, 2013, s. 77). Bu çalışmada da Hizan ilçesinde yaşayan kadınların sosyal konumlarını nasıl deneyimlediklerine ve bu deneyimlerinin ortak anlamlarına odaklanılmaktadır.

Hizan ilçesinde yapılan çalışmada kadınların gözünden kendilerini nasıl değerlendirdiği, kendi haklarının farkında olup olmadığı araştırılmak istenmiştir. Bu çerçevede yapılan çalışmada Hizan İlçesinin demografik yapısı, ekonomik durumu, sosyal yapısından kısaca bahsetmek gerekmektedir. Bireylerin yaşadıkları toplum ve bulundukları çevre düşünce yapılarının şekillenmesinde oldukça etkilidir. Bitlis iline bağlı Hizan ilçesi Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır. Nüfusu 31.833 kişi olup %49 kadın ve %51 erkek şeklinde dağılmıştır. 10 mahalle ve 75 köyden oluşmaktadır. Temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olup dışarıya iş, eğitim ve sosyal olanakların daha gelişmiş olduğu şehirlere doğru göç veren bir ilçedir. Topraklarının % 90'ı dağlık olup, küçük dereler dışında önemli akarsuyu yoktur.

2.1. EVREN VE ÇALIŞMA GRUBU

Bu çalışmanın evrenini Hizan ilçesinde yaşayan 18 yaş üstü kadınlar oluştururken araştırmanın çalışma grubunu Hizan İlçesinde ikamet eden ve araştırmaya katılmaya gönüllü 18 yaşından büyük soruları anlayabilen ve cevap verebilen herhangi bir kısıtlılık durumu olmayan 20 kadın katılımcı oluşturmaktadır. Hizan İlçesine bağlı;

Ballı, Dayılar, Süttaşı, Gökçimen Köylerinde Araştırma yapılırken örneklem seçme tekniklerinden rastgele örneklem yöntemi tercih edilmiştir.

Araştırmaya katılan kadın katılımcıların yaşları incelendiğinde 20 kadın katılımcıdan 5'i 20-25 yaş arasında iken 2 katılımcı 26-30 yaş arası, 2 katılımcı 31-35 yaş arası iken, 36-40 yaş arası katılımcı sayısı 3, 42-45 yaş arası katılımcı sayısı 3, 46-50 yaş arası katılımcı sayısı 1 olduğu görülmektedir. Katılımcılar arasında 51-55 yaş arası katılımcı sayısı 2 iken 56 yaşından büyük 91 yaşında olan 1 katılımcı bulunmaktadır. Araştırmaya katılan kadınlardan 1 katılımcının ise yaşını bilmediği saptanmıştır.

Araştırmaya katılan katılımcılar medeni durumları incelendiğinde; 14'ü görücü usulü ile evlenmişken 5 kişi ise tanışarak evlenmiştir

Araştırmaya katılan katılımcılardan 17'sinin çekirdek aile içerisinde eşi ve çocukları ile birlikte, 2 katılımcının geniş aile içerisinde yaşadığı, 1 katılımcının ise boşandığı belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların evlenme şekli incelendiğinde; görücü usulü 14 kişi görücü usulü evlenmiş olup 4 kişi severek evlendiği belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların aile yapısı incelendiğinde; çekirdek aile 17, geniş aile 2 ve 1 parçalanmış aile olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde; okuryazar olmayan 7 kişi, okuryazar 3 kişi, ilkokul mezunu 4 kişi, ortaokul mezunu 1 ve lise mezunu 5 kişinin olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların anne ve baba eğitim durumları incelendiğinde; Anne, okur yazar olmayan 17 kişi, okur yazar 1 kişi, ilkokul mezunu 2 kişi; Baba, okur yazar olmayan 13 kişi, okur yazar 1 kişi, ilkokul mezunu 3 kişi, ortaokul mezunu 2 ve lise mezunu 1 kişinin olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların hanelerinde yaşayan kişi sayısı incelendiğinde; çekirdek aile 17, geniş aile 2 ve parçalanmış 1 aile olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların çalışma durumu incelendiğinde; katılımcıların hepsinin (20 kişi) ev hanımı olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların yaşadıkları konutun ısıtma şekli incelendiğinde; sobalı 17, kaloriferli 3 hane olduğu belirlenmiştir.

2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacının anlamaya çalıştığı sorun alanını ve araştırmanın amaçları doğrultusunda incelenmeyi gerektiren konuları ve soruları içermektedir. Bu bağlamda bu araştırma çerçevesinde yarı yapılandırılmış görüşme formunda katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirleyebilmek için 10 soru yer alırken, kadınların sosyal konumlarını, istihdama katılım, sağlık, eğitim durumları, aile yaşantıları, evlilik ve aile özellikleri hakkındaki görüşlerini belirleyebilmek için hazırlanmış 9 soru yer almaktadır. İlgili yarı yapılandırılmış görüşme formu (Ek 1) de yer almaktadır

2.3. ARAŞTIRMANIN ETİĞİ

Araştırmacı tarafından hazırlanan sosyo-demografik bilgi formu ile yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan soruların katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde veri toplama aracı olarak kullanılabilmesi için Muş Alparslan Üniversitesi Bilimsel ve Yayın Etiği Kurulu'ndan izin alınmıştır (EK 2). Ardından araştırmanın Hizan İlçesinde yapılabilmesi için Hizan Kaymakamlığından izin alınmıştır (EK 3).

2.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Araştırma sürecinde Hizan Kaymakamlığından alınan onay ile belirlenen köylerde araçla ulaşım sağlanmış ve araştırmada katılımcılara araştırmanın amacı belirtilip gönüllü katılımcılarla ortalama bir saat süren yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Araştırma 20 gönüllü katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler 10.09.2022-10.11.2022 tarihleri arasında 2 aylık süreçte tamamlanmıştır. Gönüllü katılımcılardan Türkçe bilmeyen katılımcılarla Kürtçe görüşme yapılmıştır. Katılımcıların sözlü ifadeleri yarı yapılandırılmış görüşme formuna yazılı olarak geçirilmiştir. Yazılı görüşme formu 3 haftalık süreçte Word dosyasına aktarılmıştır.

2.5. VERİLERİN ANALİZİ VE YORUMLANMASI

Araştırmacı öncelikli olarak kadın katılımcılarla derinlemesine görüşmelerle elde ettiği yazılı notları bilgisayar ortamında Word dosyasına her bir katılımcıya harf kodu vererek aktarmış toplam 32 sayfa veri elde edilmiştir. Kadınların sosyal konumunun belirlenmesi amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulmuş olan yarı

yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler fenomenolojik veri analizi yöntemine dayanılarak analiz edilmiştir. Fenomenolojik veri analizinde araştırmacı araştırma problemiyle ilgili verileri elde ettikten sonra doğrudan veriye gitmekte ve fenomenin nasıl deneyimlendiğini anlamayı sağlayan önemli açıklamalar yapmakta sonrasında da araştırmacı bu önemli ifadelerden yola çıkarak temalar geliştirmektedir (Creswell, 2013, s.83). Sonuçlar tanımlayıcı şekilde sunulmaktadır. Bu bağlamda araştırmacı araştırmanın problemine ve amaçlarına uygun olarak elde edilen ve word dosyasına aktarılan verileri tekrar döne döne tekrar okuyarak literatürle ilişkilendirerek kodları, kategorileri ve temaları belirleyerek betimsel bir analiz yapmıştır. Elde edilen temalar; kırsalda kadınların toplumsal cinsiyet eşitliği, ev içi emeği, özel alan kamusal alan ayrımı, aile yapısı, boşanma, kumalık, çocuk yaşta evlilik, aile içi şiddet, sosyal destek yoksunluğu, eğitim olanakları, gündelik yaşam pratikleri çerçevesinde boş zaman değerlendirme faaliyetleri, işsizlik ve istihdam, kadınların kendilerinde algıladıkları güce ve güçlendirilme ve kadınların gelecekle ilgili beklenti elde edilmiştir. Sonrasında ise nitel araştırmaya uygun olarak literatür çerçevesinde araştırmadan elde edilen bulgular desteklenerek araştırma raporlaştırılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde çalışmadan elde edilen bulgulara değinilmiş, Araştırma kapsamında kırsal alanda yaşayan 20 kadınla yapılan derinlemesine görüşmelere dayanılarak aşağıda belirtilen bulgulara ulaşılmıştır.

3.1. KIRSALDA KADINLARIN TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Kadın katılımcıların toplumsal cinsiyet eşitliği olup olmadığına yönelik yönlendirilen soruda 3 katılımcı eşitlik olduğunu ifade ederken, 15 katılımcı toplumsal anlamda eşitlik olmadığını, 2 katılımcı toplumsal cinsiyet eşitliği durumunu değişkenlik gösterdiğini ifade etmiştir. Kadın katılımcıların toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin görüşleri:

A2: *“Var, kadın erkek aynı haklara sahiptir ama erkekler kadınların hakkını kısıtlıyor birçok alanda okumana baban karar veriyor şu an çalışıp çalışmama durumuma eşim karar veriyor aslında haklarımız aynı ama aile yapımız buna uygun değil.”*

A6: *“Eşit değiliz kesinle ama eşit olmayız. Mesela bir erkek dışarı çıktığında kimse konuşmuyorsa bizde çıktığımızda sorun olmamalı, yani okuma yazma bilmekte belki etkiliyordur tek başına kadını bir yerlere göndermeme sebebi ama şuna inanıyorum eğer insan kendine inanırsa herkes her yere rahat gider yeter ki imkân olsun ben görüyorum etrafta okumayan ama o kadar bilgili kadın var ki diyorum imkân sağlansa kim bilir şimdi ne kadar önemli yerlerde olurdu.”*

A9: *“Aslında eşitlik yok ama hayat şartları kadın erkek eşitliğine doğru eviriliyor. Mesela eşim çocukların toplantılarına gidemiyor ben gidiyorum ya da ev için alışverişe yine ben gidiyorum bu gittikçe artacak. Okul aile birliğinde ben varım bence çok güzel duygu kendime olan güvenim artıyor çocuklarıma güzel bir örnek olduğunu düşünüyorum ve benim okulla iletişim halinde olmam onların derslerini de olumlu etkiliyor.”*

A11: *“Yok- mesela erkek istediği yere tek başına giderken biz gidemiyoruz. Çünkü biz hep yapamaz zaten diyip arkada bırakıldık. Bir insan bir şeyleri yapmadan nasıl öğrensin herkes bir doğuyor kimse bir şey bilmiyor ama bazıları neden çok şey öğreniyor çünkü öğretiliyor.”*

A13: *“Yok- Ben istemediğim bir evliliğe 20 yaşında koma olarak zorla evlendirildim. Burada nasıl bir eşitlik var anlamıyorum kocamı sevedim çocuğum var bize bakmıyor ve benim bir ekonomik dayanağım yok. Okuyamadım köy dışına tek başıma çıkamıyorum.”*

A1: *“Kadın olmak zaten zor. Hizan’da ayrı zor maddi problem yaşıyorsanız bile çalışmak istediğinizde kadın olduğunuz için çalışamıyorsunuz, yetersiz olduğunuz düşünülür çoğu zaman birkaç defa dışarı çıkmak bile çevredeki insanların sizi konuşmasına neden oluyor. Neden çıktı nereye gitti algısı var her zaman sanki senden hata yapmanı bekliyorlar.”* şeklindedir.

Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten tamamen bağımsız bir şekilde kurumsallaşmıştır. Toplumsal cinsiyetin biyolojik cinsiyetten de sıkışmadığını desteklenebilir. Konuyu bu bağlamda ele aldığımızda “biyoloji kaderdir” söylemi aynı zamanda “kültür de kaderdir” olarak anlaşılabilir (Butler, 2014: 53).

Yapılan çalışmada çoğu kadın eşitliğin olmadığını ifade ederken, eşit olduğunu belirtenlerde bunun gerçek hayatta geçmediğini dile getirmiştir. Temelde yatan kadının biyolojik cinsiyeti ve toplumda kadının yapması gereken rolleridir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve toplumda kadına atfedilen rollerin değiştirilmesi için tüm toplum olarak kadınların önüne çıkarılan engelleri kaldırarak, onları eşit birey olarak kabullenip toplumda hak ettikleri yeri almaları sağlanmalıdır.

3.2. KIRSALDA YAŞAYAN KADIN KATILIMCILARIN EV İÇİ EMEĞE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Kadın katılımcıların ev içi emeğine ilişkin görüşleri incelendiğinde 14 kadın ev içi emeğe vurgu yaparken, 7 kadın katılımcı ise ev içi emeğin yanı sıra tarım ve hayvanlık ile ilgili işlerle uğraştığı belirlenmiştir. 6 kadın katılımcı ise kadınların ve erkekler arasındaki iş bölümünün şekillenmesinde toplumsal cinsiyet rolünün önemli olduğunu belirtmiştir.

“Kadınlık”, yaşanan kültürde, yaş, eğitim, sınıf gibi öğelerden bağımsız olarak, temelde "ev" üzerinden tanımlanarak tekrardan üretilir. Bu sebeple, ev ve ev işleri, kadın öznelliğinin ortaya çıkışını anlamak için önemli noktalardan biri olarak karşımıza çıkar(Bora, 2018: 21).

A10 katılımcının ev içi emek durumlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde;

A10: “Kadın olmak devince aklıma çok bir şey gelmiyor aslında evdeviz genelde yemek hazırlarız evi temizleriz Hizan bereketli ver her şey olur burada o yüzden vazın bahçelerde oluruz çoğu zaman mesela sonbaharda buralarda cevizden dolayı herkesin eli simsiyah olur özellikle kadınların buda bizim emeğimizin rengi aslında. ”

Ev içi emek sürekli tekrar eden, çok fazla çalışma, çaba gerektiren bir ücret karşılığı olmayan işlerdir. Katılımcı A7'nin görüşleri incelendiğinde

A7: “Hizan'da kadın devince aklıma sadece ev isi geliyor. oda hic bitmiyor sabah erkenden kalkar hep aynı isleri yapıyoruz eve temizle yemek yap bos zamanın kalırsa el isi baska cokta bir aktivemiz yok bir yere oturmaya bile gittiğimizde el işimiz elimizde olur. ” şeklindedir.

Tarihi süreç içinde toplum yaşantısındaki asıl yerinin ailesi ve evi olduğu görüşü nedeniyle kadınlar, bireysel kazanç elde etmeye yönelik iktisadi faaliyetlerin dışında,

doğal bir iş bölümü algısı bağlamında ev odaklı işleri yapmak zorunda kalmışlardır (Karabıyık, 2012:232).

Katılımcı A18'intoplumsal rollerde sınırlar çizen ataerkil yapıya ilişkin görüşünü

A18:“*Bizim evde görev ve sorumluluklarımız belli aslında bunun dışına çıkamıyoruz. Ev işi, çoluğumuza çocuğumuza bakıyoruz.* ” şeklinde ifade etmiştir.

Geleneklere bağlı toplumlarda kadının yemek yapma konusunda çok yetenekli olması istenir bir kadın ekonomik gücü yetersiz ise, “patates lapasıyla et yapacak” beceriye sahip olması beklenir(Kaplan, 2011: 165).

Katılımcı A15'in toplumun kadından beklemiş olduğu sorumlulukları yerine getirirken yaşamış olduğu kaza sonucu oluşan sağlık problemini dile getirmiştir.

A15: “*Yani normal her verdeki kadınlarla aynı sadece köyde iş yükü fazla o bizi voruyor. Bizim burası çok dağlık olduğu için çoğu vere at katır kullanılır mesela kovun keçileri sağdıktan sonra sütü taşımak için katırlar kullanılır. Bende birkaç senedir evliyim evlendiğim sene eşimin ailesi kovunlara sağmamı istediler bende daha önce katır hiç kullanmamıştım katıra çıktığım gibi katır beni vere attı ve iki avak bileğim kırıldı ve hala tedavim devam ediyor. Köyde iş yapamadığında hemen laf söz olur hele yeni gelin her işe yetişmeli öyle bir kültür var ve hala devam ediyor maalesef.*”

Bu durumun yaşanmasının bir diğer nedeni, Aile içindeki yaşlı kadın otoritesinden kurtulma isteği, kadınların çifte iş yükü ev kadını olma eğilimlerini artırmaktadır(Özbay, 2015:130). Kırsal da kadınların çoğu zaman köydeki her işi yapabiliyor durumda olmaları beklenmektedir. Kadının çoğu zaman yapacağı işteki becerisi olup olmadığı göz ardı edilmektedir.

Kırsal alanda yaşanan çevre kadının hayat aktivitelerini belirler, kadınlar yaptıkları pek çok faaliyet çevreyle yakından ilgilidir. Bu açıdan bakıldığında, kırsal mekânda yaşayan kadın hem çevreyi etkilemekte hem de çevrede yaşanan bozulma sebebiyle çevrenin olumsuz şartlarından etkilenmektedirler(Adak,2010: 663).

Katılımcı A14 eşinin ikinci evliliğinden sonra ayrı eve çıkmış ve çocuklarının bakımı karşılayabilmek amacıyla belli bir ücret karşılığında koyun sağmaktadır. Bu konuya ilişkin görüşleri:

A14:“*Hizan da kadınların iş yükünün fazla olması ve bunu yanında ekonomik özgürlüğünün olmaması çok zor.Tam yaşımı bilmiyorum ama belli bir yaş almışım ve yaptığım iş bana zor geliyor koyun sağıyorum, bu anlamda kadınların gücünün yettiği iş imkânları sağlanmalı her yaştaki kadınlara.* ”

Katılımcılar genelde ev işini kadının görev ve sorumluluğu olarak ifade etmektedir. Kadının toplumda temel görevinin çocuklarının ve eşinin bakımı olduğu algısı, kadınların ev içi yaşama bağımlılığını artırırken, bu algının, gelecek nesillere de miras olarak bırakılmasına da neden olmaktadır. Çalışmayan ve ev içi işlerin tamamından sorumlu olan kadınlar, ekonomik açıdan eşlerine bağımlı hale getirmekte, çoğu zaman hayatları ile ilgili kararları da bireysel olarak alamamaktadırlar. Bu da ev kadınlarını diğer kadınlara göre daha bağımlı hale getirmektedir (Gerşil, 2015:165-166). Kadının aile bütünlüğünün bozulmasından sonra, önceden yaşanan ekonomik bağımlılık etkisiyle düşük ücretli işlerde çalışabilmektedir ve iş imkânlarının kısıtlılığı, kadınları fiziksel olarak zorlayan işlerde çalışmaya mecbur bırakmaktadır.

Katılımcı A12 kırsalda yaşayan toplum baskısının yanında sosyal destek yoksunluğunu da değinmiştir.

A12: “Kadın olmak başkasına muhtaç yaşamak, istemediğin birçok durumu yaşarsın, özgürlüğün kısıtlanır. Annem yaşıyorken ondan destek alıyorduk, vefat ettikten sonra babam hep evlenme arayışı içinde bir süreç geçirdi ve dolandırıldı ben iyice kimsesiz ve maddi ve manevi açıdan yalnız kaldım ve çalışsam laf olur herkes bir şeyler söyler kimse yaşadığı tam olarak bilmesede herkes sana karışır ve herkesin sana bir nasihati vardır. Şunu anladım annemin vefatından sonra kadını yine en iyi kadın anlıyor. ”

Kadın katılımcıların 2’si yaşamış oldukları kısıtlı imkânlarla rağmen, ev içi emek memnuniyet durumlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde:

A14: “Ben vazın köydevim kışın Hizan merkezde vasıyorum Hizanda her vere gidiyorum. Köyde de çoğu zaman çalıştığımız için dışarı da oluyoruz. Beri(hayvan sağma), ekmek pisiriyoruz burada çamaşır makinem yok elle çamaşır yıkıyorum böylece geçiyor zaman bu kadar çalışmaya rağmen köyün temiz havası beni kendime getiriyor.”

Kırsal alanda kadınların yaşadıkları evlerde iyileştirilme yapılması kadının bedensel iş yükünün azaltılması, kadının düşünce ve kararlarının önemsenmesi, yaptığı işe değer verilmesi, kadının yaptığı işlerin fark edilip belli bir ücret karlılığı yapılması, kadının yaşadığı yerle ilgili algısının olumlu anlamda değişmesini sağlamaktadır.

Toplumsal rollerden sıyrılıp ev içi işlerin kadının temel sorumluluk alanında olduğu algısından kurtarılması gerekmektedir. Kadın tarım ve hayvancılıkta erkeklerle birlikte ücretsiz bir şekilde çalışırken hane içinde bütün işler kadın tarafından yapılmaktadır. Tarım ve hayvancılıkta yapılan iş bölümü ve dayanışma ev içindeki işlerde de yapılması cinsiyet rollerin dayattığı kalıp yargıların kırılmasını sağlar.

3.3. KIRSALDA YAŞAYAN KADINLARIN ÖZEL ALAN KAMUSAL ALAN AYRIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Çalışma hayatından siyasete, sivil toplum örgütlenmesinden eğitime dek kamusal alanda daha çok erkeklerin yer alması toplumsal cinsiyet eşitsizliğini görünür kılmaktadır (Kaypak, 2014: 346). Kadın katılımcıların özel alan kamusal alan ayrımına yönelik görüşleri incelendiğinde 18 kadın evin dışında kamusal hayatın belirli alanlarına katılabildiklerini belirtmişlerdir. Bu görüşlerden A13'ün görüşü incelendiğinde;

A13: “Köyden tek başına her yere gidebilirsin işler oluyor ama dışarıya çıktığında genelde dedikoduya sebep olmakta. Köy minibüsün de tek kadın görmek zordur genelde biri olur yanında bazısı okuma yazma bilmediğinden gidemez birçoğu bilmesine rağmen yalnız gitmez böyle alışmışız. Merkeze başka yerlere tek gidilmesi de uygun değil bence. ”

Kadının toplumdaki ferdiyeti babası/erkeği/kocas/öğlü sayesinde. Evlenmeden önce babası, evlendikten sonra da kocasının toplumsal statüsü sayesinde varlığı kabul edilmekte ve toplum tarafından onaylanmaktadır. Kadının sözünün aile içinde verilen kararlarda neredeyse her zaman ikinci planda kalıyor olması hatta hiç değerlendirmeye dahi alınmaması da bu durumun aile içinde kadının toplumsal kimliği üzerinde nasıl bir etkisinin olduğunu göstermektedir (Gülendam, 2006, s. 34).

Kadının yaşam alanı erkeğin izin verdiği sınırlar içerisinde şekillenmektedir. Kadın, ilk olarak arka plana olmayı ve değersizliği içselleştirmeyi aile de öğrenmektedir. Ailede başlayan bu süreç, dışarıdaki toplumsal hayatta da sürmektedir. Bu durum kadının hem cinsiyet hem de toplumsal boyutta kendini aşağı, yetersiz, değersiz olarak görmesine sebep olmakta, kendine olan güvenini zedelemekte ve zamanla kendini toplumsal yaşamdan silecek dereceye gelmesine bile sebep olabilmektedir.

Kadın katılımcıların özel alan kamusal alan ayrımına yönelik görüşleri incelendiğinde 2 kadın katılımcı belirli sınırlar içerisinde sosyal hayatta katılabildiklerini belirtmişlerdir. Söz konusu görüşler incelendiğinde;

A1: “ Eskiden olsa kimse olmazdı İlçede şuan tekstil var çalışmaya giden genç kızlar var daha çok görebiliyoruz. Tabi evli olunca biraz daha problem olabiliyor eşim bana çok karışmaz ama çevre dışarı da çok gezene laf eder. İlçeye gitmek için köy dolmuşuna tek binemezsin, bizde bu duruma alıştık sanki çokta çıkmıyoruz evden. Köyde ise iş olduğu için gün boyu dışarıda olduğumuzda oluyor. ”

Toplumsal roller belli bir süreçten sonra normalleşmeye başlayarak nesilden nesile aktararak devamlılığını sürdürmektedir. Bazen de ev içinde erkeklerin kamusal alana katılımlarını engelleyen faktörler (engellilik, hastalık vb.) nedeniyle kadınlar

kamusal alanda yer alabilirler. Ancak bu durum zorunluluk nedeniyle kamusal alanda yer almayı temsil eder ve kadınların evi (özel alanı) temsilen kamusal alanda kendilerini var etmelerine olanak tanır. Bu bağlamda kadınların güçleri ve yapabilecekleri zorunluluk alanlarında ortaya çıkmaktadır. Buna ilişkin katılımcı A7'nin görüşleri incelendiğinde;

A7: *“Hastaneve gidivorum tek basıma va da cocuklar hasta oluvor götürüvorum. Esimin psikolojik problemleri ve bazen çok kötü oluvor bu yüzden ben her sevi yapıyorum ben yapmazsam kim yapacak cocuklarım küçük yakın akrabalarından bir istersin iki istersin yapmadıklarından değil sen rahat edemezsin. Tabi il dışında biri olur yanımda eşim, kaynım, kayınbabam kim müsaitse o gelir. ”*

3.4. KIRSALDA YAŞAYAN KADINLARIN AİLE YAPISINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Kadın katılımcılardan ailede karar verme sürecine katılımlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde 8 katılımcı karar verme sürecine söz hakkı olmadığını belirtirken, 3 katılımcı kendi adına karar verdiğini belirtmiştir. Söz konusu görüşlerden bazıları incelendiğinde;

A1: *“Genelde aile büyükleri kararları verir siz çekirdek ailenizde aldığınız kararlar ailenin belli sınırlarının dışında olmamalı, bu durum küçük yaşlarda başlar ailedeki diğer üyeler sizin yararınıza olan şeyleri bile genele uymak için kabul etmezler örneğin ben okumayı çok istedim ama kız çocuğu kötü yola düşer yada evlenip parası başkasına gider düşüncesiyle okuyamadım şimdi eşim kararlarımı dinliyor ama geniş ailenin kararları daha öncedir. ”*

A13: *“Eşimin cezaevi sürecinden sonra komşuya bile gidemiyorum ailesi hemen neden gittin ne yaptın diyor bende evimden çıkmıyorum.”*

Katılımcı A4 aile içinde kendi kararlarını dile getirebildiğini belirtmiş, görüşleri incelendiğinde;

A4: *“Ailem dar görüşlü değildi babam öğretmendi onun verdiği rahatlık ve maddi özgürlük vardı. Kendi görüşlerini dile getirebiliyordum şuanda da görüşlerimizi dile getiriyoruz okumak hayatınızda birçok şeyi değiştiriyor.”* şeklinde ifade etmiştir.

Genel olarak kırsalda ataerkil kodlara göre inşa edilmiş olan aile yapısı içerisinde erkeğin gücünün sınırları muğlaklaşırken, kadının gücü ise sınırlanabilmektedir. Toplumda yer etmiş kültür erkeğe karar verme yetkisi sağlarken, erkeğin kadınlar ve çocuklar üzerinde, dolaylı şekilde tüm toplumda önemli kararlar alabilmesine imkân

tanınmaktadır. Eğitim, dünyaya bakış açısı, kişisel tercihlerin belirlenmesi konularında erkek, kırsal kesimdeki gücünü büyük ölçüde sabit tutmayı başaramamıştır. Baskı bu durumun temel güçlendiricisidir. Zaman içerisinde artan ve kadın başta olmak üzere ailenin diğer bireylerini rahatsız edecek baskı erkeğin karar veren, denetleyen kurallar koyan duruma gelmesine neden olmuştur (Kara, 2015: 64).

1 kadın katılımcı ise aile içerisinde eşi ile eşit söz hakkına sahip olduğunu belirtmiştir. Söz konusu görüş incelendiğinde

A9: *“Eşim çok anlayışlı kararlarımı sağlıklı bir şekilde dile getirebiliyorum. Ailede ortak karar alıyoruz.”* şeklindedir.

3.5. KIRSALDA YAŞAYAN KADIN KATILIMCILARIN BOŞANMAYA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Kadın katılımcıların 1’i boşanmış olduğunu bu durumdan kaynaklı birçok problem yaşadığına ifade ederken, Katılımcı kadınların 3’ü boşanmanın eskiden toplumda kabul gören bir durum olmadığını, zamanla bu düşünce yapısının azda olsa değişime uğradığını ifade etmiştir. Kadın katılımcıların boşanma ve ataerkil yapıya ilişkin görüşleri incelendiğinde;

Katılımcı A3 reşit olmadan ailesinin isteğiyle bir evlilik gerçekleştirmiş, bu evlilikte yaşamış olduğu şiddet ve baskıya dayanmayıp boşanmıştır. A3’ün boşanmaya ilişkin görüşleri incelendiğinde;

A3: *“Çok zor kadın olmak boşandığım için ayrıca problem yaşıyorum. Şuan ev tuttum iki erkek kardeşim var yanımda hem beni eşime karşı korumak çünkü hala devam ediyor tehditleri hem de burada boşanan kişi tek başına kalamaz kötü gözle bakarlar toplum bu durumu kabul edemiyor.”* şeklindedir.

Kadının boşanmasına ilişkin olarak toplumsal düşünce yapısında köklü değişimler olmasa da zamanla bazı kalıp yargıların değişime uğradığını belirten katılımcı A4 boşanmanın önceden kadının sorunuymuş gibi görüldüğünü ancak zamanla bu tutumda değişimin meydana geldiğini şu şekilde açıklamaktadır.

A4: *“Şimdiki nesil biraz daha rahatız, eskiden çok zordu mesela burada bir boşanma olsa hep kadın suçlu kesinlikle erkek hiç suçsuzmuş gibi bakılır. Sanki kadın her şeyin tek odağı ve hataların sebebiymiş gibi bu düşüncelerle savaşmak lazım yoksa hiçbir şey değişmez.”*

Cinsiyetçi yaklaşımlardan dolayı kadınlar boşanma sürecinden sonra erkeklere oranla daha fazla baskıya maruz kalmakta ve kadınların boşanma sonrası hayata uyumlarında çeşitli sorunlar oluşabilmektedir. Boşanma sonrası kadının en büyük sorunlarından biri de ekonomik problemlerdir. Yapılan görüşmelerde; kırsal alanda yaşayan kadın katılımcılar tarafından ‘boşanma’ durumunun toplumun değer yargılarında çok fazla kabul gören bir durum olmadığı ve boşanma sonrası süreçte kadınların sosyal çevreden çok fazla destek göremediği belirtilmiştir.

3.6. KIRSALDA YAŞAYAN KADINLARIN KUMALIĞA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Tarihsel süreçte farklı aile yapıları ortaya çıkmış ve farklı evlilik türleri oluşmuştur. Bu evlilikler içerisinde kadınların ve çocukların evlilik birliğinden doğan haklarını riske atan “*aynı erkekle evli olan kadınların birbirine göre adı*” (Türk Dil Kurumu, 2023) olarak tanımlanan kumalık durumu ortaya çıkmıştır. Türk Medeni Kanunu’nun 129-130. maddelerinde evlenme engelleri içerisinde “evli olan kimsenin önceki evliliği sona ermeden yeniden evlenemeyeceğini” ilişkin yasal hüküm bulunmaktadır. Ancak yasal evlilik dışında “kumalık” türündeki birlikteliklerin kırsalda varlığını koruduğu görülmektedir. Kadın katılımcılar arasında da kumalık durumu görülmektedir. Araştırmaya katılan kadın katılımcılardan 3 kişi 2. Eş durumdayken, 2 katılımcı resmi nikâhlı eşinin daha sonra evlendiği eşlerinin 2. Evliliklerinde kendilerine sormadıklarını ifade etmiştir. Kadın katılımcılardan A14’ün kumalığa ilişkin görüşü incelendiğinde;

A14: “Kadınların ev içinde birçok süreçte karar vermede hakkı olur ama her zaman erkeğin kararı daha öndedir. Benim komam var eşim bana sormadan evlendi severek evlenmiştik ve kuzenim. Eşimim ikinci eşi kapı komşumdu ve kaçırıldı kızı, Hani ben okuma yazma bilmiyorum ama eşimin kaçırıldığı kız lise mezunu ve bilinçli bir insan o nasıl bu durumu yaşamaya razı oluyor anlamıyorum. Şuan eşime muhtaç değilim bir sevgimde kalmadı ama her zaman iyi olsun isterim kuzenim sonuçta. Diğer eşiyle yaşıyor ama bizimde nikâhımız var. Burada eskiden çok eşlilik çok yaygındı ama şuan azaldı. ” şeklinde ifade etmiştir.

Kadın katılımcılardan A16 2. Eş olarak yapmış olduğu evliliğinin belli bir süresinde kocasının 1. Eşiyle aynı evde yaşamıştır. Kumalık durumunun toplum tarafından normal karşılandığı, büyüklerinin de bu şekilde evlendiğini fakat resmi nikâhının olmamasından kaynaklı eşinin vefatından sonra eşinin haklarından

faaydalanamadığını Türkiye’de yasal olarak kabul edilmeyen 2. eş evlilikler de kadınlar eşlerinin vefatından sonra mağdur olduğunu ifade etmiştir.

A16: “ Ben evlendikten sonra eşimin resmi nikâhlı eşiyle 9 yıl aynı evde yaşadım benim için problem olmadı 4 tane çocuğum oldu. 9 yıl sonra eşim vefat edince diğer eşiyle ayrıldık, bizim burada çoğu kişinin 2 eşi var normal karşılanıyor tek eşli olanlarda ‘ Atalarımız izinden gitmeliyiz kültürünü yok etmem’ diye espri yaparlar. 3.cü eşi olan bile var biz iki eşliler onlara göre daha şanslılar. Bizim eskiden çokta fikrimizi söyleme şansımız yoktu şimdiki eşlerini daha çok önemsiyor. Eşim hayatta iken çok güzel bir hayat sürdüm vefatından sonra resmi nikâhım olmadığı için devletin sağladığı imkânlardan faydalanamadım. Eşimin emeklisi vardı resmi nikâhlı eşi alıyor ve bana vermiyor onu da anlıyorum vermek zorunda değil, bu anlamda devlet bizlere destek sağlamalı. ”

3.7. KIRSALDA YAŞAYAN KADINLARIN ÇOCUK YAŞTA EVLİLİĞE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Erken evlilik ya da çocuk yaşta evlilik ise çoklu mağduriyetler yaratması nedeniyle evlilik kurumunun saygınlığını ve değerini zedelemektedir. Erken evlilik olarak da bilinen çocuk yaşta evlilik; 18 yaşın altında fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan evlenmeye hazır olunmamasına rağmen gerçekleşen evlilik olarak açıklanabilir.

Kadın katılımcılar 10’u reşit olmadan evlenmiştir. Geleneksel ve ataerkil toplumlarda olduğu gibi Türkiye’de de erken yaşta ve zorla evlilikler hala mevcut. Erken yaşta evliliklerin genel çerçevede sebepleri, ailenin eğitim, ekonomik durumu, aile ortamında şiddet öyküsü, ailenin geleneksel yapıları ve bunların bir araya gelerek toplumsal baskı haline dönüşmesidir. Geleneksel dini inanışlar, aşiret ve töre gibi toplumsal faktörlerin olumsuz etkisi, cinsiyet ayrımcılığına dayanan bakış açısı, taciz ya da tecavüze uğrama ve yasal boşluklar şeklinde sıralanabilir(Gezer Tuğrul,2018: 9).

Eğitim seviyesi ile çocuk evlilikler arasındaki ilişki ters orantılı olmaktadır. Yani genel olarak eğitim seviyesi artıkça çocuk evlilikler azalmakta veya tersine eğitim seviyesi azaldıkça çocuk evliliklerde artış yaşanmaktadır. Buna bağlı olarak evlenme yaşı düştükçe çocukların aldıkları eğitim oranları düşmekte, evlenme yaşı arttıkça eğitim oranları yükselmektedir (Şen, 2014: 33 ; akt. Gezer Tuğrul, 2018:7).

Kadın katılımcıların yarısı 10 kişi erken yaşta evlendirildiğini belirtmiştir. Kadın katılımcıların bu sorun alanına ilişkin görüşleri incelendiğinde;

Erken yaşta(17)ailesinin rızasıyla evlenen katılımcı A7’nin bu konuda ifadeleri erken yaşta evliliklerin eğitime engel teşkil oluşturduğunu göstermektedir.

A7:“Hala söylüyorum aileme beni neden okutmadınız diye okumak istiyordum ama erkenden evlendirdiler. Evliliğim zorla olmadı ama görücü usulü bana söylediler evlen diye ben de kabul ettim bilinçsiz olduğum için uygun olduğunu söyleyince

onayladım. Ailemde sonuçta öyle öğrenmiş büyüklerinden, ben bunu değiştirmek istiyorum sormak için değil gerçekten çocuğumun asıl düşüncelerini ifade etmeleri için her zaman destekçi olacağım.”

Geleneksel aile yapısında bir emanet olarak görülen kız çocukları küçük yaşta toplumsal anlamda kadınlar için belirlenen roller doğrultusunda yetiştirilmekte, erken yaşta ekonomik v b sebeplerden evlendirilmektedir. Eğitim hayatına devam edemeyen kız çocuğu yaşadığı durumu normalleştirebilmektedir. Buda geleneklerin toplumdan topluma aktarılmasına neden olmakta ve toplumda var olmayan sorunların yaşanmasında kadını dezavantajlı duruma düşürebilmektedir. Katılımcı A3 erken yaşta ailesi tarafından evlendirilip daha sonra yaşadığı sorunları dile getirmiştir.

“Cocuğumla ilgilenmeye çalışıyorum kendimde psikolojik anlamda iyi değilim ama oğlum iyi olursa bende iyi olacağım inşallah. Bu boşanma süreci bizi çok yıprattı belli bir süre ailemden saklamaya çalıştım ama olmadı dayanamadım onlara da kızgınım bu kadar küçük yaşta evlendirdikleri için. Biz 12 kardeşiz maddi durumumuzda çok yoktu o yüzden bu kadar acele ettiler herhalde esi bakar zaten diye tabi insan neler yaşayabileceğini kestiremiyor, kader iste bunları yaşamakta varmış. Ben evlendiğimde küçücüküm ailem bana sorma gereği bile duymadı ‘Evlendiğimde ailem karar verdi daha küçücüküm eşimden sürekli şiddet gördüm boşanmak istediğim için sürekli tehdit aldım ve kendi kararım olmadığı halde sonuçların hepsini ben yaşadım.” şeklinde belirtmişlerdir.

Çocuk yaşta yapılan evlilikler bedensel, ruhsal anlamda kadında problem yaşattığı gibi vücudun anne olacak gelişimsel durumda olmadığından, çocuğunda sağlık problemleri yaşamasına neden olmaktadır. Bu yaşanan sorunlar bireyle sınırlı kalmayıp belli bir süre sonra toplumsal bir sorun haline gelir. Kadınlar çocuk yaşta yaşadıkları evliliklerin getirdiği sorumlulukları yerine getirmeye çalışma çabasıyla toplumdan izole olabilmektedir. Bununla birlikte erken yaşta yapılan evlilik kadının eğitim hayatından kopmasına neden olarak sonraki süreçlerde kadının maddi anlamda erkeğe bağımlı hale gelmesine neden olabilmektedir. Toplumsal anlamda kadınların yaşamış olduğu sorunlar birbirini besleyen durumlardır.

3.8. KIRSALDA YAŞAYAN KADINLARIN AİLE İÇİ ŞİDDETE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Kadın katılımcılarından 2’i şiddet gördüğünü ifade etmiş, 1 kişide arkadaşının şiddet gördüğünü belirtmiş, katılımcıların kadınların aile içi şiddete bakış açıları ilişkin görüşleri;

A6: “Eşini uymak zorundasın eşin nasıl istersen öyle yaşıyorsun. Eğer eşin anlayışlı ise senin için bir şans anlayışsız olması durumunda her ne yaşarsan yaşa kesinlikle boşanma olmaz. Baba evinden çıkınca gelinle çıkar kefenle dönebilirsin düşüncesi var. Tabi ki boşanmada oluyor ama yinede çok nadir arkadaşımın eşi madde bağımlısı şiddet görüyor ama ailesi bir şekilde idare et diyor hep idare eden biz kadınlar birazda erkekler alttan alsa eşine sevgi değer verse aile içinde iletişim halinde olsa zaten aile içindeki sorunlarla baş edilir.” şeklindedir.

Kadının en güvende olması gereken yerde ve en çok güvendikleri kişiler tarafından şiddete maruz kalmaktadır. Şiddete maruz kalan kadının kendine olan güvenini de zedeler. Bu ortamda yaşayan çocukları da etkiler. Sheafor ve Horejsi (2012:548-549) Şiddete uğrayan kadınla çalışan sosyal hizmet uzmanının akılda tutması gereken noktaları şu şekilde belirtmiştir; temel ihtiyaçları, güvenliği, bakım, barınma danışmanlık sağlandıktan sonra, kadını hayatta tutan, çocuklarını koruyan güç kaynağı destekleyerek karar vermesinde rehberlik ederek çaresizlik duygusunun üstesinden gelmesi sağlanmalı, istismarcının durumu tekrarlaması söz konusu ise kaçış planı oluşturulmalı, istismarcının terapi ve eğitim almadan durumun çözülmeceği bilgisi mağdura verilmedir. Şiddet gören kadının duygusal iyileşmesinin zaman alacağını farkında olmalıdır.

3.9. KIRSALDA YAŞAYAN KADINLARIN SOSYAL DESTEK YOKSUNLUĞUNA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Sosyal destek eş, çocuk ve sevgili gibi aile üyelerinden, arkadaş ya da meslek elemanlarından, kulüpler, dini kurumlar gibi sosyal ve toplumsal ilişkilerden ya da sosyal destek grupları ve toplumsal destek sağlamak amacıyla oluşturulmuş gruplardan gelebilir (Eylen, 2001: 25).

Kadın katılımcıların 4’ü yaşamış olduğu problemlerden dolayı yaşadığı çevrede sosyal destek göremediğini belirtmiştir. Katılımcılar arasında 2 kadın katılımcı sosyal destekten yoksun olmayı ataerkil toplumsal yapıdan dolayı oluştuğunu ifade etmiştir. Kadın katılımcıların sosyal destek yoksunluğu ve ataerkil yapıya ilişkin görüşleri incelendiğinde;

A13: “Ben bu havatta her zor durumu yaşadığımı düşünüyorum. Eşimle ailemin daha doğrusu babamın isteğiyle 2. Es olarak evlendim ve eşimi hiçbir zaman sevedim bu yüzden evliliğimde şiddet gördüm. Bende

yasadığım şiddete davanamadım ve esimden şikâyetçi oldum. uzun bir zaman köyde bu yüzden dışlandım esim bu olaydan dolayı 2 yıl cezaevinde kaldı bu süreçte kimse bana yardımcı olmadı sen kendin tutuklanmasına sebep oldun diye. Yazın otlarımın biçilmesi gerekiyordu normalde herkes gelir vardım ederdi ama esimin cezaevinde olduğu süreçte kimse gelip biçmedi aslında kendilerince onlarda bana ceza verdi. Şu an esim yanımda engelli bir çocuğum var rapor almak istiyorum ama sanki sadece çocuk benim gibi davranıyor. Hiçbir zaman size ne lazım demiyor. Givim hep baskalarının verdikleriyle oluyor üvey çocuklarım kardeşlerine volluyor öyle yaşıyorum. İlk evlendirildiği öğrendiğimde kaçmak istedim otogarda yakaladılar beni şu an sağlam bir psikolojim de yok artık. Buralarda boşanma olmaz ailem yanımda olsaydı belki göze alırdım her şeye rağmen ama onlarda yanımda durmadı.” şeklindedir.

Katılımcı A13, görmüş olduğu fiziksel, psikolojik, duygusal şiddeti kabul etmediği için toplum tarafından dışlanmış ve baskıya maruz kaldığını belirtmiştir. Çevresinde sosyal anlamda bir destek göremeyen bireyin ruhsal, bedensel, düşünsel anlamda toparlanması daha zorlaşmaktadır. Aile içinde yaşanan şiddet sadece kadını değil çocukları da olumsuz anlamda etkilemektedir.

A3: “1 yıldır Esimden ayrım sadece sosyal yardımlarla geçiniyorum çalışmak istiyorum çalışacak alan yok boşandığım için zaten toplumsal baskı yaşıyorum ekonomik sıkıntılarla beraber birçok problem yaşıyorum. 3 yaşında bir oğlum var Psikolojik problemler yaşıyor fakat dâhiliye dışında hiçbir alanda doktor olmadığı için tedavi içinde sürekli şehir dışına gitmek zorunda kalıyorum. Maddi manevi anlamda çıktım çocuğum için ayakta durmaya çalışıyorum. Buraya gelen doktorlar kalmak istemiyor mesela bu kadar doğum oranının yüksek olduğu İlçede kadın doğum uzmanı yok.” şeklindedir.

Bir gruba ait hissetmek, sosyal çevrede kabul görmek, bireyin olumlu benlik algısının geliştirebilmesi bakımından oldukça önemlidir. Bireyin etkileşim içerisinde olduğu grupta sosyal kabul görmesi ve grubun önemli bir üyesi olması, kişinin olumlu benlik algısını, değerini beslerken, bunun tam tersi durumlar ise kısa vadede huzursuzluk, gerginlik, hayal kırıklığı, üzüntü ve öfke gibi olumsuz duyguların yaşanmasına neden olmaktadır (Baumeiser, DeWall, Ciarocco ve Twenge, 2005: 589-604).

Uzun süreli sonuçlara bakıldığında ise kişinin grup dışına itilmesi durumu benlik saygısında azalmaya, kendilik algısında sorunlara, çaresizlik, yabancılaşma duyguları, depresyon, intihar gibi oldukça ciddi psikolojik ve davranışsal sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Baumeiser, DeWall, Ciarocco ve Twenge, 2005: 589-604).

Sorun yaşayan bireylerin; aileden, çevreden görmüş oldukları sosyal destek bireyin biyolojik, psikolojik, sosyal iyilik haline katkı sağlayarak bireyin sorunlarla baş etme kapasitesini güçlendirir. Sosyal destek yoksunluğu ise dezavantajlı bir grup olan

kadınların yaşadıkları sorunların daha fazla derinleşmesine neden olabilmektedir. Ataerkil düşünce yapısının hâkim olduğu kırsal alanda kadınlar dışlanma durumunu da yaşayabilmektedirler. Bazen kadınların yaşamış olduğu problemi olduğu gibi kabul etmesi beklenmekte, kadınların yaşadıkları sorunlar göz ardı edilmektedir. Kadınlar sosyal destek yoksunluğu ya da desteğin yetersiz oluşu nedeniyle başa çıkmakta güçlük çektikleri sorunlarla birlikte çevreden gelen baskılar ve nedeniyle çaresizliğe ve yalnızlığa sürüklenmektedirler.

3.10. KIRSALDA YAŞAYAN KADINLARIN EĞİTİM OLANAKLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Kadın katılımcıların eğitim olanaklarından yoksunluğu ya da faydalanamama durumlarını gösteren görüşler incelendiğinde; 3 kişi yoksunluk, 7 kişi ataerkil yapıdan kaynaklı olduğunu belirtmiştir. Kadın katılımcıların eğitim olanaklarından yoksunluğa ilişkin görüşlerinden bazıları incelendiğinde;

A17: *“Hizanda kadın okuyamaz çoğu şeyi bilemez gözüyle bakılır. Erkeklerin yaptığı hatalar görmezden gelinir bizim yaptığımız hata abartılarak anlatılır. Kadın olmak her zaman her şeye dikkat ederek yaşamayı gerektirir. Örneğin, buralarda kadın beyaz çarşaf erkek ise siyah çarşaftır derler beyazdaki küçük bir leke göze çarparken siyahta gözükmez. ”*

A17'nin şeklinde ifade ettiği durum, toplumsal yapıda erkeklerin birçok hatası görünmezken kadının küçük hataları bile büyütülerek anlatılması cinsiyetçi yaklaşımın sonucudur.

Eğitim alanındaki eşitsizliğin en önemli sebepleri; ailedeki sınırlı ekonomik kaynakların ihtiyaç önceliklerine göre kullanılması zorunluluğu, süregelen geleneksel değer yargıları, artan iç göçler ve düzensiz kentleşme ile oluşan toplumsal ve kültürel istikrarsızlıklardır (Gönen ve Özmete, 2002: 28-31).

Oysa eğitim, kırsal alanda kadınların kalkınma sürecine tam katılımları için gerekli olan bilgi, beceri ve özgüveni kazandıran araçlardan biridir. Eğitimli kırsal kadın, çevreyi ve doğal kaynakları korumaya yönelik davranış kalıplarını benimsediği, sağlık hizmetlerini daha çok talep etme ve yararlanma bilincinde olduğu, aile planlaması yöntemlerini kullanarak daha az çocuk sahibi olmayı istediği ve sürdürülebilir bir geleceğin sağlanmasında daha önemli bir rol üstlendiği anlaşılmaktadır (Gönen ve Özmete, 2002: 28-31).

A2: “Liseler bile Hizanın dışında servis kullanmak zorunda kalıyor öğrenciler birçok köyde okul yok buda etkiliyor yaşadığımız olumsuz durumları insanlar küçük 1.sınıf öğrencisini yurda vermek zorunda kalıyor. Taşınmalı eğitim arttı ama her yerde yok bide buranın iklimi kışın çok kötü dolayısıyla çocuk kendine bakamaz diye okutmuyorlar sadece özellikle kız çocukları bundan etkileniyor çünkü aile kız çocuğunu hep gözünün önünde istiyor yani sadece aile değil çevrenin durumu da bizim, kız çocuklarımızın sosyal hayata katılmada engel oluyor. ”

A5: “Burası kalıplaşmış toplumsal düşünceden dolayı kadınların birçok hakları göz ardı ediliyor birçok kadında buna sesini çıkarmıyor çünkü bu düşüncelerle büyüyorlar bu yaşadıkları normal geliyor bir kısmı da haklarının farkında ama kendilerini ifade edemiyor. Aslında çok güzel örneklerde var okuyup çok güzel yerlere gelen kız çocukları var umarım herkese örnek olur çünkü buranın insanı çok zeki bence cevizde çok beklide ondandır. “

A19: “Ben okuma yazma bilmediğim için çok İlçeye bile gidemiyorum Türkçede bilmiyorum hep başkasına muhtaç olarak gidiyordun örneğin doktora bile derdini tek anlatamıyorsun biri seni tercüme edecek ”şeklindedir.

Kadının eğitim hayatına katılamaması, ekonomik bağımlılık yarattığı gibi anadili Türkçe olmayan kadınları birçok alanda da bağımlı kalmasına neden olmaktadır. Bu durum kadının daha fazla ev içine hapsedilmiş olmasına, sosyal hayata katılamamasına neden olmaktadır.

Türkiye’de kadınların eğitim hayatına katılımıyla, ‘evlilik yaşı, ergen doğurganlık düzeyi, doğurganlık, ortalama doğum aralıkları, çocukların hayatta kalma olasılığı, sağlığı ve eğitim şansı, iş gücüne katılım ve kazancın kullanımı’ vb. alanlarda hayatlarını olumlu etkileyecek bağlantılar olduğu görülmektedir. Bu sebeple, ciddi bir şekilde kesintisiz ve zorunlu eğitimin takip edilerek, okul-aile-çocuk üçgeninde sağlam temeller oluşturulmalıdır. Toplumsal cinsiyet eşitliği, ailelerin erken yaşta oluşan toplumda yer etmiş kalıp yargıların karşı farkındalığı sağlayarak kız çocuklarının eğitime katılımı arttırılarak, ileride de kadınların istihdama katılımlarını olumlu etkileyecektir (Kalkınma Planı,2018:143).

3.11. KIRSALDA YAŞAYAN KADINLARIN İŞSİZLİK VE İSTİHDAMA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Eğitim hem kadınların kendisini geliştirmesini sağlayarak hem de toplumdaki kadınların çalışmasına yönelik ataerkil kanıları yıkarak kadınların işgücüne katılımının önünü açmaktadır (Önder, 2013: 49).

Kadın katılımcıların 3’ü iş imkânı olmadığını, 3 kişi tekstil firmaların açılması ve İŞKUR’a kadınların alınmasıyla çalışma alanlarını oluşturduğunu ifade etmiş,

Katılımcıların kadınların işsizlik ve istihdama bakış açılarına dair görüşleri incelendiğinde;

A12: *“Ben evli değilim ve annem vefat etti birkaç sene önce birçok ihtiyacım oluyor ve babamdan para isteyemiyorum ve çalışmamada izin vermiyorlar köy okulunda İŞKUR kapsamında olabilirse babam onaylar oda sadece bir kişiye veriliyor ve bana sıra gelmez. Kadınlara iş alanı sağlanmalı bu şekilde hem ekonomik problem yaşıyoruz hem de toplum baskısı bizler de arada çaresiz kalıyoruz. ”*

A1: *“İşsizlik en büyük problem şuan Hizan merkezde tekstil firmaları açılmaya başladı sabah köyden servis çalışanları alıyor ve bir kesim kız çocuklarını buraya gönderiyor bu çok iyi oldu buna benzer başka alanlarında açılması gerekli bu iş hayatı kadının dışarıya daha rahat çıkmasını da sağlıyor. Bunu dışında evlenmene genelde aile büyükleri karar veriyor senin kararın soruluyor ama sen evet desen ailenin onaylamadığı da oluyor ama evlendikten sonra ne olursa olsun her şeye dayanman lazım, boşanma kesinlikle onaylanmaz ailene laf getirmemen lazım. Bizde birçok şeyi görmezden geliyoruz. ”*şeklindedir.

Kadının çalışmasına aile içinde izin verilmezken, bu durumun önündeki diğer engelde çevre koşullarıdır. Kadın çalışamaz gibi kalıp yargılar kırıldığında bile iş imkânlarının yetersizliği kadını iş hayatından alıkoyabilmektedir.

Kadın katılımcılar istihdama katıldıktan sonra da çeşitli problemlerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Söz konusu problemlerin aile içerisinde kadının çalışma hayatına katılımına ilişkin olumsuz bakış açısından kaynaklandığı görülmektedir. Bu bağlamda katılımcılardan 2 kişi istihdamda karşılaştıkları güçlükleri şu şekilde belirtmişlerdir;

A8: *“Birçok şeye eşimin ailesi karar veriyor daha önce Halk Eğitim’de eğitici olarak çalıştım ama eşim izin vermesine rağmen ailesi izin vermediği için bırakmak zorunda kaldım. Kaynanam çoğu yerde beni öğretmen diye anlatırken normalde kadın olduğum için çalışmamı istemedi. Bende bunu anlamıyorum herkes iyi yere gelen kadınları parmakla gösterir ama kendi çevresine buna müsaade etmez. ”*

Kadının, geleneksel toplum tarafından kabul edilen “hane-içi kadın kimliğinin” istihdam önünde ciddi engeller oluşturduğu yapılan araştırmalarla görünür hale gelmiştir. Kadınların; iş yaşamına katılmaları konusunda baskı yaşamakta, geleneksel rollerinden birini aksatmaları durumunda işten ayrılmaları gerektiğinin düşünülmesi (Çelik ve Çoban 2012: 468)

A20: *“Çalışmaya gelince biz zaten çok çalıştık keşke ev işine de para verilse o zaman bütün kadınlar zengindi şuan bizim işimiz bedava. ”*

Kadınlar ev içi işlerde çok fazla emek ve enerji harcamakta olup, ücretli emek piyasasının dışında kalmaktadır ancak yüksek emeğe rağmen, üretilen işin değeri oldukça düşüktür(Karakaya, 2018: 75). Bundan dolayı kırsal alanda kadınlar yoksulluk

yaşayabilmektedir. Kadın yoksulluğunun ekonomik sebepleri incelendiğinde bazı noktalar öne çıkmaktadır. Örneğin, gelirden yoksunluğu, belli işin olmaması, hizmet sektöründe, düşük statülü ve az ücretli işlerde çalışmak, sosyal güvencenin sahip olmaması, mülk sahibi olmaması, ücretsiz aile işçisi olması, ev odaklı veya ev dışında güvencesiz işlerde çalışmak, en önemli ve en çok göze çarpan yoksullukla mücadele yöntemlerinden olan ev içi üretim yapmak (evde ekmek, turşu vb. yapmak, hayvanların bakımını, bahçe işlerini üstlenmek) gösterilebilir (Kan, 2012: 55).

3.12. KIRSALDA KADINLARIN GÜNDELİK YAŞAM PRATİKLERİ ÇERÇEVESİNDE BOŞZAMAN DEĞERLENDİRME FAALİYETLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Zamanın çalışmakla ilgili bölümünün dışında kalan zaman dilimi içerisinde boş zaman yer almaktadır (Karaküçük, 1995, 19). Boş zaman bir tür özgürlük olarak nitelendirilebilir. Boş zaman, hayatın gerekliliklerinin yerine getirilmesinden sonra arta kalan zaman olarak tanımlanırken zaman ögesi açısından yaklaşıldığı görülmektedir (Karaküçük, 1995: 27).

Kadın katılımcıların boş zaman değerlendirme faaliyetlerine ilişkin görüşleri incelendiğinde farklı şekillerde boş zaman faaliyetlerinde bulundukları görülmektedir. Söz konusu görüşler incelendiğinde;

A17: *“Benim yapacağım iş yok artık bende geçti namazımı kılıp kuranımı okuyorum artık diğer dünyaya çeyiz topluyorum ve bu dünya ya biriktirmek olmaz. ”*

A2: *“Geziyoruz eşimle, ev gezmesi, düğün, aile ziyareti fırsat buldukça kadınlarla çok güzel ortamlarımız oluyor gülüp eğleniyoruz beraber el işi yapıyoruz ya da hasat mevsiminde kimin ihtiyacı varsa ona yardıma gidiyoruz. Kışın bide sobayı yakıp beraber sohbetin tadına doyamazsın. ”* şeklindedir.

Kadın katılımcıların boş zaman değerlendirme faaliyetleri incelendiğinde A11 boş zamanlarının olmadığını zihinsel ve bedensel açıdan sürekli çalıştıklarını şu şekilde belirtmektedir;

A11: *“Köyde olan her işte bizde varız ev işi zaten bize ait bide tarla bahçede ailemizle birlikte beraber çalışırız. Bazen diyorum iş bitmez dinlen diye ama oturmaya alışık değiliz rahat edemeyiz otururken kafa hep yapılacak işlerde hemen kalkar kaldığım yerden devam ederim.”* şeklindedir.

Kırsalda kadınların çalışma (ev işleri, tarım, hayvancılık) saatleri dışında kalan zamanlarda; dini vecibelerini yerine getirdikleri, arkadaşlarıyla bir araya gelip sohbet ettikleri, el işi işlediklerini belirtmiştir. Boş zaman olarak tanımladığımız süreçte kırsalda kadının kendini güçlü kılan noktaları beslediği görülmüştür.

3.13. KIRSALDA KADINLARIN KENDİLERİNDE ALGILADIKLARI GÜCE VE GÜÇLENDİRİLMEME İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Kadın katılımcılara kendilerini nasıl güçlü hissettiklerine ilişkin sorulan sorularda, 14 katılımcı gücün kaynağının kendisi olduğu ve bunun sağlayabileceği ekonomik, sosyal, karar mekanizması vb. durumlara bağlarken, 6 katılımcı güç kaynağı olarak eşi, çocuğu olduğunu belirtmiştir. Katılımcı bireylerin kadınların aile içerisinde kendilerinde algıladıkları güce ve güçlendirilmeye ilişkin görüşleri incelendiğinde;

Güç kaynağını kendisi olarak gören kadınların görüşleri;

A2: *“Kendimle ilgili kararları ben verirsem güçlü hissederim. Bence kadınlar her daim güçlü zaten mesela anne olmak bile buna kanıt daha güçlü olmak için toplumda bizimde herkes gibi düşünebildiğimiz ve kararlarımızın önemi anlaşılmalı. Herkes gibi kadınında erkeğinde eksikliği var ama Allah bizleri yardımlaşarak bu eksiklikleri yok etmemizi istiyor, fitratımız farklı olsa da kimse kimseden üstün değil. ”*

A10: *“Çalışmak en önemli güç kaynağı mesela sen bir işe başlamayı düşünürsün eşine bilgi verirsin kararı sen alırsın, ilk önce senin düşündüklerin önemli olur. ”* şeklindedir.

Sosyal destekle kendilerindeki güç kaynağının ilişkilendirilmesi de kadın katılımcıların belirttikleri bir başka önemli husustur. Güçlendirme, bilgi ve becerilerine olan güvenlerinin arttığı, kadınların kendilerini motive olarak tek başlarına harekete geçme isteği duydukları, yaşadıkları olayları çözebildiklerine inandıkları, hem bireysel hem de aile bireylerinin gayeleri doğrultusunda uygun ve anlamlı olan işleri yapmalarını sağlayan koşulları ifade etmektedir. Böylece kadınları güçlendirmenin en önemli nedeni, bilgileri ve becerileri doğrultusunda, onay almaksızın karar verme gücünü kendi yapabilmesidir. Güçlendirme yaklaşımının en önemli bileşeni kendi kendine yetebilmedir. Bu yaklaşım kadının herhangi bir işi başarabileceğine ve bununla ilgili doğru kararlar alabileceğine olan inancıdır. Kırsal alanda kadınlar için bu yeterliğin oluşması ve pekiştirilmesi geleneksel toplumsal cinsiyet düşüncesi, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişebilmedeki güçlükler, çalışma yaşamına katıl(a)mama, ataerkil aile yapısı gibi nedenler ile zor bir sürece dönüşmektedir (Proctor, 2005; akt. Özmete, 2012:

120). Söz konusu sosyal destek ile kadınların kendilerinde algıladıkları gücün ilişkilendirilmesine dair A6'nın görüşü incelendiğinde;

A6: *"Her konuda güçlüyüm. Bu gücün kaynağı eşim onun desteği beni bana iyi geliyor. Eşim bana destek oldukça benimde ailemize faydam daha çok oluyor. Evlilik aynı yolda birbirine rehber olmaktır böyle olmazsa size emanet olan çocuklarınıza en büyük zararınız olur. "* şeklindedir.

Katılımcı A6'nın ifadelerinden yola çıkarak aile ve çevreden gelen sosyal destek kadının aile içindeki güçlü yönlerini besleyerek kadının daha özgüvenli ve kendinden emin olmasını sağlamaktadır. Kadının çevresinden aldığı destekle kendindeki yeteneğin farkına varmasını, aile içinde önemli bir noktada olmasını sağlar.

Ataerkil düşünce yapısının dayatmış olduğu kadınsal rollerin yaşantılarının, kadınların gücünün hayata geçirmesine engel olabilmektedir. Kadınlar gücün kaynağını, aile içinde karar verebilme, ekonomik özgürlük, sosyal destek gibi noktalara dayandırmıştır. Sosyal hizmet uzmanı sorunları göz ardı etmeden, kadının güç kaynağını keşfetmesini sağlayarak müdahaleler gerçekleştirir.

3.14. KIRSALDA KADINLARIN GELECEKLE İLGİLİ BEKLENTİLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Kadın katılımcıların gelecek beklentilerine dair yöneltilen soruda, 13 kadının gelecek beklentisi çocukları ve ailesine dair, 3 kişi maddi anlamda sorunlarını aşmış bir durumda olma beklentisi olmakta, 5 kişi sağlık ve huzur beklentisi olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların gelecek beklentisinde kendilerini merkeze almadıkları genelde çocukları ve ailelerine dair ifadelerde bulunmuşlardır. Katılımcı bireylerin kadınların gelecekle ilgili beklentilerine ilişkin görüşleri:

A17: *'Kadının kendini ifade edebilir duruma gelmesi bide bizim buralarda anne babanın mirası sadece erkek çocuğuna kalır, hem ailen seni erkek kardeşimle denk görmemiş olur hem de evde eşin kararlarını önemsemeyip denk olmadığınızı hissettirir. Bunların aşılmasını istiyorum. Bana koma gelince dünyam başıma yıkıldı ama aileme de geri dönemdim işte o zaman anladım hayat bizim hayallerimizden ibaret değilmiş. Biz bir ömür verdik zorluklar içinde bizden sonrakiler rahat etsin'*

A3: *"Ekonomik anlamda kendime ve çocuğuma yetebileceğim bir hayat istiyorum. Belki okusaydım hayat daha farklı olacaktı. İnsan maddi problem yaşayınca kendi psikolojik sağlığına odaklanamıyor bunların hepsini aşmak istiyorum. "*

A7: *"Ben okuyamadım, çocuklarımla okumasını isterim. Bütün beklentim çocuklarıma dair kendim için bir beklentim yok. "*

A14: “Maddi problemlerden sıyrılmış bir hayat istiyorum. Allah inanmak çoğu şeyi aşmamızı sağlıyor şükür insanın kaderi neyse onu yaşar ama bizde yinede güzel hayaller kuruyoruz gelecek için. ”

A17: “Kadının kendini ifade edebilir duruma gelmesi bide bizim buralarda anne babanın mirası sadece erkek çocuğuna kalır, hem ailen seni erkek kardeşimle denk görmemiş olur hem de evde eşin kararlarını önemsemeyip denk olmadığınızı hissettirir. Bunların aşılmasını istiyorum. Bana koma gelince dünyam başıma yıkıldı ama aileme de geri dönemdim işte o zaman anladım hayat bizim hayallerimizden ibaret değilmiş. Biz bir ömür verdik zorluklar içinde bizden sonrakiler rahat etsin. ”şeklindedir.

Kadın katılımcıların gelecek beklentilerinin kendilerinden ziyade çocuk ve aile odaklı olduğu ifade edilebilir. Bu bağlamda kadınların biyolojik psikolojik sosyal açıdan iyilik halinin sağlanması aynı zamanda aile refahına da katkı sağlamaktadır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Kültür kadın ve erkeğin toplumda nasıl davranması gerektiğine ilişkin beklentilerin sosyal olarak şekillendirildiği yerdir (Üner, 2008: 6). Kadın ve erkeğin yaşamış oldukları kültürde şekillenmesi olarak adlandırılan toplumsal cinsiyet evrensel olarak çözülmesi gereken bir konudur. Günlük yaşamda görev ve sorumlulukların farklılaşmasıyla cinsiyete dayanan türlü ayrımlar ve sınırlandırılmalara maruz kalmaktadır (Çiçekli,2019:2).

Kadın, erkek arasındaki farklılıkların yalnızca biyolojik cinsiyet ayrımına dayanmamaktadır. Cinsiyete dair algı, tutum ve davranışlar yaşanılan toplumda inşa edilmekte, kadın ve erkek rollerindeki farklılıklar toplumsal düzlemde oluşturulmaktadır. Toplumsal cinsiyetin, kadın ve erkek üzerinde yarattığı davranışsal, rol farklılıkları, erkek egemenliğini pekiştirecek bir şekilde- ailede, okulda, kitle iletişim araçlarında görünür ya da üstü kapalı tarzda kuşaktan kuşağa aktarılır. Yaşanılan sosyal ortamdaki cinsiyete dair yargılar kadının statüsü, gelişimini erkeğin konumuna bağımlı hale getirir. Cinsiyet rolleri, çocukluktan itibaren ailede öğretilir, toplumundaki kurumlar tarafından pekiştirilir (Adak, 2010:662).

Kadının toplumsal konumunun belirlenmesi genellikle “ev” üzerinden inşa edilmektedir (Karakaya, 2018: 76). Toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü değerlendirildiğinde kadınların birincil görevi eşlerine, çocuklarına, yaşlı ve engellilere bakım vermek ve ev işlerinin yapılmasına ilişkin sorumluluklarını yerine getirmek şeklinde kendini gösterirken erkekler ise kamusal alanda, çalışma yaşamında kendilerine yer bulmaktadırlar. Bunun dayanağını oluşturan ataerkil düşünsel yapı kadını baskı altına alarak, erkek otoritesine dayalı kültürel uygulamaları belirten toplumsal örgütlenme düzenidir (Arsoy, 2011: 6). Ataerkil toplumlarda erkek ve kız çocukları arasındaki rol farklılıkları doğumdan itibaren aşılarmaya başlanır. Erkek çocukları özgürlük içinde ilerdeki hâkimiyet rollerine hazırlanırken, kız çocukları baskılanarak yetiştirilmektedir (Aksöz, 2020: 14) Ev işleri ve çocuk, yaşlı, engelli bakımı gibi iş yükümlülükleri toplumsal cinsiyete dayanarak inşa edilmektedir. Kadınlar tarafından gerçekleştirilen işler daha çok ev temelli emeğe dayanan; mevsimlik, yarı zamanlı, ücretsiz işler olmaktadır. Genellikle kadınlar tarafından yapılan bu işler görünmezdir. Görünmezliğin nedeni bu işlerin kadınlığa ait işler olarak doğallaştırılmasından kaynaklanmaktadır (Savran ve Demiryontan, 2012: 10-12).

Bundan dolayı kadınların yaptıkları işler ekonomik olarak bir değer ifade edememektedir. Bunun bir sonucu olarak kadın emeği değersiz ve görünmez kılınmaktadır. Bu çerçeveden bakıldığında erkeklerin işi daha değerli, kadınların işinin daha az değerli olduğu yolunda yargılar toplumda kabul görmektedir (Asan vd., 2012:5). Bu cinsiyetçi temellerde erkek güçlü, baskın olarak evini geçindirmek ve ailesini korumak yani evin reisi olmak iken, kadınlar ev işleri ve çocuk bakımı ile sorumludur. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelinde kadına yüklenen bu ev işleri ve bakım emeği karşılıksız emek olarak nitelendirilebilir.

Toplumun tekrardan üretimi için yapılan, ücretli olmayan ama neredeyse kadının zamanının tamamını alan eve özgü işler ve sorumluluklar kadınların çalışma yaşamında ve kamusal alanda yer almalarını engelleyebilmektedir. Üretim faaliyeti olarak görülmeyen ve değersiz görülen ev içi emeğin karşılığının olmaması ve değerinin ölçülememesi cinsiyetçi iş bölümünün en büyük problemlerinden birini oluşturmaktadır. Zamanının çoğunu ev temizliği, çocuk bakımı, yemek, vb. işlere harcayan kadınlar kamusal alanda az görünmekte ve çalışma hayatına kısıtlı şekilde katılabilmektedirler. Bu gerçeklik ataerkil yapı ve toplumsal cinsiyet rollerinin baskınlığıyla görünür olmaktadır (Özçatal, 2011: 21-39). Ev işleri yükümlülüğünün kadınlık rolleriyle özdeşleştirilmesi kadının toplumdaki ikincil konumunu pekiştirmektedir (Kaplan, 2011:168).

Tarımda çalışan kadın dünyanın pek çok bölgesinde cinsiyetçi iş bölümü ile karşı karşıyadır, çünkü kadının ve erkeğin üstlendiği faaliyetler dünyanın pek çok bölgesinde cinsiyetler bazında ayrılmıştır. Tarımda kadınlar, genel olarak emek yoğun, rutin, uzun zaman alan, zahmetli işlerden sorumlu iken, erkekler daha çok mekanize işler ile pazarlama faaliyetlerinden sorumludur. (FAO, 2011: 7-20). Kadınların ev içi işleri yerine getirildiğinde değil yapılmadığında göze çarpan görünmez işlerdir. Zamanı, miktarının maddi bir karşılığı olmadığı için harcanan emek genelde çalışma olarak kabul görmez (Özalp, 2016: 19). Ücretsiz olarak yapılan işlerde bir başka sorunda resmîyette görünmemesi, sosyal güvenlik sistemin dışında kalmasıdır.

Mutfak, çoğu kadının özgür hissettiği, kadına ait mekândır. Kadın mutfakta sadece yemek yapılan yer olarak görmez, mutfak aynı zamanda kendi olabildiği, kendini gerçekleştirdiği, sorunlarını çözümünü düşündüğü yerdir. Bu sebeple kadın, mutfakta tek başına olmayı tercih eder. Bu durum temizlik yaparken de benzer

şekildedir, temizlik yapan kadın kendini o mekândan sorumlu konumda görür. Yemek yaparken ve bunu sunarken “kendi ürettiği” ni başkalarının beğenisine sunar ve bu düşünceyle kadın kendisini hem evin sahibi hem de hizmetçisi olarak konumlandırır (Kaplan, 2011: 165). Kadınlar ailede, resmi olmayan sektörlerde, sürekli olmayan, gündelik, koşulları kötü, ücret karşılığı olmayan durumlarda çalıştırılmaktadır. Bu durum da kadınlar toplumda desteklenmediklerinde güçsüz kaldıklarında annelik rollerini de tam anlamıyla yapamazlar (Alisbah Tuskan, 2012: 446).

Sanayi Devrimi ile birlikte net bir ayrıma doğru giden kamusal alan-özel alan ayrımı keskin hatlarla belirlenmiştir ve özel alan aile kurumunun alanında “eve” ilişkin yaşantıda ve pratiklerde sabitlenmiştir. Habermas (2007)’a göre; hayatın yeniden üretildiği özel alan aynı zamanda zorunluluklarında alanıdır, özgürlüklerin yaşandığı alan ise kamusal alandır. Kadın daha çok ev işiyle bağdaştırılırken, erkek dışarıda faaliyet göstermektedir. Kadın ev içinde özel alanda kalmaktayken; erkek dışarıda farklı kamusal alanda öne çıkmaktadır. Kamusal alanda, üretim, çalışma ve siyasete erkek işi olarak bakılırken; ev işleri, aile ile ilgili özel alanlar kadının işi olarak görülmüş ve bu düşünce birden fazla toplumda benimsenmiştir. Erkekler kamusal alanın bir parçası olarak algılanırlarken kadınlar, çocuklar, engelliler ise özel alana ait olarak gibi algılanmaktadır (Günindi Ersöz: 2015: 84). Özel alan kamusal alan ayrımında erkek egemenliğini önemseyen ataerkillik düşünsel yapı diğer birçok alanda olduğu gibi özel alan, kamusal alan arasındaki ayrımında da anahtar rol üstlenmektedir. Kadınların özel alanda itilerek, kamusal alanın dışında tutulmasının sebebi ataerkil düşüncenin kültürel kodlarında gizlidir. Kadınların doğurgan olmaları nedeniyle bedenleri doğa ile özdeşleştirilirken; erkekler uygarlık ve kültürün temsilcisi olarak görülmüştür. Bu durum erkekleri kamusal alanda kültür ve uygarlıkları inşa eden tarafa konumlandırırken, yönetme ve siyaset yapma ile ilgili erkeklere rol verirken; kadınları ise özel alanda ev ve ailede kalarak bakım emeğine ve ev içi görünmeyen emeğe ilişkin pratikleri yerine getirmeleri görevini ve sorumluluğunu vermiştir.

Baskın toplumsal yapı, kadını ev içi özel alana, erkeği ise kamusal alana ait bireyler olarak kabul eder ve bu bilinci bebeklikten başlayarak kadın ve erkeğe var olabilmeyin önkoşulu olarak öğretmektedir (Sarpkaya, 2013: 34).

Kırsal alanda kentsel alana göre daha çok hâkim olan ataerkil geniş aile, en yaşlı olan erkeğin ailenin bütün üyeleri üzerinde iktidar sahibi olduğu aile türüdür. Bu

ailenin ortaya çıkışı, devlet tarafından ailenin denetlendiği ve akrabalığa dayalı artı değer denetimine dayalı ekonomik ve sosyal yapıdan vergiye dayalı ekonomik yapıya geçiş ile ilişkilidir (Özkan,2021:9).

Kadının varlığı, biyolojik olduğu kadar aynı zamanda toplumsal bir olgudur da. Düşünüldüğünde beden kavramı hem doğaldır hem de kültürel. Bu iki kavramı birbirinden ayrı kabul edebilmek çok da mümkün görünmemektedir. Erkek bakış açısına göre, kadının bedeni kişiselden ziyade toplumsal bir yapının aidiyetini üzerinde taşımaktadır. Kadın kimliğinin bastırılarak tek bir bedene giydirilmesi, erkeğin iktidarını güçlendirmektedir (Aksoy, 2018: 55). Kadın ve erkek beraber toplumsallaşma sürecine katılmaktadırlar. Bireyin toplumla bütünleşmesi süreci, yer aldığı toplumun parçası olabilmesi, toplumsal bir varlık olan insana ait olan nitelik ve özelliklerle, bireyin kişiliğiyle ilgili özellikler edinmesi süreci olarak görülmektedir. Kişinin, yer aldığı toplumun bir üyesi olabilmesi, o topluma uygun olabilecek kimlik ve cinsiyet oluşturabilmesi bakımından önemlidir. Kalıp cinsiyetçi rollerde bu süreçte edinilmektedir (Pekel, 2019: 31).

Boşanma, nikâh akdi ile birlikteliğe başlayan bireylerin; kişisel yapıları, inançları, sosyokültürel değerleri, alışkanlıkları ve tepkileri ile birbirlerine uyum sağlayamama durumunda ortaya çıkan nikâh akdini bozma ve ayrılma halidir (Can ve Aksu, 2016:888) ve boşanmada kadınlar en fazla zarar gören tarafı oluşturmaktadır (Arıkan, 1996).

Boşanmış kadınların boşanma sonrasında karşılaştığı güçlüklerden birisi de toplum tarafından algılanış biçimleridir (Aktaş, 2011: 36). Kadınlar boşandıktan sonra çevrelerinden kendilerine yönelen olumsuz tutum ve davranışlarla karşılaşabilmekte, dul kadın imajı nedeniyle yalnız yaşamakta zorlanmaktadırlar (Can ve Aksu, 2016:889).

Boşanmanın önemi sadece gerçekleştiği aileyi ve onun üyelerini değil, doğurduğu sonuçlar nedeniyle toplumu etkileyebilmektedir. Boşanma sonucunda aile parçalanma sürecine girmekte, aile içindeki yetişkinler ve varsa çocuklar sosyal destek sistemlerinden yeterince destek görememeleri durumunda boşanma sürecinde ve sonrasında psikososyal boyutta çeşitli sorunlar ile karşı karşıya kalmaktadırlar (Benedek ve Brown, 1997; Akt. Aydın, 2009: 2).

Dünyanın çeşitli bölgelerinde milyonlarca kız çocuğu ve genç kadın çocuk yaşta evliliklere zorlanmaktadır. Çocuk evliliği kadın ya da erkek olsun bireylerin insan

haklarını ihlal eden yaygın küresel bir sorun olma niteliği taşımaktadır (United Nations, 2015) ve bu durumdan çoğunlukla da kız çocukları etkilenmektedir (Lee-Rife vd., 2012). Asgari evlenme yaşı pek çok ülkede 18 (Masresha, Kassaw ve Alen, 2021) olmasına ve dünyada birçok ülkenin yasalarında asgari evlilik yaşına ilişkin düzenlemeler bulunmasına rağmen söz konusu yasalar büyük ölçüde kültür ve gelenekler nedeniyle etkisiz kalabilmektedir. Evlilik kurumu tarafları bağlayıcı bir ortaklık olarak dünya çapında değer verilen ve saygı duyulan sosyal bir kurumdur ve evliliklerin çoğu ebeveynlerin desteğiyle gerçekleşmektedir (Akın, 2020: 2).

Kadına yönelik şiddet, cinsiyete dayanan, kadını inciten, ona zarar veren, fiziksel, cinsel, ruhsal hasarla sonuçlanma olasılığı bulunan, aile dışında ya da aile içinde ona baskı uygulanması ve özgürlüklerinin keyfi olarak kısıtlanmasına neden olan her türlü davranış olarak tanımlanabilir (Özmen, 2004: 27-39). Kadına karşı şiddet, erkekler ile kadınlar arasındaki eşitsiz güç ilişkilerinin neticesinde ortaya çıkan ve kadınların temel hak ve özgürlüklerini ihlal eden küresel bir sorundur (Akkaş ve Uyanık, 2014: 36). Kadına karşı şiddetin yaşanmasının ve tekrarlanmasının pek çok sebebi vardır. Bu sebeplerden en etkili olanı ise toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ataerkil toplum yapısından doğan kadın ile erkek arasında oluşan eşitsiz güç ilişkileridir. Toplumsal yapıda, siyasette, sosyal alanda, ekonomide erkek egemen ideolojinin olması, erkekleri daha güçlü kılmakta, kadına şiddeti doğurmakta ve sürdürmektedir (Başar ve Demirci, 2015: 43).

Kadına yönelik şiddet denildiğinde akla ilk olarak gelen fiziksel şiddet durumu olsa da kadınları uğradığı tek şiddet türü değildir. Fiziksel, psikolojik, ekonomik şiddetle mücadele etmek zorundadır. Toplumların sahip olduğu kültür, kadına şiddete yol açmakta hatta şiddeti normalleştirmektedir. Örneğin “kızını dövmeleyen dizini döver”, “dayak cennetten çıkmadır” gibi atasözlerinin benimsenmesi ve yerleşen algı kadınlara olan tutumu şekillendirmekte ve kadına yönelik şiddeti olağan bir durummuş gibi hem kadınlara hem de erkeklere kabullendirmektedir (Yüksel, 2016: 38).

Biyolojik psikolojik ve sosyal bir varlık olan insanın yaşamının temelini oluşturan alanlardan birisi sosyal alandır. Sosyal destek, bireyde stres meydana getiren durumların olumsuz sonuçlarını azaltan, değerlerin ve duyguların paylaşılmasına yardımcı olan, sosyal rollerin ve yaşamın getirdiği yeniliklere uyum becerisini

destekleyen eş, aile ve arkadaşlar gibi yakın çevre tarafından sağlanan maddi, duygusal veya bilişsel destektir (Dirik, 2011: 45–52).

Sosyal desteği, bireyin sırlarını paylaşabileceği, güven duyabileceği ve kendisi açısından önemli biriyle kurduğu yakın bağ ve bireyin ilişkilerinin niceliği ya da niteliğinden çok gereksinim duyduğu anda yardım alabileceği kişilerin var olduğu algısı olarak tanımlayan yaklaşımlar vardır (Eylen, 2001: 25).

Eğitim toplumların refahı açısından en önemli unsurlardan birini oluşturmaktadır ve kadınlar ve kız çocuklarının eğitimi toplumların gelişiminin ve gelecek kuşakların iyilik halinin sağlanması için büyük önem taşımaktadır. Ancak ana babalar özellikle kırsal bölgelerde çocuk okutma konusunda tercihlerini, erkek çocuklarının lehine kullanmaktadırlar (Tunç, 2009: 241). Kırsalda yaşayan kız çocukları, toplumsal cinsiyete dayanan ayrımcı uygulamalar nedeniyle eğitimden faydalanma hakkı erkek çocuklarına tanınmaktadır. Cinsiyetçi ön kabuller, kız çocuklarının nitelikli eğitim, bilim ve teknoloji alanlarından dışlanmalarına sebep olabilmektedir. Kırsal alanda erkek çocuklarına daha fazla değerli kılan ataerkil değerler, kız çocuklarının ölüm oranının artmasına, okullaşma düzeylerinin düşük olması, beslenme olanaklarından, eğitim ve sağlık hizmetlerinden daha az faydalanmalarına yol açmaktadır (Çakır, 2008: 25-47). Kırsal kesimde yaşayan geliri düşük olan aileler, geleneksel düşüncelerle yaşlılıkta yaşanabilecek olası durumları göz önüne alarak sosyal güvenlik sorunlarını çözmek amacıyla sınırlı düzeydeki eğitim yatırımlarını erkek çocukları için harcamaktadır (Susam, 2013: 33). Alan yazın incelendiğinde; kız çocukları maddi yetersizlikler, okula gitmeye ilişkin destek görmedikleri, eğer giderlerse kınanma korkusu, ev içi sorumluluklar (anneye ev işlerinde yardım etme, kardeşlerine bakma), büyüdükleri ve evlenme yaşının geldiği düşüncesi ve okuma yazma bilmenin yeterli görülmesi gibi faktörler nedeniyle okula devam etmemektedirler (Dilli, 2006). Kız çocuklarının köylerde ilkokuldan sonra eğitime devam etmeleri taşınmalı eğitimle ya da kente gitmeleriyle mümkün olabilmektedir. Özellikle kırsalda yaşayan kadınların kök ailelerine ileride katkı sağlamayacakları düşüncesi ile kadınların ilkokuldan sonra eğitim ve öğretim yaşamlarına devam etmeleri sosyo-ekonomik açıdan masraf olarak görülmekte, dolayısıyla evlilik, kız çocuğunun statüsünü belirlemede eğitimden daha öncelikli bir hale dönüşmektedir. Bu nedenle bu dönemde kırsaldaki kadınlar için sosyal hareketlilik de ancak evlilik ile mümkün olmaktadır. Kadınların sosyal hareketliliğinin

ancak evlilik aracılığıyla mümkün olması ve bu koşulun kadını erkeğe tabi kılması, klasik ataerkilliğe dayalı toplumsal yapının kapitalist üretim süreçlerine dâhil olma biçimi olarak ataerkil egemen değerlerin değişen koşullarda yeniden üretilmesi sonucunu doğurmaktadır (Özbay, 2015: 130).

Kadınların istihdama dâhil olması kadınları yalnızca ekonomik özgürlük kazandırmamakta, bununla beraber sosyal hayata katılma, aile ilişkilerinde iyi konumlanma, daha bilinçli bir şekilde çocukların yetiştirilmesinde de etkili olur. Ayrıca, kadınları beceri kazandırarak daha özgüvenli sürece girmeleri, kadının istihdam algısında pozitif etki oluşumunu sağlayarak hanenin refahının artırılması, yoksulluğun azaltılması, kalkınmanın hızlandırılması doğrultusunda ülke ekonomisine önemli katkıda bulunmaktadır. Kırsal alanlarda yaşayan kadınların ücret karlılığı olmayan aile işçiliğinden üretken ücretli işgücüne katılımı, mevsimlik iş göçünün azaltılması sağlanması için kırsal alandaki kadın girişimciliğinin desteklenmesi, güçlendirilmesi ve yatırım fırsatlarının artırılması gereklidir (Kalkınma Planı,2018:145-146).

Güçlendirme yaklaşımı sosyal hizmet disiplini kaynaklı olan önemli yaklaşımlardan biridir. Bu bağlamda kırsal alanda yaşayan kadınların güç kaynaklarını ele alırken güç ve güçlendirme tanımlarına baktığımızda; Güç kavramını Türk Dil Kurumu “*fizik, düşünce, ahlâk yönünden bir etki yapabilme veya bir etkiye direnebilme yeteneği*” olarak tanımlamıştır. (TDK,2023). Güçlendirme “insanlara yaşam şartları üzerinde kontrol kazanmalarına yardım etmeyi, gerekli bilgi ve kaynakları elde etmeyi, daha yüksek bir kendine-güvenirlilik edinmek için eyleme geçme ve karar verme becerilerinin gelişmesini ve kişinin sosyal ve politik çevresini düzenlemeyi yansıtır” (Sheafor ve Horejsi, 2016: 100). Güçlendirme, bireyin yaşadığı güçsüzlük duygusu ve düşüncelerini yok edilerek, bireyin içinde var olan gücün açığa çıkarılmasını, eleştirel bir bakış açısıyla sorunlara yaklaşımın sağlanması, sonuç olarak kendi haklarını savunacak bir bireyi amaçlayan, bu doğrultuda bireyin kendi kaderini tayin hakkını temel alan bir yaklaşımdır(Erbay 2019: 48).

Kadınlar ev içi emeğine dayalı olarak gerçekleştirdikleri işleri ve görevleri karşılıksız bir şekilde yapmaktadırlar. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayanan bu durum nesilden nesile aktarılarak devam etmektedir. Kırsalda yaşayan kadınlar hem ev içinde hem de ev dışında tarımsal üretimin içerisinde yoğun bir şekilde çalışmalarına rağmen aile içinde yeteri kadar söz hakkına sahip değildirler ve kendi yaşamlarına

ilişkin karar alamamaktadırlar. Bu bağlamda kırsalda yaşayan kadınların kendi yaşamları üzerinde kontrol sahibi olamadıkları söylenebilir. Kadınlar ev içinde “*özel alanda*” yer alırken kamusal alanda çok fazla yer alamamışlardır. Araştırmadan elde edilen bu bulgu ile Ulkan’ın (2022), “Kırsal Kadın Emeğinin Kullanım Biçimlerinin Dönüşümü: Manisa İli/ Karayenice Köyü Örneği” adlı çalışmasından elde edilen bulgular örtüşmektedir. Ulkan’ın(2022) yaptığı çalışmada 20 ailede kadınlarla ve erkeklerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır; araştırma sonucunda toplumsal cinsiyete dayalı rollerin aile içinde etkin bir şekilde devam ettiği, hane içinde kadınlara eşlerin yardım etmediği veya çok az bir yardım sağladıkları belirlenmiştir. Araştırma sonucunda kırsal alanda kadına yönelik istihdam alanlarının sağlanması ve kadın girişimciliğinin desteklenmesi kadının aile içindeki konumunu karar alma durumunu değiştireceğini ifade etmiştir. Ulu (2018), “Kadın Emeğinin Görünmeyen Yüzü: Hane İçi Kadın Emeği” adlı çalışmasında kadının ev içi emeğinin değersiz görülmesinin kadının duygusal olarak değersiz hissetmesine neden olabileceğini belirtmektedir. Çalışmada bu değersiz hissedişin kadınların ev içi emek ile duygusal bir bağ kurmaları nedeniyle ortaya çıkabileceği vurgulanmaktadır. Benzer şekilde Atay Avşar (2013), “Kırsal Alanda Kadınların Cinsiyete Dayalı İşgücüne Katılımlarının Toplumsal Değişim Açısından Ele Alınması: Antakya (Hatay) Kent Merkezine Yakın İki Farklı Köy Araştırması” adlı çalışmada; kırsalda kadınların erken yaşta evlendiği için eğitimden mahrum kaldığını ve iş hayatına giremedikleri saptanmıştır. Kadınların ev içinde ücretsiz işçi olduğunun farkında olmadan kendini ‘ev hanımı’ olarak tanımladıkları belirlenmiştir. Kadınlar ev içinde özel alanda bir güvencesi olmadan çalıştırılmakta ve kamusal alanın farkına yalnızca televizyon izleyerek vardıkları belirlenmiştir. Çalışma sonucunda sosyal politikaların ve kanun koyucuların gerçekleri görmeyi erteledikleri kadının görünmez vatandaş olarak konumlandığını belirtmiştir. Bu bağlamda kırsalda yaşayan kadınların görünmeyen ve karşılıksız ev içi emeğin yoğun olduğu bir yaşam sürdürdükleri söylenebilir.

Kırsalda yaşayan kadınlar işgücüne katılım açısından da çeşitli engellerle karşılaşmaktadırlar. Küçükkalay (1998), Türkiye’de kadının işgücüne katılım oranını olumsuz yönde etkileyen başlıca faktörleri küçük çocukların bakımı, kadının eğitim düzeyinin düşüklüğü, piyasa koşullarının elverişli olmayışı, kısmi çalışma imkânlarının sağlanamayışı, yasal mevzuattaki eksiklikler şeklinde sıralamışlardır. Kadınların

işgücüne dâhil olmama nedenlerinin başında ev işleriyle meşguliyet yer almaktadır. Çocukların bakımı, hane içindeki yaşlı ya da hastaların bakımının çok büyük oranda kadınlar tarafından yerine getirilmesi, kadınların işgücüne katılımının önündeki en büyük engellerdendir. Bakım emeği bir sevgi bağıyla oluşan, çocuğa, eşe, yaşlıya, hastaya karşı yapılan ihtiyaçlarını karşılama ve ev içinde karşılıksız yapılan uğraşlar olarak tanımlanabilir (Özkaplan, 2009: 17). Bakım emeğini ifade eden işler, roller ve sorumluluklar kadınların yaşamlarının büyük bir bölümünü ev içinde geçirmelerine ve zamanlarını bakım emeğine ilişkin sorumluluklara ayırmalarına neden olmaktadır. Pekel (2019) “Toplumsal Cinsiyet Roller ve Kadının Çalışma Hayatındaki Konumu” adlı çalışmasında cinsiyetçi yaklaşımların kadınların çalışma yaşamı üzerindeki etkilerini ele almış, yeterli seviyede eğitim olanağı sağlanarak kadının vasıflı işlerde çalışmasının sağlanabileceği sonucuna varmıştır. Kadının iş hayatına katılması için hükümet ve sivil kuruluşların beraber çalışması gerektiğini vurgulamıştır. Kadınların kırsaldaki eğitim, istihdam, evlilik, sağlık gibi durumları birbirine bağlı ve etkileşim halindedir. Eğitim hayatına katılamayan kadın erken evlenmek zorunda kalabilmekte ve iş hayatına katılamamaktadır. Kadınlara yönelik yapılan çalışmaların çok yönlü ve kapsayıcı olmalıdır.

Kırsal alandaki kadınların aile içinde kendi yaşamları ile ilgili kararlarda söz sahibi olamayışları ve kırsaldaki aile yapısının dayandığı ataerkil yapı tarafından oluşturmuş olan gelenekler ve kültür kadınların erken yaşta ve zorla evlendirilmelerine neden olurken kız çocukları da eğitim hayatından yoksun kalmaktadır. İleriki yaşamlarında biyopsikososyal açıdan iyilik halinin sürdürölmesinde önemli sorunlara yol açabilmektedir. Kadınların eğitimli olmaları ile sağlık hizmetlerini talep etme, aile planlamasına katılım, daha az çocuk sahibi olma eğiliminde artış, üreme sağlığıyla ilgili bilgiye erişim ve istihdama katılım arasında olumlu ilişki olduğu düşünöldüğünde kırsalda kız çocuklarının eğitim olanaklarının artırılması daha büyük bir önem taşımaktadır (Kara, 2015: 59-72; Özmete, 2012: 117-127). Eğitim hayatına katılamamak kadının istihdam hayatında yer alamamasına da neden olmaktadır. Kırsal da kadının eğitim hayatını; ailenin ekonomik düzeyi, çocuk sayısı ve çocukların cinsiyeti, ailenin düşünce yapısı, gelenek, kültür gibi birçok faktör etkilemektedir. Özaydınlık (2014), “Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın Ve Eğitim” adlı çalışmasında, toplumsal cinsiyetin yaklaşımların kadının eğitimi üzerinde etkilerini

incelemiş yaşanan sorunların bütüncül olarak ele alınarak çözümlenmesi gerektiğini kadının eğitim hayatının niteliği, rol ve statüsü olarak doğru yerde olmasının ülkenin gelişimi açısından büyük önem taşıdığı tespit edilmiştir. Tüzün (2019), “Doğu Anadolu Bölgesinde Kadının Değişen Sosyal Konumu: Muş Varto Örneği” adlı çalışmada; 2000’li yıllardan sonra sosyal etkilerle geniş aile yapısında yaşanan çözümlerle çekirdek aileye geçişle kadınların refah durumunun eskiye nazaran arttığını belirtmektedir. Bu durum aile içinde kadının sosyal konumunu pozitif olarak etkilemiştir. Türkiye’de eğitime yönelik yapılan politikalar kız çocuklarının eğitime katılımını olumlu anlamda etkilemiştir. Ataerkil zihniyet yapısında yaşanan kırılmalarla kadının sosyal konumunun daha güçleneceği sonucuna varmıştır. Kız çocuğunun eğitim hayatına katılımına aile karar vermekte ve genelde var olan ekonomik kaynaklar erkek çocuğuna yatırım olarak sağlanır. Bunların önüne geçmek için yasal olarak aynı haklarda sahip olan erkek ve kız çocuklarına yönelik yasal eşitlik aynı düzeyde hayata uyarlanmalıdır bunu destekleyen bölgesel çalışmalar yapılmalıdır.

Araştırma sonucunda kırsalda yaşayan kadınların aile içinde birçok sorun yaşamalarına rağmen boşanamadıkları ve boşanma olması durumunda da kadınların suçlandığı ve çevreden sosyal destek göremedikleri saptanmıştır. Kadınların eşleriyle aile içerisinde yaşadıkları sorunlar nedeniyle boşanma kararını alamamalarında çevrelerinden kendilerine yönelen olumsuz bakış açısı baskı unsuru olarak öne çıkabilir. Kadınlar evlilik birliği içerisinde kalabilmektedirler. Özel alanda özdeşleştirilen kadın kültürel, ataerkil, cinsiyetçi yaklaşımların sonucunda hayatıyla ilgili birçok kararın başkası tarafından verildiği bir sisteme maruz kalmaktadır. Sonuç olarak ataerkil yapı kırsaldaki kadınlarının sosyal konumunun en önemli belirleyicisi durumundadır.

Doğancı ve Tuncay (2020), “Tarihsel Süreçte Kadının Aile İçindeki Konumunun Feminist Sosyal Hizmet Yaklaşımı Temelinde Değerlendirilmesi” adlı çalışmada, kadının aile içinde söz hakkı olmadığını, kendi adına karar veremediğini, ataerkil düşünceden kaynaklı kadının gücünün farkına varamadığını belirtmektedirler. Sosyal hizmet disiplini bağlamında kadınların güçlendirilmesi için bilinçlendirilmelerine yönelik politikaların geliştirilmesi, kadınların sorun çözme becerilerin geliştirilmesi ve erken yaşta ve zorla evliliklerin önlenmesi için sosyal hizmet uzmanlarının savunuculuk rolünü üstlenmelerinin gerekli olduğunu ifade etmektedirler.

Araştırmada kırsal alanda kadınların yaşamış olduğu bir diğer sorunda şiddet olarak belirlenmiştir. Şiddet gören kadınların bu şiddeti saklamaya çalıştıkları ve şiddetin ortaya çıktıktan sonra aileden ve çevreden destek görmedikleri saptanmıştır. Bu bağlamda, Öz (2018), “Yoksul Ailelerde Kadına Yönelik Eş Şiddeti Ve Şiddeti Etkileyen Faktörler” adlı çalışmasında kadına yönelik şiddetin en önemli sebebinin aile içinde yaşanan ekonomik yoksulluk olarak ifade etmiştir. Bununla beraber ailede eşlerin geliri düşük işlerde çalışmaları, kadının eğitim ve iş hayatına katılamaması, ev ve çocuk bakımıyla ilgili sorunlar ve aile içi sorunlar vb. şeklinde belirtmiştir. Kadınların şiddet olayını genelde saklamaya çalıştıkları buna inandıkları, bunun nedeninde haklarını bilmemeleri, anne ve babaları dışında sosyal desteklerinin bulunmaması şeklinde ifade etmiştir. Bir diğer araştırmacı; Najafova (2020), “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili Araştırmaların Sistemik Derlemesi” adlı çalışmasında, son yıllarda şiddeti önlemek amacıyla Türkiye’de ve dünya çapında düzenlemeler yapılmasına rağmen şiddet yeterli düzeyde önlenememiştir. Türkiye’de bunun sebeplerine bakıldığında şiddete önlemek amacıyla yapılan araştırmalarda hep aynı gruplarla çalışılması, araştırmaların teorik alt yapısının yetersiz olması şiddete çok yönlü değil tek bir pencereden bakıldığı sonuca varmıştır. Şenkul (2014), “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Uygulanan Sosyal Politikalar” adlı çalışmasında, kadınların eğitim hayatına katılması ders kitaplarında toplumsal cinsiyet ayrımcılığını önleyici konuların içermesi, şiddeti ve cinsiyetçi yaklaşımları azaltacağını dile getirmiştir.

Araştırma sonucunda kadınların gelecekte beklentilerinin çocuklarıyla birlikte mutlu ve ekonomik anlamda sorunlarının çözülmesi etrafında şekillendiği görülmektedir. Targan Çalış (2017), “Kadın Konuvinde Kalan Kadınların Sosyal Destek Sistemleri Ve Gelecek Beklentileri” adlı çalışmada, şiddet gören kadınların çocuğunun evlilikte yaşamış olduğu sorunlara ailesinin sessiz kaldığını ve ilişkisini devam ettirmesi için tavsiyelerde bulunulduğu, aileden gerekli sosyal desteği alamadıkları sonucuna varmış ve kadınların gelecekte beklentileri ekonomik özgürlüğün sağlandığı çocuklarıyla birlikte mutlu oldukları, gerekli sosyal desteğin manevi anlamda sağlanması şeklinde olduğu sonucuna varmıştır. Kaya ve Atsan (2012), “Kırsal Kadınların Sosyo-Ekonomik Durumları Ve Geleceğe Yönelik Beklentileri (Tra1 Bölgesi Örneği) ” adlı çalışmada, kadınların çoğunun geleceğe dair

büyük beklentilerinin olmadığı, geleceğe ilişkin karamsar düşüncelerinin bulunduğu saptanmıştır.

Araştırmada, kırsal alanda kadının toplumsal cinsiyetçi yaklaşımların yaşama yansımalarından arındırılmış, kendi kararlarını verebildikleri, ekonomik özgürlüklerinin olduğu yaşam şartlarında güçlü hissedecekleri sonucuna varılmıştır. Bu alanda yapılan çalışmalara bakıldığında, İlter, Kundak ve Cenikli (2019), “Sürdürülebilir Kırsal Kalkınmada Bir Alternatif Olarak Kadın Girişimciliği: Afyonkarahisar Örneği” adlı çalışmada kırsal alanda yaşayan kadınlara sosyal, ekonomik ve teknik fırsat verildiğinde kırsal girişimcilik alanında oldukça iyi performans gösterdikleri gözlemlenmiştir. Gökdemir ve Ergün (2012), “Kırsal Kalkınmada Kadının Rolü” adlı çalışmada, kırsal kalkınmanın istenilen düzeyde olamamasının önemli sebepleri arasında kadınların hedef grup olarak seçilmemesi olarak ifade edilmektedir. Kırsal alanda kadının ekonomik, sosyal, kültürel v b birçok alanda yer alması kadının güçlü kılarak birçok alanda aktif bir birey olmasını sağlayacağı şeklinde belirtilmektedir. Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi Ulusal Eylem Planı (2012-2016)”adlı çalışmada kırsal alanda kadınların eğitim, ekonomi, sağlık, yoksulluk gibi sorunların yanında tarım ve girişimcilik alanlarında sorun yaşadığı buna yönelik müdahalelerin yapılması, tarım sektörünün cinsiyete daha duyarlı hale getirilmesi, kadınlara yönelik girişimcilik ve mesleki eğitimlerin, kadınların çalışma şartlarının iyileştirilmesi tarım dışı alanlarda iş imkânların sağlanması, gayri resmi çalışan kadınların sosyal güvenlik sistemine dâhil edilmeleri kadınların kırsalda daha güçlü kılacağı belirtilmektedir.

Sosyal hizmet bağlamında kırsaldaki kadının sorunlarını değerlendirdiğimizde sosyal hizmet disiplinin ve uygulamalarının tarihsel süreçteki izdüşümlerine değinmemiz gerekmektedir. Sosyal hizmette yaşanan değişim ve gelişmelerle birlikte 1960’lı yıllardan sonra “çevresi içinde birey” anlayışı hâkim olmaya başlamıştır. Yaşanan bu anlayış değişikliğinin temelinde ise kullanılan medikal modelin yetersiz olarak düşünölmeye başlanması bulunmaktadır. Medikal modele göre bireyin yaşadığı duygusal ve davranışsal sorunlar, ruhsal rahatsızlık olarak görölmekte ve yaşanan bu problemlerin nedenini bireyin iç yaşantısı olduğu düşünölmekteydi. Bu bakış açısının bireyi suçlaması nedeniyle konuyla ilgili farklı yaklaşımlar geliştirilmeye başlanmıştır. Gelişmeler sonucu çevrenin bireyin yaşadığı sorunlar üzerindeki etkisine odaklanılmıştır. Böylece yaşanan gelişmelerle birlikte sistem kuramı, sosyal hizmet ve

diğer sosyal bilimlerde kullanılmaya başlanmıştır (Baykara Acar ve Acar, 2002: 29). Sosyal hizmet uzmanları kuma kadınlarla çalıştığında kadını suçlayan bir tutum içerisinde olmadan kadını bulunduğu toplum, çevre ve sistem içinde bir bütün olarak ele almalıdır. Bunu yapması için uzmanın kadının yaşadığı kültüre yetkin olması, kadının var olan gücünün farkına varmasını sağlamalıdır. Kadınların yaşamış olduğu sosyal, ekonomik, yasal vb. sorunların doğru tespitiyle olaya müdahale etmelidir. Çok eşlilik durumları kadınları olumsuz etkilediği gibi çocukları da olumsuz etkilemektedir. Bu durumu göz önüne alarak çocuğun yüksek yararına olacak şekilde rehberlik ve danışmanlık başta olmak üzere çocukların ve kadınların savunuculuğuna ilişkin rolleri yerine getirebilmelidir.

Sosyal hizmet bağlamında ele aldığımızda, genelci sosyal hizmet yaklaşımı, kırsalda yaşayan kadınların sorunları bütüncül bir pencereden ele almaktadır. Bu bakış açısı sadece yaşanan problem üzerinde odaklanmadan, problemin etkileşim içinde olduğu tüm sistemleri incelemek, bu sistemler arasındaki bağlantıyı anlamak demektir. Bu nedenle, yalnızca bir olgunun kendisine bakmak yeterli değildir. Olaya mikro düzeyde bakarken makro düzeyde ele almak gerekir. Toplum yapısını, toplumsal değişmeyi ve bunlar arasındaki bağlantıyı sosyal çevrenin özelliklerini bilmeyi ve anlamayı da gerektirir (Yolcuoğlu, 2010: 80-81) ‘çevresi içinde birey’ akış açısıyla kadınların bulunduğu aile içinde değerlendirerek kadınları güçlendirip iyilik hallerini desteklemelidir. Bireyin çevre içindeki destek kaynaklarının keşfetmesi sağlanmalıdır. Kırsal alanda kadının gücünün farkına varabilmesi ve kendi hayatıyla ilgili kararlar alabilmesi için sosyal hizmet önemli görevler düşmektedir. Sosyal hizmet uzmanları yaşadığı kırsal alanla ilgili yeterli kültürel yetkinliğe sahip olup yaşanan çevre içerisinde kadını güçlü kılacak, diğer kurum ve kuruluşları kadınların hayatını kolaylaştıracak şekilde hem bireysel hem de kurumsal çalışmalar yapar.

Özmete (2012) tarafından gerçekleştirilen “Kırsal Kalkınma İçin Kadınların Güçlendirilmesi: Sosyal Hizmet Modelleri” adlı çalışmanın sonucunda kırsal alanda sosyal hizmetin amacının kadının insani, sosyal ve ekonomik açıdan kalkınmasının, kişinin kendisinin de var olan gücün gelişmesine de olanak sağlayabileceği belirtilmektedir. Kadının potansiyelinin farkına varıp güçlenmesi, eğitim, sağlık, toplumsal katılım, ekonomik bağımsızlık, kamusal alanda olma, haklarının farkında olma ve politik katılım gibi güçlenmeyi güvence altına alan birçok alanın bir arada

olmasıyla mümkün olduğunu ifade etmektedir. Kızılaslan, Nuray ve Asiye Yamanoğlu (2010) “Kırsal Alanda Kadınların Tarımsal Üretime ve Aile İçi Kararlara Katılımı: Tokat İli Örneği” adlı çalışmalarında son zamanlarda kırsal kalkınmanın öneminin dünya çapında giderek arttığını ifade etmişlerdir. Kırsal kalkınma, kırsal bölgede kişi başına düşen gelir seviyesinin artışıyla birlikte kırsal nüfusun yaşam kalitesinin de iyileşmesidir. Kırsal alanda kadınlar kalkınmanın temel yapı taşlarından biridir. Kadınların ekonomik ve sosyal olarak güçlenmesi kalkınma ve gelişim ayağına destek sağlar. Dünya çapında kadının güçlendirilmesini ülkenin güçlenmesi olduğu bu anlamda politik çalışmaların yapılmaktadır. Sosyal, kültürel, politik ve ekonomik olarak güçlenen kadınlar kırsal kalkınmada daha etkili bir şekilde rol aldığı şeklinde sonuca varmıştır. Araştırma sonucunda kadınların ev içinde karşılıksız bir şekilde çatıştığı, ev içi emeğini kendi görev ve sorumluluğu olarak gördüğü gözlemlenmiştir. Bunun dayandığı en önemli noktalardan biri de kadının toplumda konumlandırıldığı yeri, gelenek, örf adetlerdir. Türkiye’de ve dünyada yasalar kadınların lehine olsa da hem kadınların alışkanlıkları hem de geleneksel yaşam tarzının baskısı kadınların mutlak eşitliğinin önünde engel teşkil etmektedir. Toplumsal cinsiyetçi düşünce yapısının kalıp yargılarını birden yok etmek mümkün olmadığından buna yönelik birden fazla alanda birlik içinde çalışmalar yapılması gerekmektedir. Kırsalda kadın olmaktan kaynaklanan cinsiyet ayrımcılığı konusunda kamuoyunda bilinçlendirici faaliyetlere de öncelik vermek gerekmektedir. Bu bilinçlendirme çalışmalarında ailelere öncelik sağlanmalı ve resmi eğitim ortamlarında da çocuğun cinsiyetçi ayrımcılığını önleyici çalışmalar kapsamında ders materyalleri ve konular oluşturulmalıdır. Kırsalda yaşayan kadınlar işgücüne katılım açısından da çeşitli engellerle karşılaşmaktadırlar. Kırsalda yaşayan kadınların ev içine ilişkin gündelik yaşam ve bakım emeğine pratikleri zamanlarının çoğunu almakta ve kadınların kamusal alanda yer almalarının ve iş yaşamına katılımlarını engelleyebilmektedir. Bu bağlamda çocuklar ve yaşlılara özgü kırsal alanda gündüzlü kuruluşlar, kreşler ve bakım evleri açılmalıdır. Kırsal alanda yaşayan kadınların güçlendirilmesi; eğitim, sağlık, istihdama ilişkin haklarına erişimlerinde ortaya çıkan sorunların ortadan kaldırılmasına, kadınların haklarının farkında olması kendi yaşamları üzerinde kontrol sahibi olmaları yönünde desteklenmeleri ile mümkün hale gelebilir.

Kırsaldaki kız çocuklarının okullaşması için çalışmaların arttırılması, kırsal kadınlara mesleki eğitim verilerek kadınlara istihdam alanları sağlanmalıdır. Kadın girişimciliği desteklenmelidir. Kırsal alanda yaşamış eğitim ve girişimcilikte başarılı olan kadınların rol model olarak yapılacak çalışmalarda problem yaşayan kadınlarla etkileşimi sağlanmalıdır. Çalışmalarda başarılı kadınlar ve kırsal kadınlarla ortak çalışmalar yapılmalıdır. Kadının ücretsiz aile işçisi olarak çalışırken ve belli bir sosyal güvence sistemini de dâhil olamamaktadır. Bunun yanında kültürel olarak kabul gören 2. eş (kuma) durumunda olan kadınlarında yönelik çalışmaların geliştirilmesi ve kumalığın önlenmesi kadın mağduriyetini ortadan kaldıracak politikaların yapılandırılması gerekmektedir.

Kırsal alandaki kadınların aile içinde kendi yaşamları ile ilgili kararlarda söz sahibi olamayışları ve kırsaldaki aile yapısının dayandığı ataerkil yapı tarafından oluşturmuş olan gelenekler ve kültür kadınların erken yaşta ve zorla evlendirilmelerine neden olurken kız çocukları da eğitim hayatından yoksun kalmaktadır. Kadının aile içinde ve çevrede konumunu iyi anlamda destekleyecek eğitim, istihdam, sağlık gibi alanlarda iyileştirilmeler yapılmalıdır.

Araştırmada kırsal alanda kadınların yaşamış olduğu bir diğer sorunda şiddet olarak belirlenmiştir. Kadınların şiddet görmesi durumunda hangi kurumlara başvurabilecekleri konusunda bilinçlendirilmelidir. Sosyal hizmet kapsamında kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi için yapılan çalışmalarda mağdurla sosyal hizmet çalışmaları yapılmakta bunu toplumsal bir sorun olduğu ve şiddet uygulayan kişiyle de çalışma yapılması ve sorunun bir tekrarlamaması açısından önemlidir. Kadınların biyolojik cinsiyetinden kaynaklı yaşadığı her türlü adaletten uzak ve eşit olmayan durumlar sosyal hizmetin çalışma alanı olup bu alana katkı sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar, F. (1998). “Türkiye’de Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Standartlar, Hukuk ve Sivil Toplum”. 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Acar, H. (2001). “Tek Ebeveynli Ailelere Yönelik Feminizm Sosyal Hizmet Müdahalesi”. Toplum ve Sosyal Hizmet, Cilt 12, Sayı 3. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/797036> (Erişim Tarihi: 22.02.2022).
- Acar Savran G. (2004). *Beden Emek Tarihi Diyalektik Bir Feminizm İçin*. İstanbul: Kanat Kitap.
- Adak, N. (2010). “Kırsal Kadın ve Çevre ”. Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi. Şanlıurfa.
- Akın, M. (2020). “Child Bride and Feeling of Unworthiness.” Pamukkale Journal of Eurasian Socio Economic Studies, Cilt 7, Sayı 2. <https://dergipark.org.tr/en/pub/pjess/issue/58843/703734>(Erişim Tarihi:21.09.2022).
- Akkaş, İ. ve Z. Uyanık. (2016). “Kadına Yönelik Şiddet”. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, Cilt 6, Sayı 1 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/184934>(ErişimTarihi: 22.02.2022).
- Aksoy, N. (2018). *Kurgulanmış Benlikler Otobiyografi Kadın Cumhuriyet*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aksöz, F. (2020). *Türkiye’de Kadınların Sosyal Hakları Ve Çalışan Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar: Kayseri İli Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi SBE.
- Aktaş, Ö. (2011). *Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlükler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi EBE.
- Aldemir, Ç. (2016). *Kadının Görünmeyen Eməğinin Görünür Kılınması: Ev İçi Eməğın Ücretlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi SBE.
- Alisbah Tuskan, A.(2012). Toplumsal Cinsiyet Toplumda Kadına Bıçılan Roller Ve Çözümleri. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2012-99-1179> (ErişimTarihi: 22.09.2022).

- Alptekin, D. (2011). “Sokaktan Akademiye: Kadın Hareketinin Kurumsallaşma Süreci”. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Sayı 26. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1724393>(Erişim Tarihi:22.06.2022).
- Altıntop, İ. (2014). *İnfertilite Tedavisi Gören Bireylerin Güçlendirme Yaklaşımı Temelinde İncelenmesi: İzmir-Manisa Örneği*. (Doktora Tezi). Yalova Üniversitesi SBE.
- Altındal, Y. (2017). Mış Gibi Politikalarla Kamusalda Görünmezliği Korunan Sessiz Yığınlar: Kadınlar. Toplumsal Cinsiyet ve Kadın-Mekân Sempozyumu bildiriler kitabı içinde 6-25. Ankara
- Arendt, H. (2012). *İnsanlık Durumu*. Bahadır Sina Şener (çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arıkan, Ç. (1996). “Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması”. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı. Ankara.
- Arsoy, N. (2011). *Türk Masallarında Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı ve Kadın*. (Yüksek Lisans Tezi). Kars Kafkas Üniversitesi SBE.
- Asan, A., M. Can, ve A. Fazlıoğlu (2012). “Kırsal Alanda Yoksulluğun Gerçek Yüzü: Kadınlar”. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı Araştırma Raporu, Ankara.
- Atay Avşar, T. (2013). *Kırsal Alanda Kadınların Cinsiyete Dayalı İşgücüne Katılımlarının Toplumsal Değişim Açısından Ele Alınması: Antakya (Hatay) Kent Merkezine Yakın İki Farklı Köy Araştırması*. (Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi FBE.
- Aydın, O. (2009). *Boşanma Sürecinde Velayet İle İlgili Anlaşmazlık Yaşayan Ebeveynlerin Çocuklarına İlişkin Düşünceleri Ve Çocukların Boşanmaya Uyum Düzeylerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi FBE.
- Aydın, O.ve G. Baran (2010). “Toplumsal Değişme Sürecinde Evlenme ve Boşanma”. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, Cilt 21, Sayı 2. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/797242> (Erişim Tarihi: 25.03.2021).

- Ayhan, A. ve Ö. M. Yaman (2021). “Sosyal Bir Olgu Olarak "Kumalık"”. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (39), 193-219.
- Baumeister, R. F., DeWall, C. N., Ciarocco, N. J., & Twenge, J. M. (2005). Social exclusion impairs self-regulation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88, 589-604 <https://doi.org/10.1037/0022-3514.88.4.589> (Erişim Tarihi: 22.08.2022).
- Baykara Acar, Y. ve Acar, H. (2002). “Sistem Kuramı- Ekolojik Sistem Kuramı ve Sosyal Hizmet: Temel Kavramlar ve Farklılıklar”. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Cilt 13, Sayı 1. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/48430/613574> (Erişim Tarihi: 22.06.2022).
- Baydar, V. (2014). *Feminist Sosyal Hizmet Perspektifinden Popüler Yabancı Dizilerde Kadın Düşmanlığının İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi SBE.
- Başar, F. ve N. Demirci. (2015). “Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve Şiddet”. *KASHED*, 2 (1), 41- 52. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/207499> (Erişim Tarihi: 23.03.2022).
- Berktaş, F. (2004). *Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye Sivil Toplum ve Demokrasi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını.
- Berber, E. (2004). “Ulusal Arşivlerimiz, Araştırmacılar ve Kurtuluş Savaşı Belgeleri”. 1920-2’ler Türkiye’si ve Mustafa Suphi’lerin Dönüşü Ulusal Semineri. İstanbul.
- Birleşmiş Milletler Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi. (2021). <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs239/en/> (Erişim Tarihi: 10.06.2022).
- Bingöl, O. (2014). “Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye’de Kadınlık”. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 16 (özel sayı 1). <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/107207> (Erişim Tarihi: 25.05.2022).
- Bora, A. (2018). *Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emegi ve Kadın Öznelliğinin İnşası*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bora, A. (1997). *Kamusal Alan Ve Özel Alan: Mahrumiyet Özgürleşme İkileminin Ötesi*. Toplum Ve Bilim. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Boran, P., G. Gökçay, E. Devecioğlu, ve T. Eren, (2015). “Çocuk Gelinler”. Marmara Medical Journal. 26(2), 58-62. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2644>(Erişim Tarihi: 25.05.2022).
- Butler, J. (2014). *Cinsiyet Belası*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Buz, S. (2009). “Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması”. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, Cilt 20, Sayı 1. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/798181>(Erişim Tarihi: 25.03.2022).
- Can, Y. , N. B. Aksu (2016). “Boşanma Sürecinde Ve Sonrasında Kadın”. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt 15, Sayı 58. <https://dergipark.org.tr/tr/download/articlefile/225321>(ErişimTarihi:25.03.2022).
- Cılga, İ. (2004). *Bilim Ve Meslek Olarak Türkiye’de Sosyal Hizmet*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları.
- Creswell, J.W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. S. Beşir Demir (çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J.W. (2017). *Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Araştırmaları*. S. Beşir Demir (çev.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Çoşkun A. ve R. Özdilek (2012). “ Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sağlığa Yansıması ve Kadın Sağlığı Hemşiresinin Rolü”. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi. Cilt 9, Sayı 3. <https://search.trdizin.gov.tr/yayin/detay/177074/>(Erişim Tarihi: 23.06.2022).
- Çaha, Ö. (2003). “Mahrem Kamusal Alan,” Sivil Toplum, Yıl 1, Sayı 2, 79-88.
- Çakır, H. (2016). *Yozgat Kırsalında Yaşayan Üç Kuşak Kadının Aile İçi Cinsiyet Rollerindeki Değişim*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi SBE.
- Çakır, Ö. (2008). “Türkiye’de Kadının Çalışma Yaşamından Dışlanması”. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. Sayı: 31,(s.25-47) <https://dergipark.org.tr/tr/download/articlefile/66509..>(Erişim Tarihi:22.03.2022).
- Çalık, T. (2016). “Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmeleri Kapsamında İnsan Haklarının Korunması”. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 24, Sayı 1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/266495> (Erişim Tarihi: 23.06.2022).

- Çelik, G. ve Çoban, A. (2012). “Çalışan Kadın ve Erkeklerin Ebeveynlik İzin Haklarına İlişkin Görüş ve Düşünceleri Niteliksel Bir Çalışma”. Uluslar Arası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu, Ankara: Kırıkkale Üniversitesi.
- Çetinkaya Büyükbodur, A. (2022). “Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesinde Topluluk Temelli Sosyal Hizmet Uygulamaları”. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı:131, 34-49.
file:///C:/Users/muzeyyen.kilic/Downloads/KADINAYNELKDDDETNNLENME SNDETOPLULUKTEMELL.pdf(Erişim Tarihi: 23.01.2023).
- Çiftçi, M. (2019). “Baskı Karşıtı Sosyal Hizmetin Türkiye’de Uygulanabilirliği”. Sosyal Çalışma Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 1.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/745474> (Erişim Tarihi: 23.06.2022).
- Çiçekli, A. (2019). “Evinin Hanımı Çocuklarının Anası” Olan Kadının Kamusal Alan Mücadelesi. Sayı 8, Cilt 1, 1-14. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/649389> (Erişim Tarihi: 25.05.2022).
- Çimen Kabaklı, L. (2008). *Türk Töresinde Kadın ve Aile*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Çüm, B. ve C.Z. Köroğlu .(2021). “Sosyal Hizmet Uzmanlarının Çalışma Yaşamlarında Karşılaştıkları Sorunlar: Burdur İli Örneği”. Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi. 8(1), 165-182.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/articlefile/1212477>(Erişim Tarihi:22.03.2022).
- Demiröz, F. (1999). “Kadına Yönelik İstismar ve Sosyal Hizmet Müdahalesi”. Prof. Dr. Sema Kut’a Armağan: Yaşam Boyu Sosyal Hizmet. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2004). Devlet Yardımlarını Değerlendirme Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara.
- Dilli, C. (2006). *Zorunlu Eğitim Çağında Bulunan Kız Çocuklarının Okula Gitmeme Sebepleri (Şırnak İli örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi SBE.
- Dirik G, P. Sertel , M. Kartal (2011). “Fibromyalji Sendromlu Hastaların Yaşadıkları Psikolojik Sıkıntılar İle Sosyal Destek, Öz Yeterlik Ve Yeti Yitimi İlişkisi”.

- Düzce Tıp Dergisi. 13(1):45–52. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/793476>(Erişim Tarihi: 21.09.2022).
- Doğancı, H. K. ve T. Tuncay (2020). “Tarihsel Süreçte Kadının Aile İçindeki Konumunun Feminist Sosyal Hizmet Yaklaşımı Temelinde Değerlendirilmesi”. Toplum ve Sosyal Hizmet. 31(3), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/965230> (Erişim Tarihi: 23.05.2022).
- Duman,T, N. Yavuz,ve N. Karakaya, (2010). *İnsan Hakları Ve Demokrasi Vatandaşlık Bilgisi*. Ankara: Data Yayınları.
- Ecevit, Y. ve S. Türkyılmaz (2002). *Kentlerde Kadın Yoksulluğuna Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısıyla Yaklaşım: Kavramsal Ve Metodolojik Vurgular*. Yoksulluk Kent Yoksulluğu Ve Planlama, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 26. Kolokiyumu, Ankara, TMMOB Şehir Plancıları Odası.
- Ekici Şahin, M. (2015). “İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Suça Etki Eden Nedenlerin Şeriklere Sirayeti”. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 64/3. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/622449>(Erişim Tarihi:25.05.2022).
- Erbay, E .(2019). “Güç Ve Güçlendirme Kavramları Bağlamında Sosyal Hizmet Uygulaması”. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi. Sayı 42. <https://dergipark.org.tr/tr/download/articlefile/686565>(ErişimTarihi:25.05.2021).
- Eroksal Ülger, G. (2015). “Türk Anayasalarında Kadın Hakları Ve Uygulamalarıyla İlgili Bir Değerlendirme”. Yasama Dergisi. (31), 31-32. <https://dergipark.org.tr/tr/download/articlefile/1115498>(ErişimTarihi:26.12.2021).
- Erten Y. ve A. Cahit (1996). ”Saldırganlık Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları”. Cogito, Sayı 6-7:143.
- Eryılmaz, S. (2020). “Toplumsal Cinsiyet Rolü ve Kadın Sağlığı”. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi SBE Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 5-13, <https://dergipark.org.tr/en/download/articlefile/2017219> (ErişimTarihi:25.05.2022).
- Eylen, B. (2001). *Bilgi Verici Danışmanlığın Kansere Hastalarının Ailelerinin Sosyal Destek Becerileri Üzerine Etkisi*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi SBE.

- Farıma, P. (2017). *Türk Kamu Yönetiminde Kadın Hakları ihlallerini Önlemeye Yönelik Mekanizmalar*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi SBE.
- Fazlıoğlu, A. (2002). “Kadının Kırsal Kalkınmadaki Yeri”. Türkiye V. Tarım Ekonomisi Kongresi. Erzurum: GAP Bölge Kalkınma İdare Başkanlığı.
- FAO (2011). *Women in Agriculture, Closing the Gender Gap For Development*. FAO Publications, 2011 (ISSN 0081-4539), 7-20.
- Gerşil, G. (2015). “Küresel Boyutta Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu”. *Yönetim Ve Ekonomi Dergisi*. Cilt 22, Sayı 1. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yonveek/article/165889>(Erişim Tarihi:21.02.2021).
- Gezer Tuğrul Y. (2018). “Erken Yaşta Evlendirilen Kadınların Evlilik Süreçleri, Deneyimleri ve Sonraki Yaşamları Üzerine Nitel Bir Çalışma”. Cilt: 2, Sayı: 1 <https://dergipark.org.tr/tr/download/articlefile/494437>(ErişimTarihi:21.02.2021).
- Gökdemir, L. Ergün S.(2012). “Kırsal Kalkınmada Kadının Rolü”. İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi İdari Bilimler. Cilt 1, Sayı 1, <https://dergipark.org.tr/en/download/articlefile/458579> (ErişimTarihi:21.02.2021).
- Güçlü, S. (2012). *Aileye İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar*. N. Adak (Ed.). Değişen Toplumda Değişen Aile (65-91). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güldalı, O. (2017). “Baskı Karşıtı Sosyal Hizmet: Modern Dünya-Sistemi Açısından Eleştirel Bir Değerlendirme”. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*. Cilt 29, Sayı 1. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/515231>(Erişim Tarihi: 19.03.2021).
- Gülendam, R. (2006). *Türk Romanında Kadın Kimliği*. Konya: Salkımsöğüt Yayınları.
- Güneş, F. (2019). “Kent Kuramları ”. F. Güneş (Ed.). *Kent Sosyolojisi* (s.29- 33). Eskişehir.
- Günindi Ersöz, A. (2015). “Özel Alan / Kamusal Alan Dikotomisi: Kadınlığın "Doğası" Ve Kamusal Alandan Dışlanmışlığı”. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*. Cilt 18, Sayı 1. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/117726>, (Erişim Tarihi:20.03.2022).

- Gürlük, S.(2001). “Dünya’da Ve Türkiye’de Kırsal Politikaları Ve Sürdürülebilir Kalkınma”. Uludağ Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi. 19:4. <https://silo.tips/download/dnyada-ve-trkye-de-kirsal-kalkinma-poltkalari-ve-srdreblr-kalkinma-serkan-grlk>(Erişim Tarihi:20.03.2022).
- Güzel, G. (2018). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bağlamında Ücret Eşitsizliği: Türkiye Ve AB Ülkeleri Karşılaştırması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi SBE.
- Gülmez, M. (2009). “İnsan Hakları Olarak Sosyal Haklar ve Sosyal Haksızlıklar”. Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Gökçe, B. (2011). “Türk Toplumunda Aile Yapısı”. Aile Sosyolojisi Kitabından, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını; 50-82.
- Gönen, E. ve E. Özmete (2002). “Bir Hakkın Yaşama Geçirilmesi: Kırsal Alanda Kadın Eğitimi. Çiftçi Ve Köy Dünyası”. 17(216):28-31.
- Habermas, J. (2005). *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü*. Tanıl Bora & Mithat Sancar (çev.), İstanbul: İletişim Yay.
- Habermas, J. (2004). *Kamusal Alan*. (der. ve çev.) Meral Özbek. İstanbul: Hil Yayın. 95-102.
- Hablemitoglu, S. (2001). *Kırsal Alanda işgücü Değeri ile Kadınlar: Bir Toplumsal Cinsiyet Analizi Örneği*. Ankara: Türkiye Ziraat Odalar Birliği Yayınları.
- Harcar, T., Ö. Çakır, O. Sürgevil, G. Budak (2008). “Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu”. Toplum ve Demokrasi. 2 (4):51-70. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/210969>(Erişim Tarihi: 22.03.2022).
- Henden Şolt, H.B.(2018). “Kentsel Kalkınmada Kadınlar Ve Toplumsal Cinsiyet”. Bülent Ecevit Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü. Cilt 2, Sayı 2. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article>. (Erişim Tarihi:22.03.2021).
- İlter B., S.Kundak ve V.S. Cenikli (2019). “Sürdürülebilir Kırsal Kalkınmada Bir Alternatif Olarak Kadın Girişimciliği: Afyonkarahisar Örneği”. Girişimcilik İnovasyon ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi.Cilt 3,Sayı 5, 30-37. https://dergipark.org.tr/tr/download/article_file/727413(Erişim Tarihi:22.03.2021).

- Kaboğlu Ö. İbrahim.(2012). “Anayasa’da Sosyal Haklar: Alanı ve Sınırları”. İçinde: Anayasal Sosyal Haklar, Ed: İbrahim Ö. Kaboğlu(ed.), İstanbul: Legal Yayınevi.
- Kan, A.(2012). “Kırsal Alanda Kadın Ve Yoksulluk”. Selçuk Üniversitesi, <https://www.turktob.org.tr/dergi/makaleler/dergi16/5256.pdf>.(ErişimTarihi:25.05.2022).
- Kaplan, M. (2011). “Kaplumbağa’nın Özgürlüğü: Kadınlar Ve Ev İçi Emek”. Cyprus International Universty Folklor Edebiyat Dergisi. Cilt 17, Sayı 65. <https://dergipark.org.tr/tr/download/articlefile/255315> (Erişim Tarihi:25.05.2022).
- Kara, B. (2015). “Değişen Aile Dinamikleri Açısından Erken Yaşta Evlilikler Sorunu ve Toplumsal Önemi”. Süleyman Demirel Üniversitesi. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 20(2): 59-72. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/194134>(Erişim Tarihi: 22.03.2022).
- Kara, N. (2006). “Feminizm(ler)in Toplumsal Hareket Olarak Medyada Yansı(ma)sı”, Küresel İletişim Dergisi. Sayı:1.
- Karabıyık, İ. (2012). “Türkiye’de Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı”. Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi Sayı I. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3890>(Erişim Tarihi:25.05.2021).
- Karakaya, H. (2018). “Görünmez Emek Ve Ev Kadınları”. Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. Cilt 2, Sayı 1. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/532215>(Erişim Tarihi:25.05.2021).
- Karaküçük, S. (1995). *Rekreasyon, Boş Zaman Değerlendirme*. Ankara: Seren Matbaacılık.
- Karataş, K. (2002). “İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet”. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkez Yayını.https://www.researchgate.net/publication/349762032_INSAN_HAKLARI_VE_SOSYAL_HIZMET(Erişim Tarihi:22.03.2022).
- Kaya, T. E. Ve T. Atsan (2012). “Kırsal Kadınların Sosyo-Ekonomik Durumları Ve Geleceğe Yönelik Beklentileri (Tra1 Bölgesi Örneği) ”. Tarım Ekonomisi Dergisi.18(1) : 1 – 11. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/253462>. (Erişim Tarihi:25.05.2021).

- Karınca, E .(2010), *Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayını.
- Kaymak Özmen, S. (2004). “Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları”. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. Cilt 37, Sayı 2 27-39. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/509192>(Erişim Tarihi:25.05.2021).
- Kaypak, Ş. (2014). “Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Kente Bakmak”. Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi. Cilt 7, Sayı 1. <https://dergipark.org.tr/tr/download/articlefile/185110> (ErişimTarihi:25.05.2021).
- Kızılaslan, N. (2006). “Kente Uzaklığın Kırsal Aile Yapısına Etkileri”. ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi. 2 (3), 141-162. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1145243> (Erişim Tarihi:25.05.2021).
- Kızılaslan, N.ve A. Yamaoğlu (2010) .“Kırsal Alanda Kadınların Tarımsal Üretime ve Aile İçi Kararlara Katılımı: Tokat İli Örneği”. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Cilt 13, Sayı. 3. https://atif.sobiad.com/index.jsp?modul=makale_goruntule&id=jJNwl3QBu-adCBSEkJns((Erişim Tarihi:16.04.2021).
- Kolay, H. (2015). “Kadın Hareketinin Süreçleri, Talepleri ve Kazanımları”, Elektrik Mühendisleri Odası Kadın Bülteni,Sayı,3; 5 11, [https:// www.emo.org.tr /ekle r/1bb5fa7cf6b4360_ek. pdf?dergi=990](https://www.emo.org.tr/ekle_r/1bb5fa7cf6b4360_ek.pdf?dergi=990) (ErişimTarihi:25.03.2021).
- Koray, M. (2000). *Sosyal Politika*. Bursa: Ezgi Kitapevi Yayınları.
- Küçükkalay, M. (1998). “Türkiye’de Planlı Dönemde Kadın Nüfusu ve Kadın İşgücü İstihtamındaki Gelişmeler”. Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. Sayı 3. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/195204>(Erişim Tarihi:22.03.2022).
- Lee-RifeS., Malhotra A., A. Warner ve A. M. Glinski (2012). “Whatworkstopreventchildmarriage: a review of theevidence.” Studies in Family Planning. 43. 287-303.<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23239248/>(Erişim Tarihi:22.03.2022).
- Masresha, S. A., M. W. Kassaw ve G. D. Alen (2021). “Adolescentmarriage in northeastEthiopia: thecase of Delantadistrict.” Global Social Welfare, 8(2). 171-

179. <https://link.springer.com/article/10.1007/s40609-021-00206-7>(Erişim Tarihi:21.09.2022).
- Mavili, A. (2014). *Aile İçi Şiddet Kadının Ve Çocuğun Korunması*. Ankara: Elma Yayımcılık.
- McGinn1, K. Ve E. Oh (2017). “Gender, socialclass, andwomen'semployment”. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28866434/>(Erişim Tarihi: 19.03.2021).
- Moroğlu, N. (2018). *Uluslararası ve Ulusal Hukukta Kadının İnsan Hakları*. Yeditepe Üniversitesi, Hukuk makale: İstanbul.
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (2004). II. Tarım Şurası Kırsal Kalkınma Politikaları Komisyon Raporu.
- Najafova, L. (2020). *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili Araştırmaların Sistematik Derlemesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi. Kamu Hukuku Anabilim Dalı.
- Önder, N. (2013). “Türkiye’de Kadın İşgücünün Görünümü”. ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi. Cilt 1, Sayı 1. 35-61.
- Özdemir, E .(2018). *Özel Alanlarda Kullanıcı Müdahalesinin Kamusal Alanlar Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirmesi, Nispetiye Caddesi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi FBE.
- Özdemir, Ö. (2017). “İki Sistemli Kuram Olarak Sosyalist Feminizm”. Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt 9, Sayı 2. 395-414
- Öz, M. (2018). *Yoksul Ailelerde Kadına Yönelik Eş Şiddeti Ve Şiddeti Etkileyen Faktörler*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi SBE.
- Özalp, H. (2016). *Toplumsal Cinsiyet ve Siyaset İlişkileri (Kadınların Siyasette Aday Olması ve Seçilmesinin Önündeki Engeller ve Çözüm Önerileri)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi SBE.
- Özaydınlık, K. (2014). “Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın Ve Eğitim”. Sosyal. Politika Çalışmaları Dergisi. Sayı 33.<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/198262...>(Erişim Tarihi:15.03.2021).
- Özçatal, E. Ö. (2011). “Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Çalışma Yaşamına Katılımı”. Çankırı Karatekin Üniversitesi. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. Cilt 1, Sayı 1,<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/382051>(Erişim Tarihi:15.03.2021).

- Özer Öksüzöğlu, T. (2021). “Kadınlara Yönelik Siber Zorbalık Durumları ve Önlem Çalışmaları”. *European Journal of Educational & Social Sciences* Cilt 6 Sayı 1 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1637759>(Erişim Tarihi: 22.04.2022).
- Özkan, S. (2021). *Kırsal Alanda Yaşayan Kadınların Söylemleri Üzerinden Kadınlık Kimliklerinin Kuruluşunun Ve Dönüşümünün Analizi: Manisa İli Akhisar İlçesi Karaköy Mahallesi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi SBE.
- Özmete, E. (2012). “Kırsal Kalkınma İçin Kadınların Güçlendirilmesi: Sosyal Hizmet Modelleri”. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1.<https://dergipark.org.tr/tr/download/articlefile/509440>(Erişim Tarihi:15.04.2021).
- Pekel, E. (2019). “Toplumsal Cinsiyet Roller ve Kadının Çalışma Hayatındaki Konumu”. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*. 05 (01). https://www.ibaness.org/bnejss/2019_05_01/03_Pekel.pdf (Erişim Tarihi: 22.03.2022).
- Polat, O. (2016). “Şiddet (Violence) ”. *Acıbadem Üniversitesi Tıp Fak. Adli Tıp Anabilim Dalı Başkanı, MÜHF - HAD*, Cilt 22, Sayı 1. <https://dergipark.org.tr/tr/download/articlefile/274326>(Erişim Tarihi:22.03.2022).
- Proctor, C.M. (2005). *The women’s book of Empowerment*. Goddess Network Press,Michigan
- Sağ, V. (2001). “Tarihsel süreç içerisinde Türk kadını ve Atatürk”. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. Cilt 1, Sayı 2. 9-23. <https://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php?pdf=0004147&lng=1> (Erişim Tarihi:22.03.2022).
- Sallan Gül, S. (2013). *Türkiye’de Kadın Sığınma Evleri*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Sargın, N. (2016). “Eğitim ve Kadın İşgücü: Türkiye’de Kadın ve Eğitim”. B. Afşar ve B. Büyükdoğan (Ed.). *Kadın İşgücü ve Disiplinlerarası Bir Bakış*.(ss.199-208).Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sankır, H. (2010). “Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Anlamlandırılış Biçiminin Kadın Sanatçı Kimliğinin Oluşum Sürecine Etkileri”. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal*

- Bilimler e-Dergisi,1-17. <https://docplayer.biz.tr/9282173Toplumsal-cinsiyet-rollerininanlamlandirilisi-biciminin-kadin-sanatci-kimligi-nin-olusum-surecine-etkileri.html> (Erişim Tarihi:15.04.2021).
- Sarpkaya, O. A. (2013). “Boşanmış Kadınlarda Toplumsal Baskıya Direnme Stratejileri: Van Örneği”. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(26). <https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/boanmi-kadınlarda-toplumsal-baskiya-direnme-stratejileri-van-rnei.pdf> (Erişim Tarihi:15.04.2021).
- Savran, G. A. ve N. T. Demiryontan, (2012). *Kadının Görünmeyen Emeği*. İstanbul: Yordam
- Sheafor, B.W. ve C. J. Horejsi, (2014). *Sosyal Hizmet Uygulaması Temel Teknikler Ve İlkeler*. Ankara: Nika yayıncılık
- Susam, R. (2013). *Özel Sektörde Çalışan Kadınların Sorunları: Erzurum İli Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi SBE.
- Şaşman Kaylı, D. Ve F. Şahin 2016). *Sosyal Politikanın Cinsiyet Halleri Toplumsal Cinsiyet Ve Sosyal Hizmet*. Ankara: Nika yayıncılık.
- Şavran,G. (2014). “Sağlıkta Toplumsal Cinsiyet Eşitsizlikleri: Eskişehir’de Kırsal ve Kentsel Alanlarda Kadın Sağlığı”. Fe Dergi: Feminist Eleştiri. Cilt 6, Sayı 1. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/938088>(Erişim Tarihi:22.03.2022).
- Şahi, Y. (2013). “Çatışma Kuramları ve Kimlik Temelli Çatışmalar; Teorik Bir Giriş”. Cilt 1, Sayı 1. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/203069>(Erişim Tarihi: 22.03.2022).
- Şenku, A.(2014). *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Uygulanan Sosyal Politikalar*. (Yüksek Lisans Tezi). Yalova Üniversitesi SBE.
- Targan Çalış, Ş. (2017). *Kadın Konuğinde Kalan Kadınların Sosyal Destek Sistemleri Ve Gelecek Beklentileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi SBE.
- Tanör, B. (1978). *Anayasa Hukukunda Sosyal Haklar*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Teater, B. (2015). *Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri*. Abdullah Karatay(çev.ed.).Ankara: Nika Yayınevi.

- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2018). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)-Kadının Kalkınmadaki Rolü*. Özel İhtisas Komisyon Raporu.<https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2020/04/KirsalKalkinmaOzelIhtisasKomisyonuRaporu.pdf> (Erişim Tarihi:26.12.2021).
- T.C. ASHB Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. *Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi Ve Eylem Planı* (2018)
https://www.aile.gov.tr/KSGM/PDF/kadinin_guclenmesi_strateji_ve_eylem_plani.pdf
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, *Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı*. <https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pubpdf/aismelkitabı.pdf>(Erişim Tarihi: 22 02.2022).
- T.C. Gıda Tarım Ve Hayvancılık Bakanlığı (2012).*Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi Ulusal Eylem Planı* (2012 - 2016) .
https://www.kuzka.gov.tr/dosya/kirsal_alanda_kadinin_guclendirilmesi_eylem_plani_2012-2016.pdf(Erişim Tarihi:22.02.2023).
- Thomson, M.(2003).“Rights Of Passage Harmful Cultural Practices And Children’s Rights”. https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/rights_of_passage.pdf/ (Erişim Tarihi: 07.09.2022)
- Thomson, M., M. Macdonald, M. Prito-Carron (2007). “No More Killing! Women Respond to Femicides in Central America”. *Gender & Development*. Cilt 15, Sayı 1.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2023). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ulusal-Egitim-Istatistikleri-2022-49756&dil=1> (Erişim Tarihi:26.05.2023).
- Türk Dil Kurumu (2023). *Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi:22.02.2023).
- Torlak, N., P. Torlak (2016). “Position and role of a woman in national social and economic development of Serbia”. *Cilt 13, Sayı 2, 161-174*.
Downloads/Position_and_role_of_a_woman_in_national_social_an.pdf(Erişim Tarihi:22.03.2022).
- Tuncay, T. S. İl (2006). “Sosyal Hizmette Baskı Karşıtı Uygulama Sosyal Adalet Paradigması Temelinde Bir Özgürleştirme Pratiği ”. *Toplum ve Sosyal Hizmet*.

- Cilt 17, Sayı 2. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/800995>(Erişim Tarihi:20.03.2022).
- Tuncer, S.(2015). “Dışarı Çıkmak: Özelden Kamusal Feminist Bir Saha Hikâyesi”. Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi. 2(2): 30-58 <https://dergipark.org.tr/en/download/articlefile/447281>(ErişimTarihi:22.03.2022).
- Tunç, A. İ. (2009). “Kız Çocuklarının Okula Gitmeme Nedenleri Van İli Örneği”. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt V1 Sayı 1. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yyuefd/issue/13711/166004>(Erişim Tarihi:22.03.2022).
- Tüzün, R. (2019). *Doğu Anadolu Bölgesinde Kadının Değişen Sosyal Konumu: Muş Varto Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi SBE.
- Ulkan, Ş. (2022). *Kırsal Kadın Emekinin Kullanım Biçimlerinin Dönüşümü: Manisa İli/Karayenice Köyü Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi SBE.
- Ulu, T. (2018). *Kadın Emekinin Görünmeyen Yüzü: Hane İçi Kadın Emek*. (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi SBE.
- United Nations. (2015). Resolutionadoptedbythe Human RightsCouncil 29/8, Strengtheningeffortstopreventandeliminatechild,earlyandforcedmarriage, A/HRC/RES/29/8. New York: UN.<https://digitallibrary.un.org/record/803360?ln=en> (Erişim Tarihi: 11.09.2021).
- Üner, S. (2008). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Temel Eğitim Seti*. TC Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. UNFPA, Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu. Ankara: Dumat Ofset.
- Ünsal, A. (1996). *Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Özbay, F. (2015). *Kadınların Ev İçi ve Ev Dışı Uğraşlarındaki Değişme. 1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yaman Ö., M. V., Aydın ve Ö. Tel (2015). *Türkiye Sosyal Hizmet Birikiminde Kadın Bibliyografik Bir Değerlendirme*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Yenerer Çakmut, Ö. (2018).“Kavramsal Olarak Kadına Karşı Şiddet/Cinsel Şiddet Ve Türk Ceza Hukukunda Cinsel Saldırı Suçunun Genel Değerlendirmesi”.

- Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi, 2-1: 49-54.<https://dergipark.org.tr/tr/pub/mukatcad/issue/37243/430066>(Erişim Tarihi:15.02.2021).
- Yılmaz H.M., S. Reis, M. Atasoy (2007). “Türkiye’de yeni illerin kentsel gelişim sürecinin coğrafi bilgi sistemleri ile belirlenmesi: Aksaray örneği ”. TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemleri Kongresi, Trabzon: KTÜ.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2010). “Çocukların İhmal-İstismara Uğramasında Aile Ve Çocuklara Yönelik Risk Faktörleri Ve Sosyal Hizmet Müdahalesi”. Toplum ve Sosyal Hizmet, Cilt 21, Sayı 1. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/797194> (Erişim Tarihi:16.04.2021).
- Yüksel, A. B. (2016). *Kadına Yönelik Şiddet ve Töre Cinayetleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi SBE.
- Zastrow, C.(2014). *Sosyal Hizmete Giriş*. 2. Baskı. Ankara: Nika Yayınevi.
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (2004). *Kırsal Kalkınma Politikaları. 8. Komisyon. II. Tarım Şurası Sonuç Raporu*. Ankara.
- 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf>(Erişim Tarihi: 19.03.2021).
- 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Yasa, Sayı: 28239, 20 Mart 2012.<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm> (Erişim Tarihi: 19.03.2021).

EKLER

EK-1

GÖRÜŞME SORULARI

- 1.Yaşınız ?
- 2.Öğrenim durumunuz?
- 3.Anne ve babanızın öğrenim durumu?
- 4.Ne işle uğraşıyorsunuz?
- 5.Aile tipiniz?
- 6.Hanede kaç kişi yaşıyorsunuz?
- 7.Oturduğunuz konutun ısınma şekli nedir?
- 8.Ailenize gelen aylık geliriniz
 - 0 -1500
 - 1500-3000
 - 3000-4500
 - 45000 üzeri
- 9.Medeni durumunuz?
 - Hiç evlenmedi
 - Evli
 - Birlikte yaşıyorlar
 - Ayrı yaşıyorlar
 - Eşi öldü
 - Boşandı
- 10.Evliliğinizi kaç yaşında yaptınız ve nasıl gerçekleşti?
Yaş;
 - Severe
 - Görücü usulü
- 11.Hizanda kadın olmak hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 12.Hizan’da kadınlarının sosyal konumlarını, sosyal konulardaki görüş ve taleplerini dile getirme eğilimlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

13. Hizan’da kadınların yaşadığı sorunlarla (istihdama katılım ve istihdamda kadına bakış, eğitim olanaklarından faydalanma, evlenme ve boşanma, sosyal hayata katılım vb.)hakkında neler düşünüyorsunuz?

14. Hizanda kadınları günlük yaşamda (sokakta, pazarda, toplu ulaşım araçlarında vb.) ne kadar aktif görüyorsunuz?

15. Sizce Hizan’ da kadın ve erkek aynı sosyal haklara sahip midir.(toplumsal cinsiyet eşitliği var mıdır)?

a)Var b)Yok

Bunların yansımaları nasıldır?

16. Yanınız da aile üyelerinden biri olmadan ilçe dışına gidebilir misiniz? Hayır ise nedenini açıkla mısınız ?

17.Kadının kendini güçlü hissetmesindeki önemli unsurları (çalışması, aile içinde söz hakkına sahip olması, kendi hayatıyla ilgili önemli kararları verebilmesi vb) nelerdir?

18.Hizan’da bir yıllık hayatınızda (Yeme, içme ve uyuma dışında kalan süre. Ev işi, ahır işi, tarla işi, gezme-akraba ziyareti, eğitim, düğün, seyahat, boş zaman vb.) neler yaparsınız

19.Geleceğe yönelik beklentileriniz nelerdir?

ARAŞTIRMA İÇİN AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Araştırmanın amacını, araştırmaya katılmanın gönüllülük esasına dayalı olduğunu, ad, soyad, okul numarası gibi kişiyi tanımlayıcı bilgilerin yazılmaması gerektiğini ve anketin doldurulma şeklini açıklayan bir metin, onam metni olarak araştırma verilerinin toplanması için geliştirilen anket formunun başına konmuştur.

BAŞLIK

Sevgili Katılımcı,

Kırsal Alanda Kadınların Sosyal Konumunun Değerlendirilmesi: Hizan Örneği başlıklı bu araştırma, Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü tarafından yapılmaktadır. Araştırma kırsal alanda yaşayan kadınların sosyal konumlarını nasıl değerlendikleri ve sosyal haklarını etkileyen faktörleri ele alınması amacıyla planlanmıştır. Sizin yanıtlarınızdan elde edilecek sonuçlarla kadın refahı alanı ve sosyal hizmet literatürüne sağlayabileceği katkılar açısından planlanabilmektedir. Bu nedenle soruların tümüne ve içtenlikle cevap vermeniz büyük önem taşımaktadır.

Araştırmaya katılmanız gönüllülük esasına dayalıdır. Bu form aracılığı ile elde edilecek bilgiler gizli kalacaktır ve sadece araştırma amacıyla (veya "bilimsel amaçlar için") kullanılacaktır. Çalışmaya katılmamanızı tercih edebilirsiniz veya anketi doldururken istemezseniz son verebilirsiniz.

Anket formuna adınızı ve soyadınızı yazmayınız!

Sorular 2 bölümden oluşmaktadır. Sizden beklenen bütün soruları eksiksiz, kimseyle baskısı veya telkini altında olmadan içtenlikle cevaplamanızdır.

Anketi yanıtladığınız için teşekkür ederiz.

Çalışma ile ilgili herhangi bir sorunuz olduğunda aşağıdaki kişi (ler) ile iletişim kurabilirsiniz:

Müzeyyen KILIÇ HAYRAN

Çalışmaya katılmayı kabul ediyorsanız aşağıdaki kutucuğu "X" ile işaretleyiniz ve devam ediniz.

☐

Kabul ediyorum.

Tarih

EK-3

Evrak Tarih ve Sayısı: 11.04.2022-46709

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Sayı : E-10879717-050.01.04-46709
Konu : Kurul Kararı 6-14

11.04.2022

SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

İlgi : 21.03.2022 tarihli ve 44564 sayılı yazınız.

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 01.04.2022 tarihli ve 6 sayılı toplantısında alınan 14 numaralı karar ve değerlendirme formu yazımız ekinde sunulmuştur.
Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Prof. Dr. Ekrem ALMAZ
Kurul Başkanı

Ek:

- 1- Kurul Kararı (1 sayfa)
- 2- Değerlendirme Formu (1 sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: BSC4K7LNVZ

Adres: Muş Alparslan Üniversitesi Kalliyası 49250- MUŞ

Telefon: (0436) 249 49 49 Faks: (0436) 249 10 22

E-Posta: genel.sekretariat@alparslan.edu.tr

Kep Adresi: alparslanuniversitesi@tr01.kep.tr

Belge Doğrulama: <https://www.turkiye.gov.tr/mus-alparslan-universitesi-elektronik-belge-yonetim-sistemi-evrak-dogrulama>

Bilgi için: Yusuf ERBAY

Unvanı: Bilgisayar İşletmeni

Tel No: (436) 249 49 49

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK-4

Evrak Tarih ve Sayısı: 03.04.2022-45826

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

Toplantı Tarihi: 01.04.2022	Toplantı Sayısı: 6	Karar Sayısı: 44
Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu, Kurul Başkanı Prof. Dr. Ekrem ALMAZ başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararları almıştır. KARAR-14: Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığının 21.03.2022 tarihli ve 44564 sayılı yazısı okundu ve ekleri incelendi. Yapılan incelemeler sonucunda; Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümünde görev yapmakta olan Dr. Öğr. Üyesi Ayşin ÇETİNKAYA BÜYÜKBODUR'un danışmanı olduğu Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet tezli yüksek lisans öğrencisi Müzeyen KILIÇ HAYRAN'ın yüksek lisans tez konusu olan "Kırsal Alanda Kadınların Sosyal Konumunun Değerlendirilmesi: Hizan Örneği" adlı çalışması Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından uygun görülmüş olup, durumun Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığına bildirilmesine, Oy birliği ile karar verildi.		
BAŞKAN (e-imzalıdır) Prof. Dr. Ekrem ALMAZ Kurul Başkanı		
ÜYE (e-imzalıdır) Dr. Öğr. Üyesi Bolat GÜNDÜZ Başkan Yardımcısı	ÜYE (e-imzalıdır) Doç. Dr. Mehmet SALMAZZEM İslami İlimler Fakültesi Öğr. Üyesi	ÜYE (e-imzalıdır) Doç. Dr. Bünyamin SARIKAYA Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi
ÜYE (e-imzalıdır) Doç. Dr. Zekeriya ÇAM Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi	ÜYE (e-imzalıdır) Doç. Dr. Fuat KORKMAZER SBF Öğr. Üyesi	ÜYE (e-imzalıdır) Dr. Öğr. Üyesi Necmettin ÇİFTÇİ Sağlık Hizmetleri MYO Öğr. Üyesi
ÜYE (e-imzalıdır) Dr. Öğr. Üyesi Demet DENİZ YILMAZ Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi	ÜYE (e-imzalıdır) Dr. Öğr. Üyesi Atike YILMAZ Spor Bilimleri Fakültesi Öğr. Üyesi	

1 / 1

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrak sorgulaması <https://ebys.alparslan.edu.tr/enVision/Dogrula/BSU4KLFUJ2> adresinden yapılabilir.

MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU DEĞERLENDİRME FORMU

Araştırmanın Başlığı:	"Kırsal Alanda Kadınların Sosyal Konumunun Değerlendirilmesi: Hızır Örneği" adlı çalışma.
Başvuru Formunun Etik Kurulu geldiği tarih:	21.03.2022
Başvuru Formunun Etik Kurulda incelendiği tarih:	01.04.2022
Karar tarihi	01.04.2022

SONUÇ

1.	☒ Kabul
2.	☐ Düzeltme gereklidir: Etik sorun olabilecek sorular/maddeler, süreçler ya da unsurlar bulunmaktadır. Açıklama:
3.	☐ Red Gerekeçe, Görüş, Tavsiye ve Açıklamalar

Başvuru dosyasının incelenmesinde hazır bulunan ve araştırmayla doğrudan veya dolaylı olarak ilişkisi bulunmayan Etik Kurul başkanı ve üyelerinin ad soyad ve imzaları.

Başkan
(e-imzalıdır)
Prof. Dr. Ekrem ALMAZ

Başkan Yard.
(e-imzalıdır)
Dr. Öğr. Üyesi Bolat GÜNDÜZ

Üye
(e-imzalıdır)
Doç. Dr. Mehmet SALMAZZEM

Üye
(e-imzalıdır)
Doç. Dr. Binyamin SARIKAYA

Üye
(e-imzalıdır)
Doç. Dr. Zekeriya ÇAM

Üye
(e-imzalıdır)
Doç. Dr. Fuat KORKMAZER

Üye
(e-imzalıdır)
Dr. Öğr. Üyesi Necmettin ÇİFTÇİ

Üye
(e-imzalıdır)
Dr. Öğr. Üyesi Demet DENİZ YILMAZ

Üye
(e-imzalıdır)
Dr. Öğr. Üyesi Atike YILMAZ

EK-6

T.C.

HIZAN KAYMAKAMLIĞI'NA

Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmetler Ana Bilim Dalında tezli yüksek lisans öğrencisiyim. Dr. Öğr. Üyesi Aysin ÇETİNKAYA BÜYÜKBODUR'un danışmanlığında yürüttüğüm ve Muş Alparslan Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği kurumundan izin aldığım "Kırsal Alanda Kadınların Sosyal Konumunun Değerlendirilmesi : Hizan Örneği " isimli araştırmanın soru formunu 10.09.2022 -10.11.2022 tarihleri arasında Bitlis ili Hizan ilçesinde ve bağlı köylerde yaşayan araştırmaya katılmaya gönüllü kadın katılımcılarla uygulayabilmem için gerekli izin verilmesi hususunda: (06.09.2022).

Gereğini arz ederim.

Araştırmacının Adı Soyadı

: Müzeyyen KILIÇ HAYRAN

İmza:

Ekler:

1-Muş Alparslan Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği kurulu karar

2-Soru formu

Yazı İşleri Müdürlüğüne

Sayı :.....2722.....

08.../09/20 22

Kaymakam